

Bijlage 8.3.3 Inspectierapporten Monumentenwacht vzw

Kasteel Selsaeten

Selsaetenstraat 50 B
2160 Wommelgem

INHOUDSTAFEL

ADMINISTRATIE & OPMERKINGEN	3
CONDITIE	4
GEHELE OBJECT	4
DAK	4
DAKWATERAFVOER	4
KAPCONSTRUCTIE EN ZOLDER	5
DRAAGSTRUCTUUR EN OVERSPANNING	5
SCHRIJNWERK EN BEGLAZING	5
TECHNISCHE INSTALLATIE	5
SITE EN OMGEVING	5
ADVIEZENRAPPORT	6
GEHELE OBJECT	6
DAK	15
DAKWATERAFVOER	23
KAPCONSTRUCTIE EN ZOLDER	25
DRAAGSTRUCTUUR EN OVERSPANNING	26
SCHRIJNWERK EN BEGLAZING	37
TECHNISCHE INSTALLATIE	39
SITE EN OMGEVING	41
BIJLAGEN	44

ADMINISTRATIE & OPMERKINGEN

object	Kasteel Selsaeten
bescherming statuut	beschermd monument sinds 20-11-1981 beschermd stads-of dorpsgezicht sinds 20-11-1981 https://id.erfgoed.net/besluiten/1750
	vastgesteld bouwkundig erfgoed sinds 29-03-2019
ID inventaris OE	https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/14443
huidige functie	Kasteel of buitenplaats
abonnee	Palmyra Brands nv Selsaetenstraat 50 B 2160 WOMMELGEM
inspectiedata	04/06/2020
monumentenwachter	Pieter-Jan Pelgrims Bart De Busser
contact	pieter-jan.pelgrims@provincieantwerpen.be
totaal aantal manuren	5
uitgevoerde werken	De afvoer van dak [7]-noordwest werd onderaan vrijgemaakt.
gebruikte materialen	Geen
vorige inspecties	2011
opmerkingen	Het kasteel werd in 2014 gerestaureerd. Sinds onze vorige inspectie werd het koetshuis afgebroken.

De nutsvoorzieningen worden enkel in functie van hun impact op de historische omgeving besproken en door Monumentenwacht niet als geheel geïnspecteerd. Monumentenwacht gaat niet na of de technische installaties goed werken of aan de normen voldoen.

De foto's opgenomen in dit verslag zijn exemplarisch voor de beschreven gebreken, maar vormen geen volledige schade-atlas.

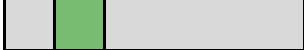
Monumentenwacht stelt de overzichtstabel uit het inspectierapport op vraag van de abonnee ook ter beschikking in een spreadsheet-formaat. Aangezien de gegevens in deze versie bewerkt kunnen worden, geeft Monumentenwacht geen enkele garantie op de correctheid van deze spreadsheet-versie. De tabel die is opgenomen in de pdf-versie van het door Monumentenwacht opgestelde inspectierapport, geldt als enige officiële versie van de overzichtstabel.

CONDITIE

De conditie van het erfgoed wordt voor het hele gebouw en per rubriek weergegeven op een 6-delige schaal, en dit voor 3 aandachtspunten:

bouwfysische toestand	<i>uitstekend - goed - redelijk - matig - slecht - zeer slecht</i> Dit is de conclusie van de huidige bewaringstoestand van alle geïnspecteerde onderdelen per rubriek. Het is een globale inschatting van de materiële staat van het erfgoed op het moment van de inspectie.
onderhoud	<i>uitstekend - goed - redelijk - matig - slecht - zeer slecht</i> Deze waarde is een inschatting van het uitgevoerde onderhoud en de manier waarop onderhoud, problemen en risico's worden opgevolgd. Worden daken en goten regelmatig schoongemaakt? Wordt snel ingegrepen als er een probleem is? Is er iemand verantwoordelijk voor het beheer die er regelmatig (vb. wekelijks) passeert en oog heeft voor problemen?
risico op gevolgschade	<i>geen- weinig - redelijk - aanzienlijk - verhoogd - acuut</i> Deze schaal geeft aan in welke mate er gevaar bestaat voor een versnelde materiële verwerking of verlies van erfgoedwaarde als de beheerder niet tijdig ingrijpt. Het kan gaan om allerlei mogelijke risico's, zoals ogenschijnlijk kleine problemen die voor ernstige gevolgschade kunnen zorgen, een verkeerd gebruik of beheer, verhoogd risico op calamiteiten, slechte klimatologische omstandigheden voor zeldzame onderdelen met een hoge historische waarde.

GEHELE OBJECT

bouwfysische toestand		goed
onderhoud		goed
risico op gevolgschade		weinig

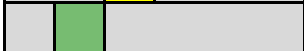
toelichting Het gebouw verkeert algemeen in goede staat.
De destructieve huiszwam in de kelder dient dringend bestreden te worden.
De slechte toegankelijkheid van daken en goten belemmert regelmatig onderhoud en inspectie.

DAK

bouwfysische toestand		goed
onderhoud		goed
risico op gevolgschade		weinig

toelichting De dakbedekkingen zijn algemeen in goede staat.
De schoorstenen van dak [5] vertonen gebreken. De noordoostelijke schoorsteen is bovenaan verzakt.

DAKWATERAFVOER

bouwfysische toestand		goed
onderhoud		redelijk
risico op gevolgschade		weinig

toelichting De goten en afvoeren zijn algemeen in goede staat.
De meeste afvoeren zijn niet aangesloten op de riolering, met vochtoverlast onderaan de gevels tot gevolg.
Door het ontbreken van veiligheidsvoorzieningen zijn de hoge goten enkel met een hoogwerker te reinigen/herstellen.

KAPCONSTRUCTIE EN ZOLDER

bouwfysische toestand		goed
onderhoud		goed
risico op gevolgschade		weinig

toelichting Voor zover zichtbaar door de binnenafwerkingen.

DRAAGSTRUCTUUR EN OVERSPANNING

bouwfysische toestand		goed
onderhoud		goed
risico op gevolgschade		weinig

SCHRIJNWERK EN BEGLAZING

bouwfysische toestand		goed
onderhoud		goed
risico op gevolgschade		weinig

TECHNISCHE INSTALLATIE

bouwfysische toestand		goed
onderhoud		goed
risico op gevolgschade		weinig

toelichting De bliksembeveiliging vertoont enkele kleine gebreken.

SITE EN OMGEVING

toelichting Draag zorg voor de weinige, nog aanwezige relictten van de omgevingsaanleg.

ADVIEZENRAPPORT

GEHELE OBJECT

A2020/18 De huiszwam bestrijden.

Gehele object | kelder

toestand	De houten delen in de noordoostelijke kelder zijn ernstig aangetast door huiszwam (<i>Serpula lacrimans</i>). Oorzaak is de combinatie van organisch materiaal (houten paletten), vocht en een donkere, stabiele omgeving. De huiszwam is zeer destructief en kan zich door metselwerk (naar andere vertrekken) verplaatsen. De sporen (bruin poeder) zijn overal aanwezig en zijn bovendien ook schadelijk voor de gezondheid. De aantasting kan zich verplaatsen naar andere delen elders in het gebouw.
toelichting advies	Huiszwam bestrijden houdt o.a. in: - de vochtoorzaak wegnemen en extra ventileren; - een te behandelen zone afbakenen van min. 1m rond de aantasting; - alle hout, voorzetwanden, bepleistering e.d. verwijderen en onmiddellijk afvoeren; - de ondergrond zuiveren en ontsmetten en - een fungicide aanbrengen op en in de ondergrond. Bij de werken het nodige veiligheidsmateriaal (maskers,...) dragen aangezien de sporen zeer fijn zijn en in hoge concentraties tot diep in de longen dringen. Een registratieplaatje aanbrengen bij de ingang van de behandelde zolders waarop datum, wijze van behandeling, gebruikte producten en naam van de uitvoerder vermeld staan. Meer info kan je vinden in https://www.monumentenwacht.be/publicaties/biologische-aantasting-van-hout.
indicatieve hoeveelheid	1 SOG
prioriteit	Dringend
frequentie	Eenmalig
uit te voeren door	Specialist

Huiszwam: vruchtlichaam en sporen (bruin poeder)

Vruchtlichaam huiszwam

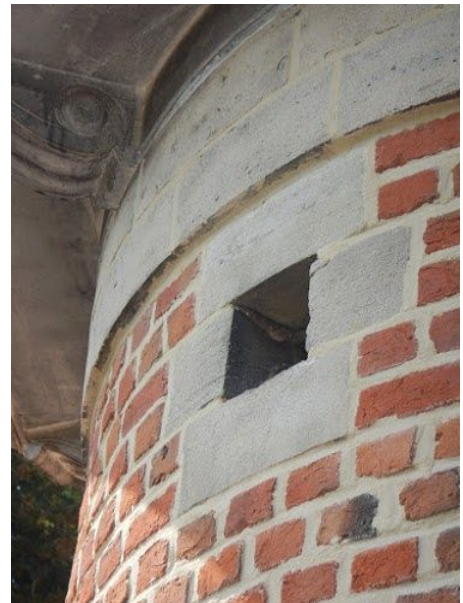
A2020/25 Mogelijke invliegopeningen afschermen voor kauwen en duiven

Gehele object | stellinggat | schoorsteen | dieren

toestand	De fijne gaasdraad waarmee schoorsteen [5]-zuidooost is afgeschermd voldoet niet. Het gaas is beschadigd en schermt één van de rookkanalen niet meer af. Naar verluidt broeden kauwen in de schoorsteen. De zuidwestelijke schoorsteen van dak [5] is wel degelijk afgedicht met een ijzeren rooster. Meerdere stellinggaten zijn niet meer afgedicht. Op andere plaatsen worden de houten blokken naar buiten geduwd. De open stellinggaten kunnen fungeren als nestplaatsen. In toren [2] waren de stellinggaten alleszins aan de binnenzijde dichtgemetseld waardoor ze niet als invliegopening kunnen fungeren. Op het moment van onze inspectie werd er geen overlast door duiven vastgesteld. Naar verluidt worden de schoorstenen regelmatig gecontroleerd/gereinigd.
toelichting advies	Kauwen zijn een beschermde diersoort, ze weren houdt o.a. in: - NA het broedseizoen (oktober) de nestplaatsen wegnemen en - NA het broedseizoen (oktober) de zuidoostelijke schoorsteen afsluiten met een stevig rooster (inox, met mazen van maximum 3 cm doormeter). Gaasdraad is geen oplossing op lange termijn: kauwen zijn erg inventief en kunnen de draad met hun sterke snavel loswrikken. De stellinggaten afdichten met een houten blok + L-vormig betonijzer + oogvijs (zie onderstaand voorbeelddetail).
bijlage	OF Duiven weren (juni18).pdf
indicatieve hoeveelheid	Nader te bepalen
prioriteit	Binnen het jaar
frequentie	Eenmalig
uit te voeren door	Specialist

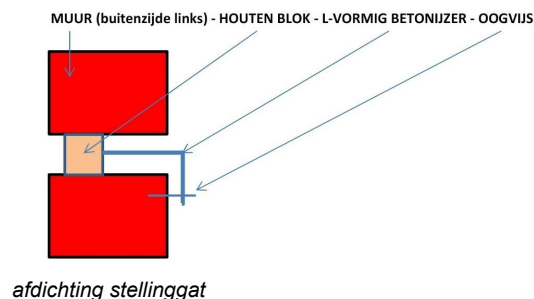
Toren [2]: niet-afgedicht stellinggat

Toren [3]: aan de binnenzijde dichtgemaakt

Vleugel [9]: niet-afgedichte stellinggaten

Toren [3]: niet-afgedichte stellinggaten

Schoorsteen [5]-zuidoost:
niet-duurzame afscherming van het schoorsteen-
kanaal met fijne, beschadigde gaasdraad

A2020/26 De goten en daken regelmatig proper maken. De afvoeren regelmatig controleren en indien nodig vrijmaken.

Gehele object | plat dak | goten | afvoer | vuil en hygiëne

toestand Op het moment van onze inspectie waren de goten en platte daken in het algemeen proper.

Onderaan de afvoer van dak [7]-noordwest was er een vuilophoping die door Monumentenwacht werd weggenomen.

De afvoer van dak [16]-noordoost heeft een bochtig verloop waardoor makkelijker verstoppingen kunnen optreden.

De smalle sleufgoten van terras [19] slibben makkelijk toe. Op het moment van onze inspectie waren ze vervuild wat een vlotte regenwaterafvoer belemmert. Dit kan leiden tot vochtoverlast onder de gemetste borstwering.

toelichting advies Hoe vaak goten gekuist moeten worden, hangt af van de graad van vervuiling. Gezien de boomrijke omgeving zullen de lage goten in het herfstseizoen meermaals leeggemaakt moeten worden. Voor hogere goten waar weinig bladeren en stof in terechtkomen, volstaat een jaarlijkse controle en reiniging wanneer nodig.

Controleer gelijktijdig de afvoeren op eventuele verstoppingen.

Vergeet de onderhoudsgevoelige sleufgoten van terras [19] niet regelmatig te reinigen.

bijlage dakwaterafvoer reinigen (2019 - OF 2.1).pdf

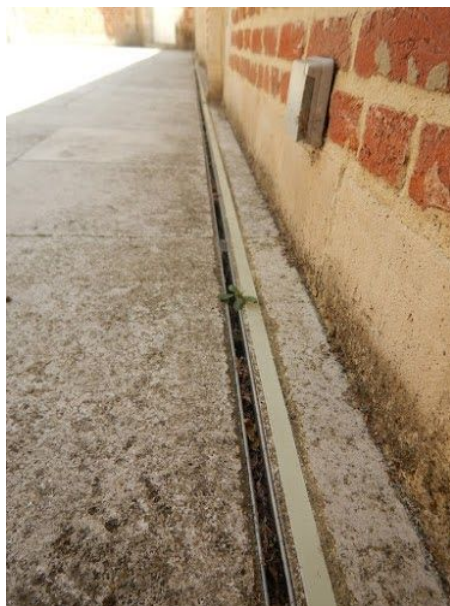
indicatieve hoeveelheid 4 u
 prioriteit Voor de winter
 frequentie 2 x per jaar
 uit te voeren door Eigenaar | Onderhoudsploeg

Dak [7]-noordwest: vuilophoping onderaan de afvoer (door MoWa gekuist)

Dak [16]-noordoost: bochtig verloop van afvoer

Terras [19]-oost: vervuilde sleufgoot

A2020/28 Een asbestinventaris laten opmaken en gepaste maatregelen nemen.

Gehele object | asbest

toestand In het gebouw werden mogelijk asbesthoudende materialen vastgesteld:

- de isolatie rond de leidingen in de kelder.

Monumentenwacht maakt geen volledige inventaris op, maar wil wijzen op mogelijke gezondheidsrisico's.

toelichting advies Correct omgaan met asbesttoepassingen houdt o.a. in:

- laat een asbestinventaris opmaken indien dit nog niet gebeurde;

- laat risicovolle asbesttoepassingen verwijderen;
- voorkom in afwachting verdere beschadiging en
- breng eventueel waarschuwende zelfklevers aan.

Meer info bv. via:

- https://www.belgium.be/nl/leefmilieu/gereguleerde_stoffen/asbest
- http://www.sobane.be/detailA_Z.aspx?id=790
- <https://www.ovam.be/omgaan-met-asbest>

Een asbestinventaris is sinds 1995 verplicht vanuit de federale arbeidswetgeving voor alle locaties waar werknemers tewerkgesteld worden, bv. scholen, werkplaatsen, bouwerven enz.

indicatieve hoeveelheid	Nader te bepalen
prioriteit	1-3 jaar
frequentie	Eenmalig
uit te voeren door	Specialist

Eventueel asbesthoudende isolatie rond de leidingen in de kelder

A2020/31 Monumentenwacht Bouwkunde tijdig contacteren voor een herhaalinspectie.

Gehele object | beschermd erfgoed

toelichting advies Regelmatige controle voorkomt vervolgschade en maakt een onderhoudsplanning mogelijk.

Met een inspectierapport kan je zelf aan de slag of kan je een aannemer en/of architect onder de arm nemen.

De inspectierapporten van Monumentenwacht kunnen gebruikt worden bij de aanvraag van premies en het opstellen van een kerkenbeleidsplan, een beheersplan of een onderhoudslogboek (indien je min. zes jaar goed onderhoud kan aantonen, heb je recht op een aanvullende premie van 10%); zie <https://www.onroenderfgoed.be>.

In afwachting heb je recht op 2 uur gratis nazorg. Hieronder wordt verstaan, bijkomende inlichtingen of verduidelijkingen over de laatste inspectie of inhoud van het rapport. Op vraag komen we graag ter plaatse om een en ander te verduidelijken.

indicatieve hoeveelheid	6 u
prioriteit	1-3 jaar
frequentie	Driejaarlijks
uit te voeren door	Beheerder Eigenaar Monumentenwacht

A2020/32 Monumentenwacht Interieur contacteren voor een interieurinspectie.

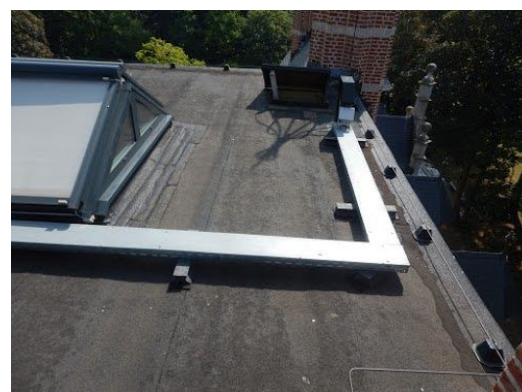
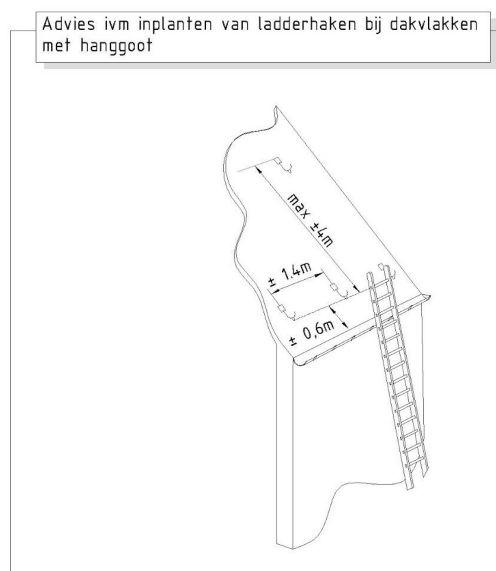
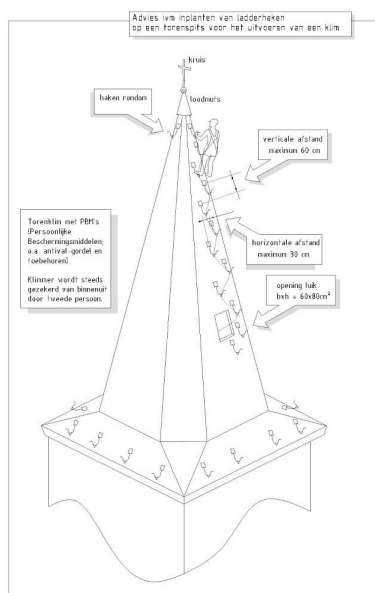
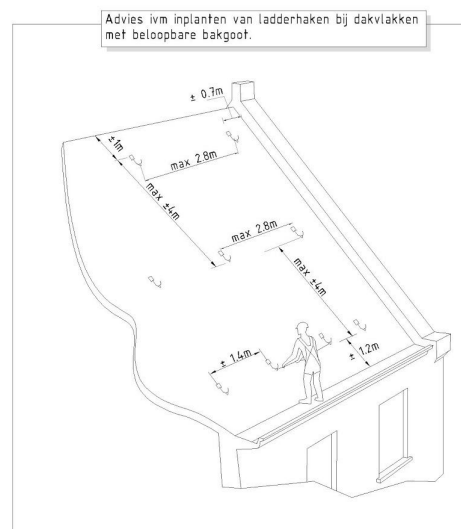
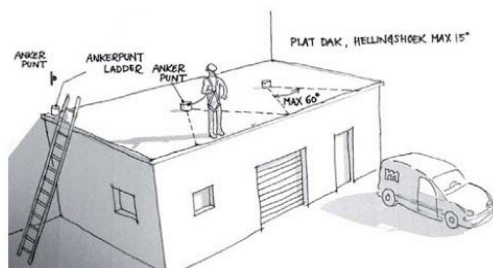
Gehele object | beschermd erfgoed

toestand	De waardevolle interieurafwerking werd nog niet door onze gespecialiseerde interieurafdeling geïnspecteerd. Tijdens de bouwkundige inspectie werden geen ernstige gebreken vastgesteld aan de interieurafwerking.
toelichting advies	Een interieurinspectie kan zelfstandig worden uitgevoerd of in combinatie met een volgende bouwkundige inspectie. Regelmatige controle voorkomt vervolgschade en maakt een onderhoudsplanning mogelijk. Met een inspectierapport kan je zelf aan de slag of kan je een restaurateur onder de arm nemen. Het kan een aanzet zijn tot de aanvraag van premies en het opstellen van een kerkenbeleidsplan, een beheersplan of een onderhoudslogboek; zie https://www.onroerenderfgoed.be .
indicatieve hoeveelheid	1 st
prioriteit	1-3 jaar
frequentie	Eenmalig
uit te voeren door	Monumentenwacht

A2020/01 De daken en goten vlot en veilig bereikbaar en toegankelijk maken voor onderhoud en inspectie.

Gehele object | toegankelijkheid en bereikbaarheid

toestand	De bedaking van torens [1]-[4] is enkel veilig bereikbaar mits stelling of hoogwerker. De overige daken en goten zijn vlot en veilig bereikbaar maar niet veilig toegankelijk door het ontbreken van genormeerde veiligheidsvoorzieningen. De aanwezige ladderhaken voldoen niet aan de Europese norm EN 517, waardoor ze niet mogen gebruikt worden als persoonlijke beveiliging. Bovenstaande elementen belemmeren een regelmatig onderhoud, inspectie en herstel door Monumentenwacht en onderhoudsmensen. Bij werken aan het dak en de goten moeten tijdelijke voorzieningen getroffen worden zoals stellingen of leuning.
toelichting advies	Veiligheid aan daken en goten houdt o.a. in: - ladder- en klimhaken (EN517) plaatsen op hellende daken en - ankerlijnen (EN353 en EN795) of ankerpunten (EN795) plaatsen op platte daken. Deze aanbevelingen zijn gebaseerd op de werkwijze van Monumentenwacht maar zijn niet enkel voor ons bedoeld. Zonder permanente voorzieningen bij werken moeten telkens dure leuning, netten, hoogwerkers, stellingen, etc. voorzien worden. Collectieve beschermingsmiddelen hebben vanuit de wetgeving de voorkeur op persoonlijke, maar zijn niet verplicht. Monumentenwacht kan een gedetailleerd bereikbaarheids- en toegankelijkheidsplan opstellen als de dakwerken meer concreet zijn. Meer info vindt u in de brochure "veiligheid en toegankelijkheid van zolders, kapruimtes, daken en goten". Zie onderstaande link: https://www.monumentenwacht.be/files/veiligheid_toegankelijkheid_update2018.pdf Het valbeveiligingssysteem regelmatig laten keuren op veiligheid door een bevoegde instantie. De tijd tussen twee controles wordt op basis van een risicoanalyse bepaald. Lees voor het gebruik van het systeem steeds de gebruiksaanwijzingen en het keuringsverslag.
bijlage	Daken en goten toegankelijk maken voor onderhoud (2018 - OF 0.2).pdf Veiligheidssystemen voor hellende daken (2019 - IF 0.4).pdf
indicatieve hoeveelheid	1 SOG
prioriteit	3-6 jaar
frequentie	Eenmalig
uit te voeren door	Dakwerker

Dak [5]: geen veiligheidsvoorzieningen

Dak [5]: geen veiligheidsvoorzieningen

A2020/29 Informatie inwinnen vooraleer bodemwerken te plannen.

Gehele object | beschermd erfgoed

toestand	De geschiedenis van de kasteelsite klimt op tot de 11de- 12de eeuw. Bij werken in de ondergrond kunnen waardevolle archeologische resten opduiken. Informeer je tijdig als je werken plant.
toelichting advies	Het kasteel van Selsaete is beschermd als monument omwille van het algemeen belang gevormd door de historische waarde. Als je toelatings- of vergunningsplichtige werken met ingreep in de bodem plant, neem dan tijdig contact op met een erfgoedconsulent van het agentschap Onroerend Erfgoed of de erkende onroerenderfgoedgemeente. Zo weet je vooraf of je rekening moet houden met een archeologisch vooronderzoek en of je beroep kan doen op een premie. In geval van vragen kan je steeds terecht bij de adviseur archeologie van Monumentenwacht: nele.goeminne@monumentenwacht.be - T 03 212 29 92.
bijlage	archeologisch informatieblad kasteeldomeinen.2016.pdf
bron	brochure archeologische zones_historische stadskernen.pdf brochure archeologieregelgeving voor bouwheren.pdf brochure archeologische zones_historische stadskernen.pdf brochure beschermde archeologische sites.pdf archeologisch informatieblad abdijen_kloosters.2016.pdf archeologisch informatieblad kerken.2016.pdf
indicatieve hoeveelheid	Nader te bepalen
prioriteit	3-6 jaar
frequentie	Eenmalig
uit te voeren door	Eigenaar

Ferrariskaart (1771-1778): let op de (vandaag) verdwenen vleugels ten zuiden van het kasteel. O.a. hier zijn archeologische resten te verwachten.

A2020/30 Informatie inwinnen vooraleer werken te plannen aan beschermd erfgoed.

Gehele object | beschermd erfgoed

toelichting advies	Eigenaars of beheerders van beschermd erfgoed staan in voor de goede instandhouding en het onderhoud ervan; het agentschap Onroerend Erfgoed kan je daarbij helpen. Informatie over de toelating voor de uit te voeren werken en de premieregeling vind je terug op https://www.onroerenderfgoed.be/eigenaars-beheerders of bij je gemeente als die erkend is als onroerend erfgoedgemeente. Kan je aantonen dat je de voorbije zes jaar je erfgoed zelf goed onderhouden hebt, dan kan je op basis van een onderhoudslogboek een aanvullende premie van 10% aanvragen. En in een aantal gevallen heb je een goedgekeurd beheersplan nodig om een premie te kunnen aanvragen. De inspectierapporten van Monumentenwacht kunnen gebruikt worden bij het opstellen van beide documenten; zie https://www.onroerenderfgoed.be.
indicatieve hoeveelheid	1 SOG
prioriteit	> 6 jaar
frequentie	Eenmalig
uit te voeren door	Beheerder Eigenaar

Als dorpsgezicht beschermde boerderij en remises bij het kasteel (voor de afbraak)

Boerderij en remises bij het kasteel (tijdens de afbraak)

DAK

A2020/23 De leibedekking plaatselijk herstellen.

Dak | nok | dakbedekking | leien | zink

toestand	De natuurleien zijn algemeen in goede staat. Enkele leien zijn uitgezakt of beschadigd, voorlopig zonder lekken tot gevolg. Verschillende nokbeugels van dak [10] zijn opgedrukt, door het roesten van de nagels en/of de werking van de nokgording. Hierdoor kan de zinken nokkap (op termijn) opwaaien/wegvallen. Dak [8]: de zinken nok van de westelijke dakkapel is plaatselijk geperforeerd.
toelichting advies	Vervang de beschadigde leien met natuurleien van dezelfde kleur en formaat. Hang de vervangleien in inox leihaken; verlijmen of bloot nagelen zijn niet duurzaam. De zinken nokken stormvast bevestigen met roestvrije beugels en nagels.
indicatieve hoeveelheid	Nader te bepalen
prioriteit	Binnen het jaar
frequentie	Eenmalig
uit te voeren door	Dakwerker

Dak [16]-oost: uitgeschoven lei

Dak [7]: beschadigde lei, hersteld met koper of zink

Dak [13]-oost: beschadigde lei

Dak [9]-noordoost: gebroken leien

Dak [8] - westelijke dakkapel: scheefgezakte lei

Dak [8] - westelijke dakkapel: geperforeerde zinken nok

Dak [10]: opgedrukte nokbeugels...

...dreigen op termijn weg te vallen

A2020/24 Dak [5]: de schoorstenen herstellen.

Dak | schoorsteen | ijzer | baksteen | natuursteen

toestand De schoorstenen vertonen onderstaande gebreken:

- de ijzeren bekroningen werden vernieuwd, maar de roestige bevestigingen van de oude bekroningen zitten nog in de dekstenen. Dit veroorzaakt steenschade;
- de dekstenen worden opgedrukt, vermoedelijk door roestige ankers. Enkele dekstenen van de zuidwestelijke schoorsteen liggen los;
- de krammen tussen de dekstenen ontbreken;
- enkele bakstenen zijn beschadigd door vorst;
- enkele natuurstenen delen (speklaag) zijn sterker verweerd;
- de noordoostelijke schoorsteen is ingescheurd ter hoogte van de knik (op zolder). De houten steunconstructie is verdwenen. De stabiliteit komt mogelijk in het gedrang en
- de noordwestelijke schoorsteen vertoont roetuitbloeiingen (op zolder).

toelichting advies Herstellen houdt o.a. in:

- de roestige bevestigingen van de oude bekroningen verwijderen en aanwerken met een compatibele mortel;
- de ijzeren delen (ankers) vernieuwen in roestvrij staal en de losliggende delen hermetsen;
- de krammen tussen de dekstenen vernieuwen in roestvrij staal;
- de beschadigde stenen vervangen door een gelijkaardige steen, vermetsteld met kalkmortel en
- noordoostelijke schoorsteen: de oorzaak van de scheurvorming wegnemen en de scheurvorming opvolgen. Eventueel een nieuwe steunconstructie plaatsen op zolder.

indicatieve hoeveelheid 4 st

prioriteit Binnen het jaar

frequentie Eenmalig

uit te voeren door Algemene aannemer | Dakwerker

[5]-noordwest: roestige bevestiging van de oude bekroning

[5]-zuidwest: losliggende deksteen (vermoedelijk opgedrukt door een roestig anker)

[5]-zuidwest: losliggende deksteen

[5]-noordwest: licht opgedrukte deksteen

[5]-zuidoost: ontbrekende kram tussen de dekstenen

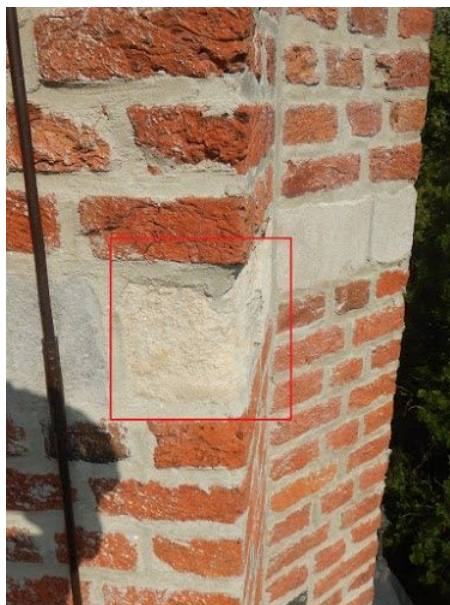
[5]-zuidwest: ontbrekende kram tussen de dekstenen

[5]-noordwest: vorstschade

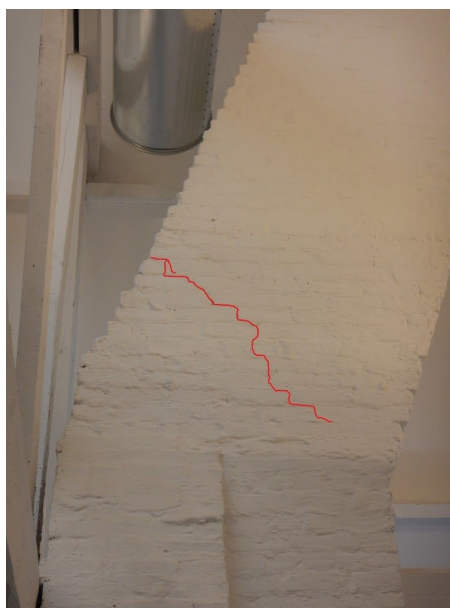
[5]-noordwest: beschadigde baksteen

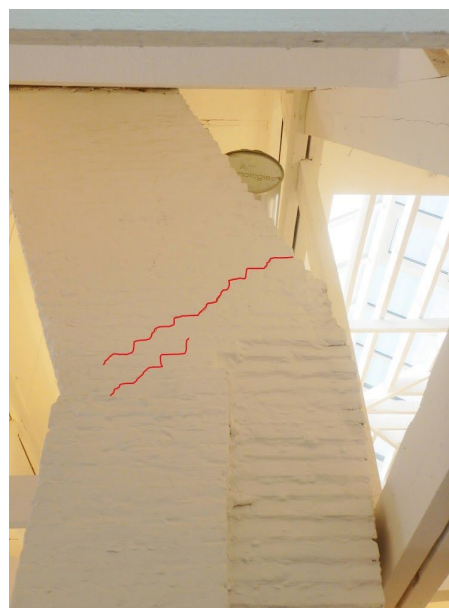
[5]-noordwest: sterker verweerde natuursteen (speklaag)

[5]-noordwest: roetuitbloeiingen

[5]-noordoost: scheurvorming (zuidkant)

[5]-noordoost: scheurvorming (noordkant)

[5]-noordoost: scheurvorming (detail noordkant)

A2020/22 De daken regelmatig controleren.

Dak | dakbedekking | dakaansluitingen | torenbekroningen | leien | roofing

toestand De leibedekking en de roofing daken zijn algemeen in orde.

De aansluitingen vertonen enkele gebreken:

- dakkapellen: de aansluiting tussen de nok en de piron is aangewerkt met een kit die begint los te scheuren. De nokbeugels zijn bevestigd met roestige nagels;
- de loden loketten (in aansluiting met het opgaand metselwerk) vertonen loodwit, vermoedelijk door het schilderen met een incompatibele verf;
- dak [5]: de roofing van het plat dak werd over de bovenste rij leien van de omliggende daken gebrand. Dit voldoet momenteel, maar het was oordeelkundiger geweest om een opstand + loodaansluiting te voorzien tussen het plat dak en de leien daken;
- dak [5]-zuidoost: de loodaansluiting met de schoorsteen werd onoordeelkundig hersteld met kit en
- dak [6], ter hoogte van dakkapellen [12] en [13]: de bovenste leien van de 'wangen' zijn bloot genageld en de aansluiting met de 'wangen' is onoordeelkundig aangewerkt met kit (in plaats van een loodaansluiting).

Bovenstaand gebreken hebben (voorlopig) geen lekken tot gevolg.

De topbekroning van toren [1] staat scheef, maar kon niet van nabij gecontroleerd worden door het ontbreken van veiligheidsvoorzieningen.

toelichting advies Doe dit periodiek en telkens na hevig stormweer.

indicatieve hoeveelheid 1 SOG

prioriteit Binnen het jaar

frequentie Jaarlijks

uit te voeren door Beheerder | Dakwerker

*Dak [6] (ter hoogte van dakkapel [12]):
blote vernageling en onoordeelkundige aan-
werking met kit*

*Dak [6] (ter hoogte van dakkapel [13]):
blote vernageling en onoordeelkundige aan-
werking met kit*

*Dak [5]-zuidoost: onoordeelkundige herstelling
met kit van de loodaansluiting met de schoorsteen*

Dak [5]-zuidoost: loodwit loketten

Dakkapel: de kit tussen de nok en de piron begint los te scheuren. Roestige nagels van de nokbeugels

Dak [5]/[7]: de roofing van dak [5] werd over de bovenste rij leien gebrand

Toren [1]: scheefstaande bekroning

DAKWATERAFVOER

A2020/19 De goten en afvoeren regelmatig controleren.

Dakwaterafvoer | goten | afvoer | zink | ijzer

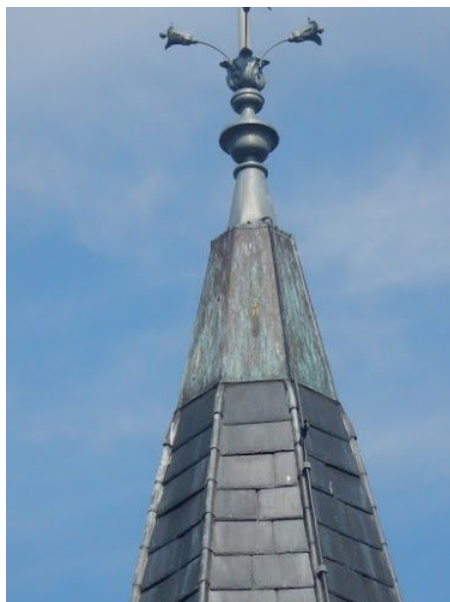
toestand De zinken hanggoten en afvoeren zijn algemeen in goede staat. De hanggoten van de hoge daken zijn niet bereikbaar met een ladder en zijn niet toegankelijk door het ontbreken van genormeerde ladderhaken. Hierdoor is regelmatig onderhoud en nazicht (van dichtbij) niet evident.

Verschillende koperen delen wateren af op de zinken hang- en kilgoten en de zinken nokken:

- de koperen daalleidingen van de bliksembeveiliging;
- de koperen pironen van de dakkapellen en
- de koperen muts van de topbekroning van toren [2].

Zink wordt aangetast door de koperzouten die door het regenwater worden meegenomen. Momenteel is er (nog) geen aantasting van het zink door elektrolyse zichtbaar.

indicatieve hoeveelheid 1 SOG
prioriteit Binnen het jaar
frequentie Jaarlijks
uit te voeren door Beheerder | Dakwerker

Toren [2]: koperen muts

Koperen piron dakkapel

A2020/21 De vochtoverlast onderaan de gevels beperken.

Dakwaterafvoer | riolering

toestand De meeste afvoeren zijn niet aangesloten op de riolering, maar lozen hun water onderaan de gevels met een hoge vochtbelasting en algenvorming tot gevolg.

Aan goot [6] werden rioolgassen vastgesteld, vermoedelijk door het ontbreken van een toezichtsputje met dubbele kamer/waterslot onderaan de afvoeren van dak [6].

Aan dak [16]-zuid en toren [18] is geen hanggoot voorzien met vochtoverlast en algenvorming onderaan de gevel tot gevolg.

toelichting advies Alle afvoeren aansluiten op de riolering en sifons/onderzoeksputjes voorzien onderaan de afvoeren.

De vochtoverlast onderaan vleugel [16]-zuid kan beperkt worden door een hanggoot onderaan het dak te voorzien, enkel indien dit historisch verantwoord is en na overleg met het agentschap Onroerend Erfgoed. Een andere optie is een lage begroeiing voorzien om spatwater te voorkomen. Een eventuele reiniging van het metselwerk (algen) dient zo zacht mogelijk te gebeuren.

indicatieve hoeveelheid 1 SOG
prioriteit 1-3 jaar
frequentie Eenmalig
uit te voeren door Algemene aannemer

De meeste afvoeren lozen hun water onderaan de gevels

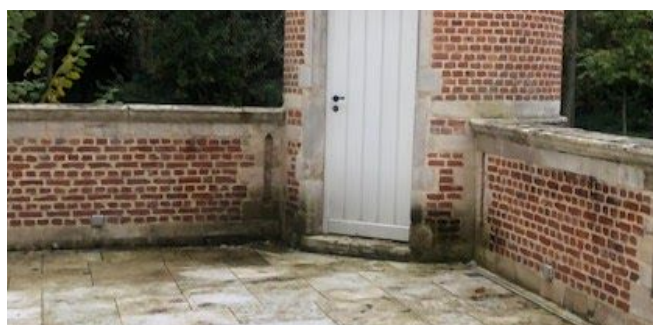
Dak [7]: provisoire aanpassing van de monding van één van de afvoeren

Vochtoverlast onderaan vleugel [16]-zuid door het ontbreken van een hanggoot of lage begroeiing

Vochtoverlast onderaan vleugel [16]-zuid (foto abonnee)

Vochtoverlast onderaan toren [18] (foto abonnee)

KAPCONSTRUCTIE EN ZOLDER

A2020/27 Torens [1]-[4]: de zolders toegankelijk maken.

Kapconstructie en zolder | toegankelijkheid en bereikbaarheid

toestand	De zolders zijn niet toegankelijk waardoor gebreken lange tijd verborgen kunnen blijven. Bij de vorige inspectie (voor de restauratie) werd onderstaand gebrek vastgesteld aan dakstructuur [3]: "De moerbalken waarop de koningsstijl draagt, zijn verbogen waardoor de stijl niet meer optimaal bevestigd is en kan uitzakken." Door de binnenaafwerking en de slechte toegankelijkheid kon dakstructuur [3] niet opnieuw gecontroleerd worden.
toelichting advies	Plafondluiken plaatsen.
bijlage	Toegankelijkheid op zolder verbeteren (2018 - OF 0.3).pdf
indicatieve hoeveelheid	4 st
prioriteit	3-6 jaar
frequentie	Eenmalig
uit te voeren door	Algemene aannemer

Toren [2]: geen plafondluik

Toren [3]: geen plafondluik

A2020/34 De kelders permanent goed verluchten.

Draagstructuur en overspanning | kelder

toestand	Hout (paletten, gedemonteerd schrijnwerk, e.d.) staat rechtstreeks op de vochtige keldervloer. De combinatie van organisch materiaal, vocht en een donkere, stabiele omgeving geeft aanleiding tot het ontwikkelen van zwammen en schimmels. In de noordoostelijke kelder is er aantasting door de zeer destructieve huiszwam (A2020/18). Een aantasting door een destructieve zwam kan aanleiding geven tot stabiliteitsproblemen. Door de vochtige atmosfeer roesten ijzeren delen zoals de troggewelven (A2020/14). De keldermuren vertonen plaatselijk zoutuitbloeiingen. De uitbloeiing van zouten kan aanleiding geven tot steenschade. De noordwestelijke kelder vertoont scheurvorming (gewelf en muurwerk) wat kan duiden op structurele verzwakking. Voor zover zichtbaar is er geen gevaar voor de stabiliteit.
toelichting advies	Hout en karton nooit rechtstreeks op de vochtige keldervloer plaatsen maar gebruik maken van plastieken paletten of ijzeren rekken. Het historisch buitenschrijnwerk bewaren in een stabiele en droge omgeving. Een goede permanente verluchting voorzien. Maak keldergaten nooit dicht. De zoutuitbloeiingen op de muren regelmatig afborstelen. De scheurvorming van de noordwestelijke kelder opvolgen. Monumentenwacht kan, bij voorkeur in samenspraak met een stabiliteitsingenieur, scheurmeters plaatsen die een nauwkeurige registratie van het scheurverloop toelaten.
indicatieve hoeveelheid	1 SOG
prioriteit	Binnen het jaar
frequentie	Permanent
uit te voeren door	Beheerder Eigenaar

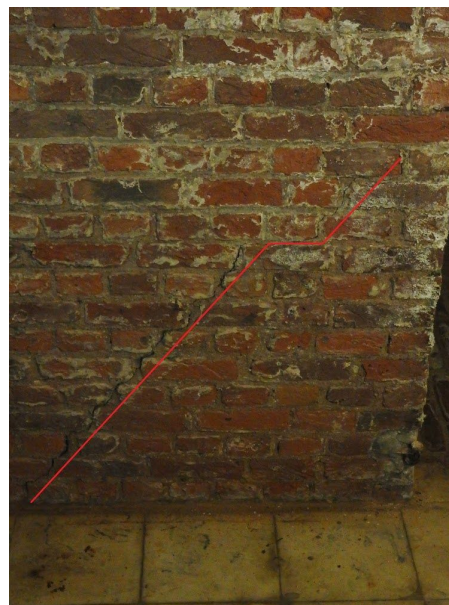
Noordwestelijke kelder: houten slagluiken in direct contact met de vochtige vloer

Noordwestelijke kelder: houten paletten en schrijnwerk in direct contact met de vochtige vloer

Noordwestelijke kelder: scheurvorming gewelf

Noordwestelijke kelder: scheurvorming muur

Noordwestelijke kelder: zoutuitbloeiingen

A2020/12 De ijzeren delen regelmatig schilderen.

Draagstructuur en overspanning | schoorsteenbekroning | diefijzers | roosters | muuranker | ijzer

toestand Verschillende ijzeren delen (muurankers, diefijzers, roosters e.d.) zijn roestig, momenteel zonder steenschade tot gevolg.

Toren [2]: vier schieters van de muurankers zijn weggevallen en één schieter drukt niet tegen het metselwerk. Hierdoor is de constructie verzwakt waardoor er zettingen kunnen optreden. Momenteel is er geen gevolgschade zichtbaar.

De schoorsteen van dak [16] is de enige met de originele ijzeren bekroning. Plaatselijk is het ijzer dun geworden door roest, maar mits regelmatig schilderen kan de bekroning behouden blijven.

Het rooster bovenaan schoorsteen [5]-zuidwest is ook roestig.

toelichting advies Herstellen/schilderen houdt o.a. in:

- de ontbrekende schieters van de muurankers vervangen;
- ervoor zorgen dat de schieters stevig tegen het metselwerk drukken;

- de ondergrond reinigen van vuil, roest en vetten om een goede hechting te bekomen;
- een zinkverf aanbrengen (afnemen en thermisch verzinken indien mogelijk) als bijkomende bescherming;
- een primer aanbrengen. De dikte van de verflaag en primer is bepalend voor de beschermende werking van de verf (een minimale dikte van 150 µm is aangewezen);
- schilderen met een corrosiewerend verfsysteem en
- gezien de moeilijke bereikbaarheid van de muurankers en schoorsteenbekroning en gezien de nodige weerstand aan de elementen is een epoxyverf zeer duurzaam en heeft deze verf een zeer goede corrosiewering, maar geeft ze een esthetisch mindere afwerking.

Regelmatig onderhouden houdt o.a. in:

- eventueel ontroesten;
- schilderen met een compatibel verfsysteem en
- loodzettingen aankloppen.

indicatieve hoeveelheid	1 SOG
prioriteit	1-3 jaar
frequentie	Vijfjaarlijks
uit te voeren door	Algemene aannemer Schilder Smid

Toren [2]: 3 ontbrekende schieters van de muurankers

Toren [2]: ontbrekende schieter

Toren [2]: ontbrekende schieter

Toren [2]: ontbrekende schieter

Toren [2]: de schieter van het muuranker drukt niet tegen de gevel. Het anker vervult niet langer zijn verstevigende functie

Toren [2]: roestig muuranker

[19]-noord: roestig muuranker

Vleugel [8]: roestig diefijzer kelder

Vleugel [6]-zuid: roestig rooster keldergat

Bekroning schoorsteen dak [16]:
ontbrekende onderdelen

A2020/17 Vleugel [15]: de kantelen/dekstenen herstellen.

Draagstructuur en overspanning | kantelen | deksteen | muurbekroning | baksteen | natuursteen

toestand	Verschillende dekstenen en kantelen staan los. Dit is gevaarlijk voor omstaanders.
toelichting advies	De kantelen afbreken tot op gezond metselwerk en hermetsen met een kalkrijke mortel.
indicatieve hoeveelheid	Nader te bepalen
prioriteit	1-3 jaar
frequentie	Eenmalig
uit te voeren door	Algemene aannemer Metser

[15]-noord: verschillende dekstenen...

... liggen los

A2020/36 Vleugel [9]: het muurwerk plaatselijk herstellen.

Draagstructuur en overspanning | buitenmuur | baksteen

toestand	In het gevelmetselwerk zit een uitsparing, mogelijk een niet-gebruikte doorvoer voor technieken.
toelichting advies	De opening in het baksteenmetselwerk dichten als deze geen nut heeft.
indicatieve hoeveelheid	1 st
prioriteit	1-3 jaar
frequentie	Eenmalig
uit te voeren door	Algemene aannemer Metser

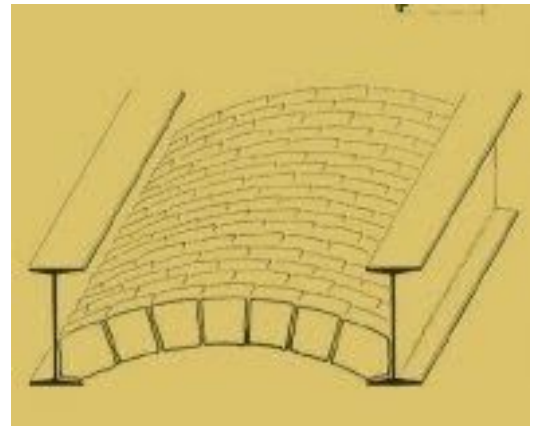
A2020/14 De profielen van de troggewelven ontroesten en schilderen.

Draagstructuur en overspanning | troggewelf | kelder | baksteen | ijzer

toestand	Door vochtindringing via de muuropleggingen, kuisen met overvloedig water en/of hoge luchtvochtigheid in de kelder roesten de profielen. Hierdoor treedt er scheurvorming op aan het dragende baksteenmetselwerk en kan de vloer worden opgedrukt.
toelichting advies	De profielen zo veel mogelijk vrijmaken, ontroesten, herstellen indien nodig en schilderen met een roestwerend en kwalitatief verfsysteem. Aangezien een groot deel van het ijzerwerk verborgen en niet bereikbaar is voor onderhoud, is het van belang alle vochtbronnen die tot roestvorming kunnen leiden, te vermijden: - optrekkend en ander indringend vocht wegnemen; - bovenliggende vloer reinigen met zo min mogelijk water en - de onderliggende ruimtes permanent verluchten en/of verwarmen.
indicatieve hoeveelheid	1 SOG
prioriteit	1-3 jaar
frequentie	Eenmalig
uit te voeren door	Algemene aannemer

Scheurvorming aan een van de oplegpunten

opbouw troggewelf

A2020/13 De natuursteen plaatselijk herstellen.

Draagstructuur en overspanning | moneel | waterlijst | dorpel | witte kalk- of zandsteen

toestand	De natuurstenen delen zijn algemeen in orde. Plaatselijk zijn delen beschadigd: - vlaamse gevel [13]: het moneel van het bovenlicht is onderaan ingescheurd; - vleugel [7]: één van de monelen is ingescheurd door het roesten van een grendeloog van de slagluiken. De andere monelen kunnen ook scheuren door het roesten van deze elementen; - vleugel [9]: de waterlijst is plaatselijk gescheurd en - toren [18]: de deurdorpel is gebroken.
toelichting advies	Herstellen houdt o.a. in: - de roestige onderdelen ontroesten en schilderen of vervangen in roestvrij staal. De grendelogen hebben een historische waarde; - de scheuren dichten met een compatibele gietmortel.
indicatieve hoeveelheid	Nader te bepalen
prioriteit	3-6 jaar

frequentie
uit te voeren door

Eenmalig
Restauratie-aannemer

*Vlaamse gevel [13]:
ingescheurd moneel van bovenlicht*

*Vleugel [7]:
ingescheurd moneel door roestig grendeloog*

*De roestige grendelogen (van de slagluiken) in
de monelen kunnen scheurvorming veroorzaken*

Vleugel [9]: gescheurde waterlijst

Toren [18]: gebroken dorpel

A2020/16 Vlaamse gevels [12] en [13]: het voegwerk plaatselijk herstellen.

Draagstructuur en overspanning | voegwerk

toestand	Het voegwerk is plaatselijk weggevallen, vermoedelijk omdat bij het hervoegen de oude voeg onvoldoende diep werd uitgehaald. Vochtindringing versnelt het verweringsproces.
toelichting advies	Herstellen houdt o.a. in: - de voegen voldoende diep en voorzichtig uithalen (min. 1,5 x breedte van de voeg); bij voorkeur manueel om schade aan de natuursteen door slijpschijven te vermijden; - de voegen reinigen en bevochtigen; - een proefvlak plaatsen om het resultaat goed te kunnen beoordelen; - voegen met een aardvochtige, compatibele* voegmortel en - niet voegen onder te felle zon, bij regenweer of vrieskou. * De mortel moet compatibel zijn met de bestaande leg- en voegmortel zowel wat eigenschappen, kleur, textuur en vorm betreft. Voor ouder metselwerk zal dit meestal een kalkmortel zijn. Gebruik geen mortels op basis van cement bij 'zacht' metselwerk en (vorst)gevoelige natuursteen! De dichte cementmortel zorgt ervoor dat het vochttransport via de stenen loopt i.p.v. door de voegen, waardoor stenen beschadigd kunnen raken door vorst of zouten.
indicatieve hoeveelheid	Nader te bepalen
prioriteit	3-6 jaar
frequentie	Eenmalig
uit te voeren door	Aannemer voegwerken Algemene aannemer

Vleugel [12]: het voegwerk valt plaatselijk weg

Vleugel [13]: plaatselijk weggevallen/uitgespoeld voegwerk

A2020/15 Vleugel [16] en toren [18]: de scheuren in de gevels monitoren.

Draagstructuur en overspanning | gevel | baksteen | natuursteen

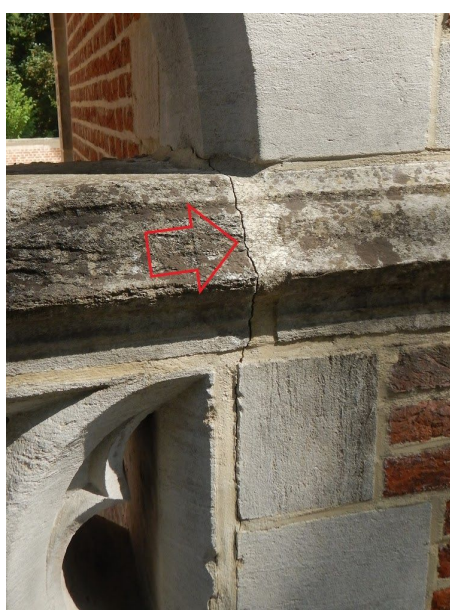
toestand	De gevels vertonen scheuren, vermoedelijk ten gevolge van differentiële zettingen. Deze kunnen duiden op structurele verzwakkingen. Voor zover zichtbaar dreigt er momenteel geen gevaar voor de stabiliteit.
toelichting advies	Monumentenwacht kan, bij voorkeur in samenspraak met een stabiliteitsingenieur, scheurimeters plaatsen die een nauwkeurige registratie van het scheurverloop toelaten. Aandachtspunt bij eventueel herstel van de scheuren: deze punten blijven scharnieren binnen het gebouw en scheuren na verloop van tijd opnieuw in. Daarom dient bij herstel een lintvoegwapening of scheuroverbruggend gaas aangebracht te worden.
indicatieve hoeveelheid	1 SOG
prioriteit	3-6 jaar
frequentie	Eenmalig
uit te voeren door	Beheerder Monumentenwacht

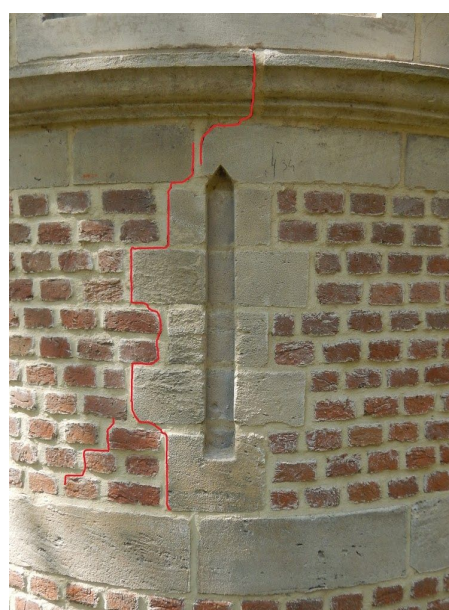
[16]-west: scheurvorming boven deur

[16]-noordoost: scheurvorming op de hoek

[16]-zuid: scheurvorming in aansluiting met de balustrade

Toren [18]

Toren [18]: scheurvorming naast de deur

SCHRIJNWERK EN BEGLAZING

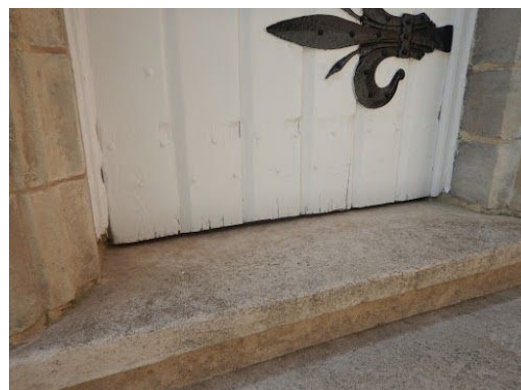
A2020/09 Vleugels [12], [13] en [15]: enkele houten delen schilderen.

Schrijnwerk en beglazing | kroonlijst | deur | hout

toestand	Dakkapellen [12] en [13]: de kroonlijsten van de wangen zijn niet geschilderd met versnelde verwerking van het hout tot gevolg. Vleugel [15]-noord: het schilderwerk onderaan de deur is licht verweerd.
toelichting advies	Het hout voorbereiden (verwijderen van slecht hechtende lagen, opschuren, ontstoffen en ontvetten) en schilderen* met een compatibel verfsysteem afhankelijk van de ondergrond. Historisch verantwoorde kleuren gebruiken. *Een dampopen en duurzaam opgebouwd verfsysteem gebruiken, zoals bv. lijnolieverf. Steeds vertrekken van een stabiele ondergrond. Slecht hechtende lagen verwijderen en, indien een volledig nieuw systeem wordt toegepast, starten van blank hout. Synthetische verven zijn vrijwel waterdicht en hebben een lage waterdampdoorlaatbaarheid waardoor ze de ondergrond hermetisch afsluiten. Bij kleine beschadigingen van deze afwerklaag kan dit voor grote problemen zorgen omdat indringend vocht geen uitweg meer vindt. Hoogglansverven zijn duurzamer dan satijn- of matte verven.
bijlage	Houten buitenschrijnwerk schilderen (2016 - OF 5.3).pdf
bron	Onderhoud aan houten buitenschrijnwerk (2016 - OF 5.1).pdf
indicatieve hoeveelheid	5 st
prioriteit	1-3 jaar
frequentie	Eenmalig
uit te voeren door	Dakwerker Schilder

Vleugel [12]: niet-geschilderde kroonlijst

Vleugel [15]-noord: lichte verwerking onderaan de deur

A2020/37 Het buitenschrijnwerk regelmatig schilderen/onderhouden.

Schrijnwerk en beglazing | buitenschrijnwerk | blank glas | hout

toestand	Het schilderwerk is algemeen in orde. Houd rekening met regelmatig (vijfjaarlijks) herschilderen. De ramen in vlaamse gevel [13] zijn dichtgeschroefd. Terloops stelden we vast dat condensafvoertjes zijn verstopt wat vochtoverlast tot gevolg kan hebben aan de binnenzijde.
toelichting advies	Regelmatig onderhoud houdt o.a. in: - de condensafvoertjes vrijmaken; - het hang- en sluitwerk smeren; - de stopverf van de beglazing bijwerken; - het hout grondig voorbereiden (verwijderen van slecht hechtende lagen, opschuren, ontstoffen en ontvetten); - schilderen* met een compatibel verfsysteem afhankelijk van de ondergrond (cfr. advies A2020/09); - historisch verantwoorde kleuren gebruiken, eventueel op basis van een vooronderzoek;

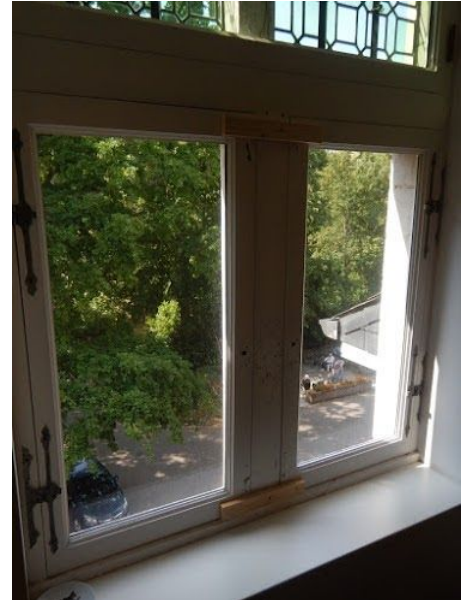
- de stopverf steeds mee schilderen;

- ...

bijlage	Houten buitenschrijnwerk schilderen (2016 - OF 5.3).pdf Onderhoud aan houten buitenschrijnwerk (2016 - OF 5.1).pdf
indicatieve hoeveelheid	1 SOG
prioriteit	1-3 jaar
frequentie	Vijfjaarlijks
uit te voeren door	Eigenaar Schilder

Vleugel [11]: verstopt condensafvoertje raam

vlaamse gevel [13]: de ramen kunnen niet meer geopend worden

TECHNISCHE INSTALLATIE

A2020/07 De bliksembeveiliging laten herstellen.

Technische installatie | bliksembeveiliging

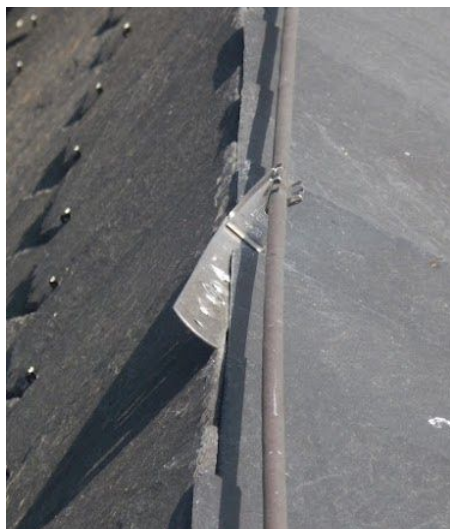
toestand Terloops werden volgende gebreken vastgesteld:

- de bevestigingen ter hoogte van de leibedekking zijn bevestigd met kit (in plaats van genageld);
- ter hoogte van hoekkeper [8]/[9] is een bevestiging losgekomen en
- ter hoogte van nok [10] is de daalleiding losgekomen uit één van de bevestigingen.

Hierdoor kunnen de daalleidingen de leibedekking beschadigen bij zweepen door hevige wind. Bij blikseminslag is de werking van de installatie mogelijk minder optimaal.

toelichting advies De daalleidingen duurzaam bevestigingen.

indicatieve hoeveelheid 1 SOG
prioriteit 1-3 jaar
frequentie Eenmalig
uit te voeren door Specialist

Losgekomen bevestiging ter hoogte van hoekkeper [8]/[9]

Niet-genagelde bevestiging (bevestiging met kit)

Niet-genagelde bevestiging (bevestiging met kit)

Dak [10]: de daalleiding zit niet (meer) in de bevestiging

A2020/06 De bliksembeveiliging regelmatig laten controleren.

Technische installatie | bliksembeveiliging

toestand	Voor zover zichtbaar is de installatie in orde, op enkele gebreken na (A2020/07). Ze wordt door Monumentenwacht niet in detail gecontroleerd of uitgemeten.
toelichting advies	Controle moet periodiek gebeuren en na elke blikseminslag. De frequentie wordt vastgesteld aan de hand van een risicoanalyse die bepaalt in welke beveiligingsklasse het gebouw valt en welke de randvoorwaarden zijn. De hier vooropgestelde frequentie van 5 jaar is slechts een algemeen gehanteerde frequentie voor een gemiddeld waardevol gebouw. Er bestaan strengere voorschriften voor ziekenhuizen, scholen e.d.; weet dat verzekeringsmaatschappijen bijkomende eisen kunnen stellen.
indicatieve hoeveelheid	1 SOG
prioriteit	1-3 jaar
frequentie	Vijfjaarlijks
uit te voeren door	Erkend controleorganisme

A2020/05 De elektriciteitsinstallatie laten controleren en gepaste maatregelen nemen.

Technische installatie | elektrische installatie

toestand	Monumentenwacht gaat niet na of de installatie goed werkt of aan de normen voldoet. Terloops werd opgemerkt dat twee leidingen in opbouw (gevel [14]-noord en [16]-zuidoost) niet aangesloten zijn. Kortsluiting kan aanleiding geven tot brand en ernstige schade aan het historisch pand. Leidingen bovenop de buitengevels ontsieren en zijn gevoelig voor een blikseminslag.
toelichting advies	Elke elektrische installatie moet door een erkend controleorganisme gekeurd worden volgens de AREI normen bij elke ingebruikstelling, wijziging, verzwaring of uitbreiding. Nadien moet ze om de 25 jaar opnieuw gekeurd worden. Als de elektrische installatie geen belangrijke wijziging of beduidende uitbreiding heeft ondergaan, dan is er geen verplichting tot een periodieke controle om de 25 jaar, tenzij de installatie in gebruik werd genomen na 1981. Zie meer op https://www.vlaanderen.be/keuring-van-uw-elektrische-installatie-arei .
indicatieve hoeveelheid	1 SOG
prioriteit	1-3 jaar
frequentie	Eenmalig
uit te voeren door	Specialist

Vleugel [16]-zuidoost: niet-aangesloten leiding

Vleugel [14]-noord: niet-aangesloten leiding

SITE EN OMGEVING

A2020/04 De bomen regelmatig snoeien. Boomopslag regelmatig verwijderen.

Site en omgeving | begroeiing

toestand	Er groeien geen bomen dicht bij het gebouw, uitgezonderd: - de uitgeschoten hazelaar (vermoedelijk) voor terras [19]-noord en - de begroeiingen voor vleugel [7] en toren [1]. Op deze plaats is er ook opslag van esdoorn.
toelichting advies	Monumentenwacht inspecteert niet expliciet de natuurmonumenten die deel uitmaken van de erfgoedomgeving. Lees ook onze brochure 'Vegetatie op en rond Gebouwen' https://www.monumentenwacht.be/files/brochure_vegetatie.pdf .
indicatieve hoeveelheid	1 SOG
prioriteit	Binnen het jaar
frequentie	Jaarlijks
uit te voeren door	Beheerder Boomverzorger Onderhoudsploeg

Opslag van esdoorn voor gevel [7]

Uitgeschoten hazelaar (vermoedelijk) voor terras [19]

A2020/38 De losse bouwresten ten oosten van vleugel [16] veilig bewaren.

Site en omgeving | bouwresten

toestand	Rond het gebouw liggen oude natuurstenen delen die mogelijk historisch waardevol zijn. Ze zijn gevoelig voor diefstal en beschadiging.
toelichting advies	De natuurstenen delen kunnen bewaard worden in de kelders, waar nog bouwresten opslagen zijn. Houten voorwerpen worden best niet bewaard in de kelder.
indicatieve hoeveelheid	1 SOG
prioriteit	Binnen het jaar
frequentie	Eenmalig
uit te voeren door	Beheerder Eigenaar Onderhoudsploeg

Natuurstenen delen ten oosten van vleugel [16]

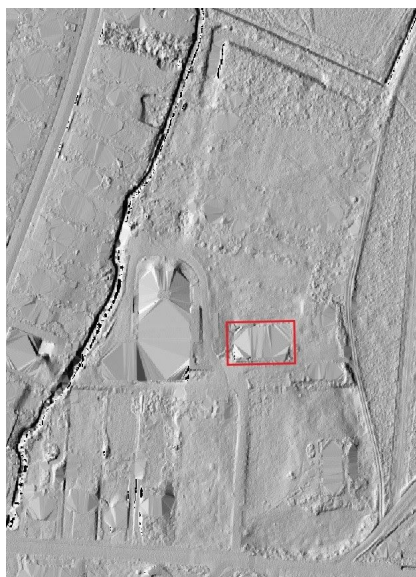

In de kelder liggen andere oude bouwmaterialen opgeslagen

A2020/03 De historische omgevingsaanleg onderzoeken, bewaren en eventueel in de oorspronkelijke staat herstellen.

Site en omgeving | omgevingsaanleg

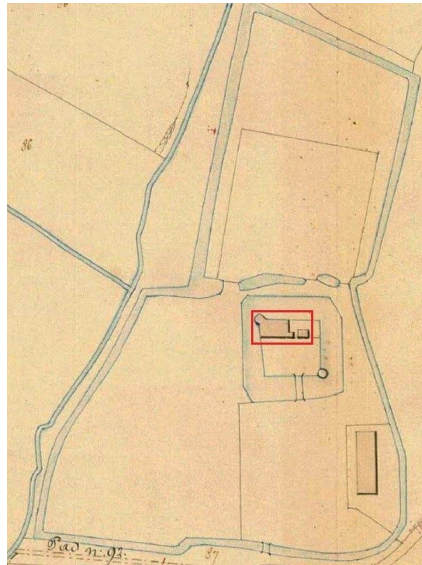
toestand	Er zijn nog oude structuren zichtbaar zoals grachten en paden. De historische omgevingsaanleg is grotendeels verdwenen, maar de aanwezige relictten (o.a. in bodemreliëf) maken integraal deel uit van de erfgoedomgeving. Monumentenwacht inspecteert of inventariseert de tuin/omgeving niet maar wil wel de nodige aandacht vragen omdat deze kwetsbaar is.
toelichting advies	Inventariseer alle relictten van de historische omgevingsaanleg. Een beheersplan opstellen voor de tuin kan in samenspraak met een gespecialiseerd onderzoeksbureau en eventueel met de agentschappen Natuur en Bos en Onroerend Erfgoed.
indicatieve hoeveelheid	1 SOG
prioriteit	3-6 jaar
frequentie	Eenmalig
uit te voeren door	Specialist

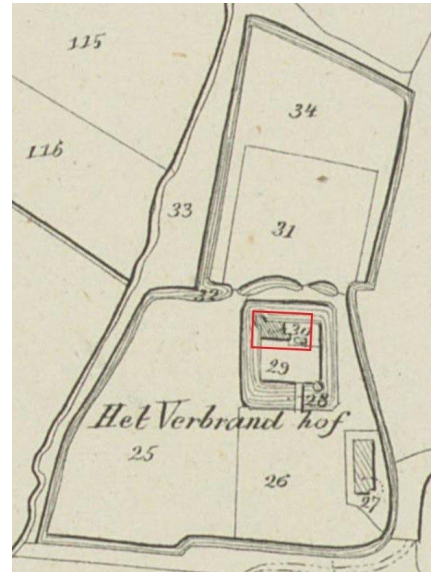
Digitaal hoogtemodel (geo.onroenderfgoed.be): sporen van de historische omgevingsaanleg (grachten) zijn nog aanwezig in het bodemreliëf

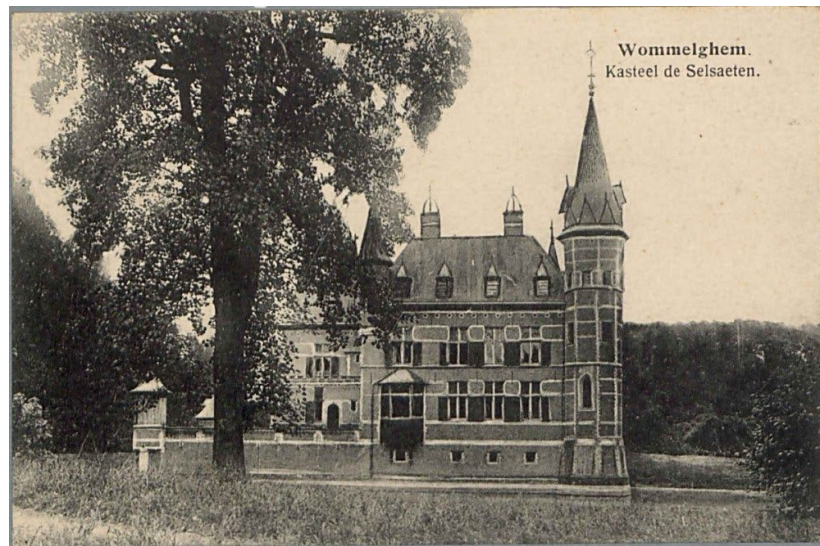
Historische Ferrariskaart, 1771-1778 (geo.onroenderfgoed.be)

Historische kaart - Atlas der Buurtwegen
(geo.onroerendergoed.be)

Historische Popp kaart
(geo.onroerendergoed.be)

Oude postkaart waarop een deel van de binnengracht nog zichtbaar is

BIJLAGEN

- 1 OF Duiven weren (juni18).pdf
- 2 dakwaterafvoer reinigen (2019 - OF 2.1).pdf
- 3 Daken en goten toegankelijk maken voor onderhoud (2018 - OF 0.2).pdf
- 4 Veiligheidssystemen voor hellende daken (2019 - IF 0.4).pdf
- 5 archeologisch informatieblad kasteeldomeinen.2016.pdf
- 6 Toegankelijkheid op zolder verbeteren (2018 - OF 0.3).pdf
- 7 Houten buitenschrijnwerk schilderen (2016 - OF 5.3).pdf
- 8 Onderhoud aan houten buitenschrijnwerk (2016 - OF 5.1).pdf

- pannen
- leien
- vezelcement
- dakfolies
- lood
- zink
- koper
- organisch materiaal (hout)
- beton
- baksteen
- natuursteen

dakraam

koepel

schoorsteen

schouwpijp

topbekroning

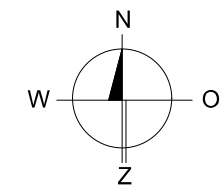
bliksemafleider

daknummer

probleem aanduiding

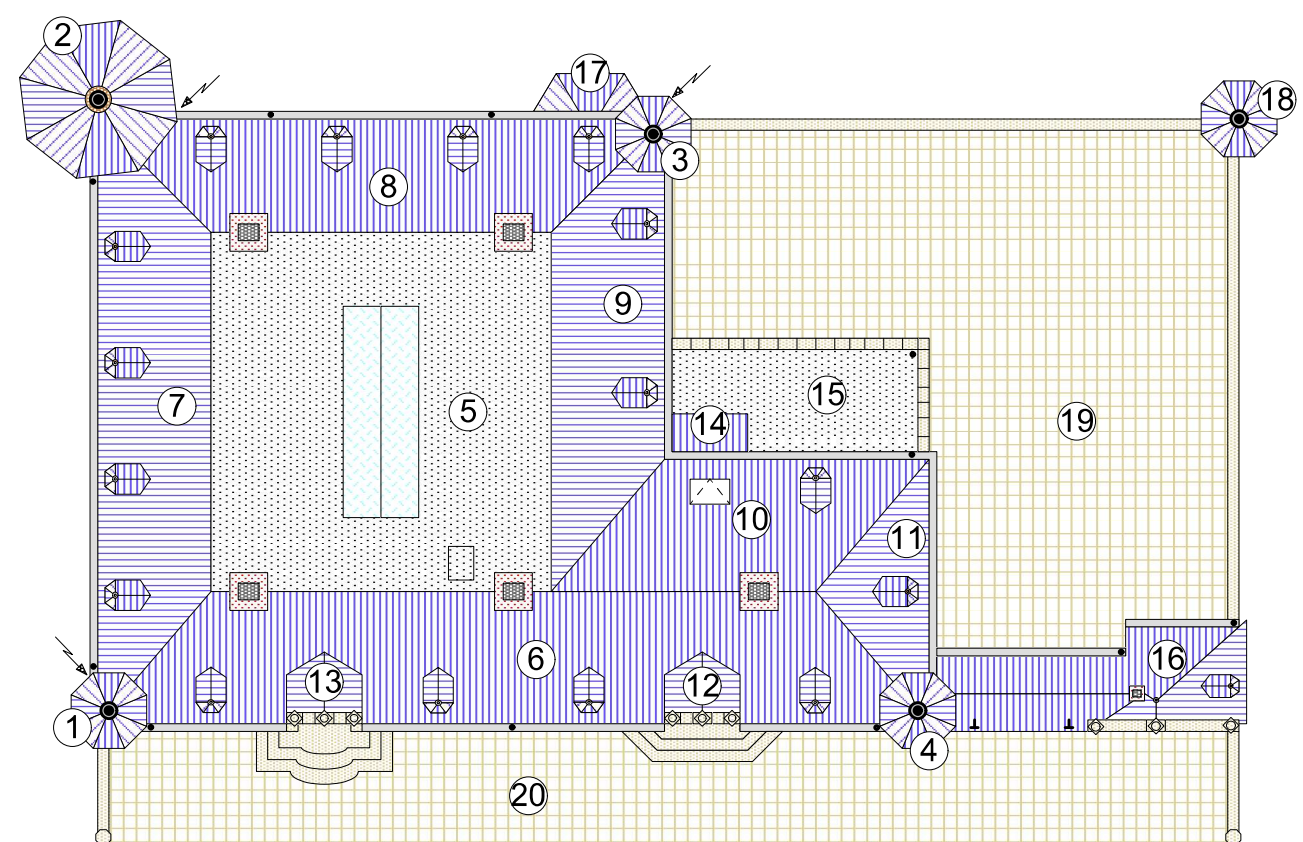
afvoer

buurgebouw

0 ±5 m

AFMETINGEN EN VORMEN ZIJN BENADEREND

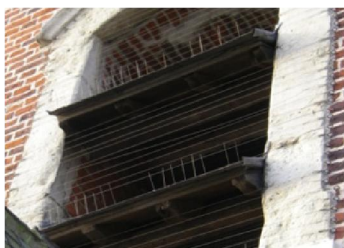
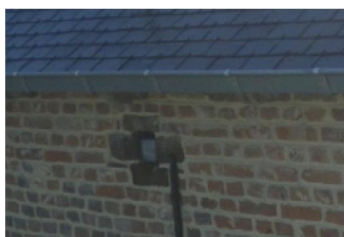
11947
Kasteel Selsaeten
Selsaetenstraat 50
2160 Wommelgem

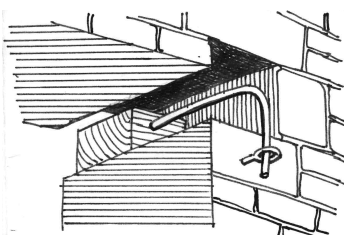
Vuilophoping door duiven.

Plaats gaas aan de buitenzijde van de galmboarden zodat duiven niet op de galmboarden kunnen

Gespannen draden en stalen pen-
nen kunnen toegang via de galm-
boarden eveneens versperren.②

Versper kleinere openingen zoals

Breng aan de binnenzijde een
betonijzer en oogvijs aan om te
verhinderen dat duiven het blok
naar binnen duwen. ③
Laat een smalle doorgang voor
vleermuizen.

De nesten, uitwerpselen en karkassen van duiven vervuilen onze zolders, daken, goten en gevels. Ze kunnen agressieve stoffen en ziektekiemen bevatten die materialen aantasten of – bij intensief contact – allergische reactie of infectieziekten uitlokken bij de mens. Omdat duiven zich snel voortplanten (gemiddeld 6 tot 11 jongen per jaar) en elke duif zo'n 12 kg natgewicht aan mest produceert, moet de populatie beperkt of geweerd worden.

Het terugbrengen van duivenoverlast vereist echter een globale aanpak, die verder reikt dan het gebouw en de onmiddellijke omgeving. Daarnaast zijn maatregelen per gebouw nuttig om schade te beperken.

WAT DOEN?

Globaal plan en sensibilisering om duiven te weren

Stel samen met de gemeente een globaal plan op om duivenoverlast aan te pakken en sensibiliseer de betrokkenen. Bekijk:

- welke populatie aanvaardbaar is;
- hoe je toestroom van nieuwe duiven kan verminderen;
- hoe je het voedselaanbod kan beperken (verboden te voederen, achtergebleven etensresten...)

Gebouw – regelmatige monitoring, controle en reiniging

Houd goten, platte daken en afvoeren vrij van kadavers, mest en nestmateriaal. Zorg ervoor dat hemelwater vlot en langs de juiste weg afgevoerd wordt.

Gebouw – duivenpopulatie beperken

- voorkom duiven in het gebouw door alle toegangen af te sluiten voor duiven;
- neem regelmatig nesten weg;
- verhinder duiven om te nestelen en te rusten op ongewenste plaatsen;
- plaats zo nodig een duiventil waar duiven gecontroleerd kunnen nestelen;
- vang de overpopulatie op een diervriendelijke manier af;
- natuurlijke vijanden (slechtvalk, sperwer...) kunnen duiven op afstand houden.

Gebouw – duivenwering aanbrengen

Openingen afschermen met gaas of netten

Openingen en nissen (stellinggaten, monnikskappen, galmgaten...) aan de buitenzijde afspannen met netten van gegalvaniseerd of roestvrij staal of van een stevige UV-bestendige kunststof (verkrijgbaar in verschillende kleuren) is een duurzame oplossing.① Voor duiven wordt een maaswijdte van 50mm aanbevolen. Voor kleinere openingen kan ook grofmazig gaas van polypropyleen of roestvrij staal gebruikt worden, al worden openingen zoals stellinggaten beter gedicht met een blok dat iets kleiner is dan de opening.③

Draden spannen op horizontale rustplaatsen

De visuele schade van draden op nokken, lijsten, balustrades, vensterbanken... en in openingen is beperkt.② Bovendien zijn ze diervriendelijk. De spanning op de draden en de bevestiging moet regelmatig gecontroleerd en bijgesteld worden om ze functioneel te houden. De installatie van schrikdraad met een elektromagnetisch pulssysteem is ingrijpend voor het gebouw.④

Stalen pennen plaatsen

Pennen van roestvrij staal of kunststof verhinderen dat duiven kunnen landen.⑤ Ze worden echter wel bevestigd door gaten te boren of door lijm, waardoor ook pennen fysieke schade aanrichten aan het gebouw.

Schrikdraad met elektromagnetisch pulssysteem. ④

Stalen pennen: controleer regelmatig de bevestiging. ⑤

Nepvogels zijn weinig effectief als duivenwering. ⑥

Gebouw – duivenwering onderhouden

Aangebrachte duivenwering is maar nuttig zolang ze in goed staat blijft. Daarom is het nodig om regelmatig:

- bevestigingen te controleren en deze, samen met de spanning van draden en netten bij te stellen; ⑤
- alle nest- en mestmateriaal tussen pinnen en draden te verwijderen.

WIE? WANNEER / HOE VAAK?

In eigen beheer:

- overleg opstarten met andere belanghebbende, gemeente...;
- regenwaterafvoer vrij houden (2 x /jaar – Bij ernstige duivenoverlast kan een hogere frequentie nodig zijn);
- nesten verwijderen (2 x /jaar);
- duivenwering aanbrengen op veilig bereikbare plaatsen en onderhouden.

Gebruik persoonlijke beschermingsmiddelen (handschoenen, mondmasker...) bij het opruimen van karkassen, mest- en nestmateriaal.

Schakel hulp in bij het afvangen van vogels, de plaatsing van duivenwering of onderhoud van het gebouw, zeker op moeilijk bereikbare plaatsen...:

- aannemers dakwerken;
- firma's voor ongediertebestrijding, plaatselijke duivenmelker, gemeentelijke diensten of specialisten om duiven af te vangen;
- reinigingsfirma's;
- voor sommige werken (zoals het opkuisen van veilig toegankelijke ruimtes) kan u beroep doen op organisaties in de sociale tewerkstelling.

WAT VERMIJDEN? WAAROP LETTEN?

Vraag zo nodig advies bij uw monumentenwachter.

Vermijd

- weinig effectieve of dieronvriendelijke methodes zoals een stroboscoop, replica's van roofvogels ⑥ of duiven, een ultrasone installatie, kleefpasta of een olfactorische afweerstof (geur);
- beschadigingen aan het erfgoed;
- netten voor (doorgangen naar) onderhoudsgevoelige delen van het gebouw. Gebruik hier uitneembare horren of roosters;
- hexagonaal kippengaas. Dit gaas kan dodelijk zijn voor vleermuizen.

Let op

- een goede ventilatie. Deze moet steeds gewaarborgd blijven;
- beschermde en onschadelijke diersoorten. Voor deze dieren blijven gebouwen best toegankelijk;
- gaas en horren dienen zo ver mogelijk naar buiten geplaatst te worden

MEER INFO:

zodat geen randen overblijven waarop duiven kunnen rusten.

Onderhoudsbrochure monumentenwacht

- [Dieren in en op gebouwen. Vogels.](#)
- [Toegankelijkheid van zolders, kapruimtes, daken en goten.](#)

Wet- en regelgeving

Ga bij de plaatsing van duivenwering of de bestrijding van duiven na of een vergunningsaanvraag of melding nodig is bij de gemeentelijke dienst van ruimtelijke ordening, bij het agentschap Onroerend Erfgoed (voor beschermd erfgoed) of bij het agentschap Natuur en Bos.

Erfgoedhuis Den Wolsack
Oude Beurs 27 – 2000 Antwerpen
T + 32 3 212 29 50
F + 32 3 212 29 51
info@monumentenwacht.be
www.monumentenwacht.be

m
monumentenwacht
Vlaanderen vzw
een initiatief van de Vlaamse provincies

Overlopende goot

Bladvangers dienen regelmatig proper gemaakt te worden om verstoppingen te voorkomen.

Controleer of de (scharnier-) beugels goed vast zitten.

Goten en afvoerpijpen behoren tot de meest onderhoudsgevoelige delen van onze gebouwen. Ze moeten het hemelwater zo snel mogelijk wegvoeren voordat het schade kan berokkenen. Het hele afwateringssysteem moet dan ook goed functioneren. Vervuiling is bij deze elementen één van de grootste schadeoorzaken. Een goed en regelmatig onderhoud is daarom zeer belangrijk.

WAT DOEN?

Zorg voor een vlotte regenwaterafvoer en vermijd verstoppingen

Regelmatige inspectie en reiniging voorkomen verstoppingen en de daarop volgende waterschade.

- bladvangers kunnen het vuil tegenhouden, maar moeten regelmatig nagekeken en proper gemaakt worden. Wees alert voor lekken of overlopende goten.
- snoei klimplanten tegen de gevel regelmatig bij tot een halve meter onder de goot of naast de afvoerpijp zodat ze niet in de goot groeien of afvoerpijpen afknellen;
- leg geen kabels of andere dingen in de goten die een vlotte afvoer verhinderen of de vervuiling vasthouden;
- mossen op bovenliggende daken kunnen de goot vervuilen en dienen daarom verwijderd te worden. Doe dit manueel of kies de producten zorgvuldig uit. Verschillende antimosmiddelen bevatten koperzouten die zinken goten kunnen aantasten. Vezelcementleien kunnen asbest bevatten. Neem voldoende veiligheidsmaatregelen en pas je werkwijze zo nodig aan.

Door afval blijft de goot langer vochtig. Dat kan het metaal sneller doen corroderen, eventueel versterkt door agressieve deeltjes in het vuil. Duivenmest is corrosief en veroorzaakt – naast verstoppingen – een snellere verwerking van het metaal.

Controleer of alle beugels en bevestigingselementen goed vast zitten, zodat de goot niet gaat doorbuigen of afvoerbuizen los komen.

Pas zo nodig de goten aan bij herstel of vervanging

Een correcte dimensionering van goten en afvoeren is belangrijk om vlotte afvoer te garanderen. De goot moet voldoende breed zijn (hangt af van de gootvorm en de dakoppervlakte) en voldoende afschot (helling) hebben in de richting van de tapbuis. Idealiter bedraagt het afschot zo'n 0,5% of een halve centimeter hoogteverschil per lopende meter.

Bereikbaarheid verbeteren

Om goten goed te kunnen reinigen, moeten ze in de eerste plaats gemakkelijk en veilig bereikbaar zijn. Voor meer informatie over toegankelijkheid, zie onze onderhoudsbrochure.

WANNEER / HOE VAAK?

- Afhankelijk van de omringende begroeiing worden goten (en platte daken) best een- of tweemaal per jaar (in de lente en de herfst) schoongemaakt. Volgende indicaties kunnen om meer reiniging vragen:
 - ◇ duivenoverlast;
 - ◇ boomrijke omgeving;
 - ◇ storm;
 - ◇ slecht afschot of te lage binnenopstand.
- Controleer minimaal tweemaal per jaar de afvoeren op verstoppingen, deze kan men herkennen door langslowpend water. Bekijk ook de bevestiging: controleer op losse beugels en zet deze indien nodig vast.
- Controleer jaarlijks de afvoerputjes op vervuiling en verstopping en maak ze indien nodig proper.

WELKE ELEMENTEN?

- horizontale elementen: hanggoten, bakgoten, zakgoten, Keulse goten (binnengoten), zalingen...
- verticale elementen: regenwaterafvoeren, tapbuizen en standpijpen;
- spuwers;
- toezichtputjes.

WIE?

Goed bereikbare goten (en platte daken) kunnen door de eigenaar/beheerder zelf gereinigd worden. Indien goten moeilijk bereikbaar zijn voor reiniging is het aangeraden beroep te doen op vakmensen. Aangezien het reinigen frequent herhaald moet worden, is het raadzaam om hiervoor een onderhoudscontract af te sluiten bij een dakwerker.

Voor het reinigen van goten kan u veelal ook terecht bij maatwerkbedrijven (sociale tewerkstellingsprojecten). Zij hebben het nodige materiaal (beveiliging) en voeren deze werken uit aan gunstige tarieven.

WAT VERMIJDEN? WAAROP LETTEN?

Vermijd (in de ontwerpfase):

- een goot met verkeerd afschot of een goot die doorzakt;
- haakse bochten en knikken in de afvoerpijpen;
- dicht tegen de muur bevestigde afvoerpijpen, ook de achterzijde moet gecontroleerd kunnen worden. Bovendien moet de overlangse naad zichtbaar blijven (bij voorkeur naar voren geplaatst);
- afgesloten vergaarbakken zonder wegneembaar rooster.

Let op

- afbladderend schilderwerk aan een houten gootconstructie. Dit vormt vaak een eerste aanwijzing voor lekkages aan de goot;
- ook mosvorming op het muurwerk kan wijzen op een lek;
- vochtkringen op de stoep of opgespatte aarde tegen de plinten kan eveneens duiden op een defect aan het afwateringssysteem.

Het afbladderend schilderwerk en de mosvorming wijzen op een lek.

MEER INFO:

Onderhoudsbrochure monumentenwacht

- [Toegankelijkheid van zolders, kapruimtes, daken en goten](#)
- [Onderhoud van hemelwaterafvoer](#)

Wet- en regelgeving

Voor sommige aanpassingswerken aan het afvoersysteem hebt u in principe een vergunning nodig. Vraag na bij uw gemeente of voor de voorziene werken een melding volstaat of er een vrijstelling geldt. Wend u tot het agentschap Onroerend Erfgoed voor informatie en premiemogelijkheden bij werken aan beschermd erfgoed.

Erfgoedhuis Den Wolsack
Oude Beurs 27 – 2000 Antwerpen
T + 32 3 212 29 50
F + 32 3 212 29 51
info@monumentenwacht.be
www.monumentenwacht.be

Breng stevige handgrepen en een valketting aan bij torenluiken.①②

Een voldoende grote opening en een uitzetijzer zorgen voor een gemakkelijkere doorgang.③

Zorg voor een goed wind- en waterdichte randafwerking.④

Een dak dat goed toegankelijk is, kan beter en goedkoper geïnspecteerd, onderhouden en hersteld worden. Maak goten, dakvlakken en platte daken vlot bereikbaar door de toegangen via dakkapellen, luiken, ladders... vrij te houden.

Elk gebouw moet echter apart bekeken worden om de bereikbaarheid van de dakvlakken te verbeteren.

WAT DOEN?

Dakkapellen en dakluiken onderhouden en zo nodig aanpassen

Dakkapellen en dakluiken moeten vlot toegang bieden tot de te onderhouden daken en goten:

- scharnieren en sluitwerk regelmatig oliën zodat ze vlot openen en goed afgesloten kunnen worden;
- verzwakt hang-en sluitwerk verstevigen, bijstellen of zo nodig vervangen;
- scharnierend systeem aanbrengen bij met lood beklede of andere zware luiken. Ze zijn door hun gewicht moeilijk te hanteren;
- zo nodig een stevig verankerde valketting voorzien om te voorkomen dat luiken vallen en onderliggende daken beschadigen of voorbijgangers verwonden;①
- breng een handgreep of deurkruk aan om de luiken makkelijk te kunnen bedienen.② Zorg ervoor dat ze niet per ongeluk in het slot kunnen vallen als er nog iemand buiten is.③

Dakkapellen en luiken plaatsen om goten en daken bereikbaar te maken

Als norm geldt dat dakvlakken die hoger dan 8 m gelegen zijn, bereikbaar moeten zijn via een dakkapel of een dakluik.

Enkele aandachtspunten bij plaatsing:

- breng de toegang aan in de buurt van de tapgaten, zeker bij niet-beloopbare goten (smalle goten of hanggoten die niet extra ondersteund zijn). Goed geplaatste veiligheidsvoorzieningen kunnen een veilige 'wandeling' door de goot mogelijk maken;
- besteed voldoende aandacht aan het wind- en waterdicht afwerken van de omranding;④
- zorg ervoor dat de doorgang voldoende groot is (min 60cm breed en 80cm hoog);
- voorzie voldoende ruimte aan de binnenzijde om veilig het dak op te gaan; breng zo nodig een platform aan indien er geen vloer aanwezig is; Voorzie zo nodig een laddertje om makkelijk in en uit het luik te geraken;
- breng ongeveer 0,5 m onder de dorpel van de opening een klimhaak aan indien de goot of loopvlak lager ligt dan 75cm onder de opening. Voorzie een degelijk ankerpunt / klimhaak naast de opening (bij voorkeur binnen ⑤).

WANNEER / HOE VAAK?

Voorzie jaarlijks een rondgang om de scharnieren en sluitingen te controleren, zo nodig te smeren of bij te stellen.

WELKE ELEMENTEN?

Voorzie dakkapellen of luiken aan goten, dakvlakken of platte daken die hoger liggen dan 8m en dus niet veilig met een ladder bereikbaar zijn. Voorzie eveneens luiken naar zolders en kapconstructies die enkel via ladders en/of goten bereikbaar zijn.

Voorzie een degelijk ankerpunt naast elke toegang naar het dak.
© ⑥

WIE?

- In eigen beheer;
- Monumentenwacht kan advies geven, o.a. over de ideale plaatsen om nieuwe toegangen te voorzien.

WAT VERMIJDEN? WAAROP LETTEN?

Vermijd:

- te zware luiken. Breng zo nodig stevige scharnieren, uitzetijzer, handgrepen... aan om de luiken vlot hanteerbaar te houden. Indien vervanging nodig is, kan gekozen worden voor alternatieven met een minder zware bekleding (koper, zink...) of kant-en klare systemen conform de traditionele dakluiken. Vraag hierover advies bij uw architect en/of bij het agentschap Onroerend Erfgoed (voor beschermde gebouwen).

Let op:

- dat bij dakkapellen het luik zo opendraait dat de klim- en/of ladderhaken meteen bereikbaar zijn; ⑥
- dat bij de plaatsing van GSM-installaties, uilenbakken... de vlotte bediening en de doorgang langs de dakluiken/dakkapellen niet verhinderd wordt.

MEER INFO:

Onderhoudsbrochure Monumentenwacht

[Toegankelijkheid van zolders, kapruimtes, daken en goten.](#)

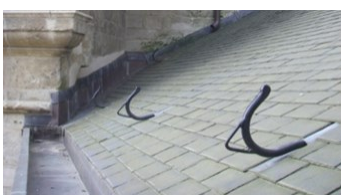
Wet- en regelgeving

Voor bepaalde aanpassingswerken aan gebouwen hebt u in principe een vergunning nodig. Vraag na bij uw gemeente of voor de voorziene werken een melding volstaat of er een vrijstelling geldt. Wend u tot het agentschap Onroerend Erfgoed voor informatie en premiemogelijkheden bij werken aan beschermd erfgoed.

Erfgoedhuis Den Wolsack
Oude Beurs 27 – 2000 Antwerpen
T + 32 3 212 29 50
F + 32 3 212 29 51
info@monumentenwacht.be
www.monumentenwacht.be

Ladderhaken met veiligheidsoog volgens EN 517

Ladderhaak voor pannen daken

Klimhaken: geschrinkt

Een dak dat goed toegankelijk is, kan beter en goedkoper geïnspecteerd, onderhouden en hersteld worden. Maak de dakvlakken bereikbaar door gepaste veiligheidsvoorzieningen te plaatsen.

Elk gebouw moet echter apart bekeken worden om de bereikbaarheid van de dakvlakken te verbeteren.

MOGELIJKHEDEN?

Permanente veiligheidssystemen

Er bestaan verschillende veiligheidsvoorzieningen om daken en goten veilig bereikbaar te maken. Bij elk gebouw moet apart bekeken worden welke opties de toegankelijkheid kunnen verbeteren. Bekijk dit samen met een specialist en uw monumentenwachter.

Ladder- en klimhaken plaatsen

Ladderhaken worden verspreid over het dak geplaatst om met behulp van leiladders het volledige dakvlak veilig bereikbaar te maken.

- van gietbrons of roestvaststaal;
- ladder- en klimhaken moeten geplaatst worden volgens de voorschriften van de fabrikant en op een stevige ondergrond, bij voorkeur is de bevestiging met bout en moer door de kepers, zodat de bevestiging zichtbaar is voor controle. Zo nodig kan een raveelconstructie of extra keper aangebracht worden waar geen (gezonde) keper aanwezig is;
- alle haken moeten onderaan voorzien zijn van een veiligheidsoog, zodat de gebruiker zich kan beveiligen tegen vallen (cfr. ankerpunten);
- ze moeten voldoen aan de Europese norm EN517;
- afstanden tussen de ladderhaken zijn afhankelijk van de afmetingen en helling van de dakvlakken, van de gebruikte dakbedekkingsmaterialen en de dakstructuur:
 - rij boven beloopbare goten: +/- 1.2m boven de goot; de ladderhaken op +/- 1.4m van elkaar // boven niet beloopbare goten: 0.6m boven de dakvoet;
 - rij +/- 1m onder de nok; de ladderhaken op +/- 2.8m van elkaar;
 - tussenliggende rijen op max.4m afstand van de vorige; ladderhaken op +/-2.8m van elkaar, geschrinkt ten opzichte van de vorige rij;
 - Algemene richtlijnen zijn terug te vinden in de onderhoudsbrochure (zie 'meer info'). Vraag raad aan uw monumentenwachter.

Klimhaken worden geplaatst om steile of verticale dakvlakken te bereiken:

- op torenspits onder en naast de dakluiken, rondom rond onder de spits;
- de rij klimhaken naar de spits geschrinkt op +/-35cm (max 50 cm) verticale afstand en 30cm horizontale afstand;
- naar alle onderhoudsgevoelige delen zoals zalingen achter schoorstenen, moeilijk bereikbare goten...
- afstanden zijn afhankelijk van de afmetingen en helling van de dakvlakken en dakstructuur

Naast klimhaken kunnen ook *vaste ladders*, *kooiladders* of *ladders met valbeveiliging (mobiel ankerpunt)* geplaatst worden om verticale afstanden te overbruggen

Ankerpunten plaatsen

Ankerpunten zijn bedoeld om stellingen te verankeren, om af te dalen of om de gebruikers ervan te beschermen tegen valgevaar op (grote) hoogte. Zij moeten gebruikt worden in combinatie met de geschikte PBM's (Persoonlijke Beschermings Middelen):

- in roestvrij staal en chemisch verankerd. Voor platte daken zijn ook 'doodgewicht'ankers mogelijk;
- alle verankeringspunten moeten voldoen aan de Europese Norm EN795;
- te plaatsen bij de toegangen naar daken en/of goten.

Horizontale ankerlijn

Horizontale ankerlijn plaatsen

Dit zijn flexibele (roestvrijstalen kabels) of stugge (rails) ankerlijnen waarop een mobiel ankerpunt gemonteerd is, waarop de gebruiker zich met PBM's inpijkt.

- meestal geplaatst op de nok of langs een goot;
- moet voldoen aan de Europese norm EN795.

Tijdelijke installaties

Indien geen aangepaste veiligheidsvoorzieningen aanwezig zijn, moeten onderhoud en herstellingen van goten en daken uitgevoerd worden met behulp van een hoogtewerker of stellingen, wat het een dure zaak maakt; zeker als het om kleine ingrepen gaat.

WANNEER / HOE VAAK / WIE?

Plaatsing permanente veiligheidssystemen- eenmalig

De plaatsing van veiligheidsvoorzieningen wordt best opgenomen in een globaal restauratiedossier of in het lastenboek bij grote herstellingen. Eventueel kan gefaseerd gewerkt worden. Bij beloopbare goten, loont het om in een eerste fase ladderhaken onderaan de dakvlakken te laten plaatsen zodat alvast de goten bereikbaar zijn voor onderhoud en de daken voor inspectie.

Monumentenwacht helpt u graag bij het opmaken van een bereikbaarheids- en toegankelijkheidsplan en geeft advies bij de juiste plaatsing van veiligheidsvoorzieningen, bv:

- nazicht plan van de architect waarop ladderhaken, klimhaken en andere veiligheidssystemen zijn aangeduid;
- plaatsbezoek met aannemer en architect wanneer de stellingen staan in functie van het op punt stellen van het definitieve plan;
- plaatsbezoek met aannemer en architect na plaatsing en voordat de stellingen worden afgebroken voor een laatste controle op locatie, indekking en bevestigingsmethode van de ladder- en klimhaken.

Opgelet! Monumentenwacht is geen Erkende Dienst voor Technische Controle en kan dan ook geen bevestigingen 'keuren' of valbelastingstesten uitvoeren.

Plaatsing tijdelijke installaties - regelmatig

Indien geen veiligheidsvoorzieningen aanwezig zijn moeten hoogtewerkers of stellingen zo vaak als nodig opgesteld worden:

- om goten en afvoeren te controleren en vrij te maken: +/-jaarlijks, afhankelijk van de omgeving en graad van vervuiling;
- om lekken te herstellen: sporadisch, afhankelijk van de toestand van de dakbedekking).

Keuring - regelmatig

Ladderhaken, klimhaken, leeflijnen en mobiele ankerpunten dienen regelmatig gekeurd te worden, afhankelijk van de soort door een bevoegd persoon of door een EDTC (Erkende dienst voor Technische Controles).

Vaste ankerpunten moeten bij plaatsing getest worden. Ook ladderhaken, klimhaken en andere veiligheidssystemen worden best gekeurd bij plaatsing voordat de stellingen worden verwijderd.

WAT VERMIJDEN? WAAROP LETTEN?

Vermijd:

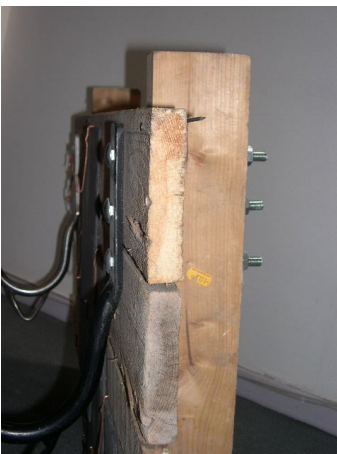
- twijfelachtige bevestigingen. Het leven van de gebruikers hangt hiervan af!

Let op:

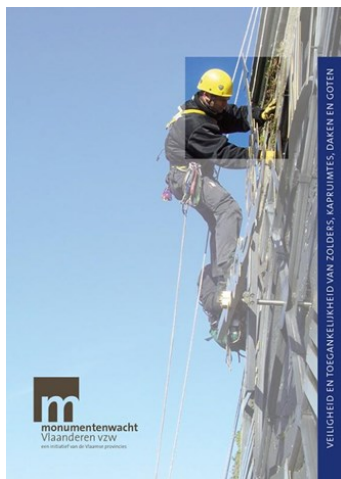
- ladderhaken mogen niet op de dakbedekking rusten;
- bij koorsluitingen moeten op elk vlak haken aangebracht worden;
- een waterdichte bevestiging. Alle veiligheidssystemen doorbreken de dakbedekking en vormen dus een gevaar voor lekken. Let erop dat de aansluitingen waterdicht afgewerkt worden, bijvoorbeeld met ingewerkte loodslabben.

De zolder is bereikbaar met behulp van een ladder, leiladder en de nodige ladderhaken.

Bevestiging ladderhaken zijn bij voorkeur zichtbaar aan de binnenkant.

MEER INFO:

Onderhoudsbrochure monumentenwacht

[Toegankelijkheid van zolders, kapruimtes, daken en goten.](#)

Wet- en regelgeving

- Ladder- en klimhaken moeten voldoen aan de Europese Norm EN517. Deze geeft het model en de afmetingen aan, stelt eisen aan de constructie en bevestiging van de haken en bepaalt de uit te voeren testen.
- Ankerpunten en levenslijnen moeten voldoen aan de Europese norm EN795
- Voor aanpassingswerken aan gebouwen hebt u in principe een vergunning nodig. Vraag na bij uw gemeente of voor de voorziene werken een melding volstaat of er een vrijstelling geldt. Wend u tot het agentschap Onroerend Erfgoed voor informatie en premiemogelijkheden bij werken aan beschermd erfgoed.

Erfgoedhuis Den Wolsack
Oude Beurs 27 – 2000 Antwerpen
T + 32 3 212 29 50
F + 32 3 212 29 51
info@monumentenwacht.be
www.monumentenwacht.be

m
monumentenwacht
Vlaanderen vzw
een initiatief van de Vlaamse provincies

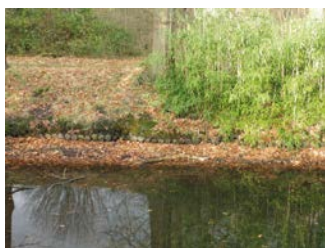
Een historisch gegroeid kasteeldomein

Bouwsporen in het muurwerk van een kasteelkelder

Funderingen opgegraven bij de restauratie van binnenruimten in een kasteel (©provincie Antwerpen)

Historische gracht rond een kasteeldomein

Vondstmateriaal aangetroffen bij de ruiming van kasteelgrachten/vijver

HISTORISCHE KASTEELDOMEINEN EN ARCHEOLOGIE

Heel wat kasteeldomeinen kennen, net als abdijen en kerken, een lange bouw- en bewoningsgeschiedenis die tot de late middeleeuwen of zelfs verder in de tijd kan teruggaan.

Het huidige, vaak monumentale gebouwenbestand vormt een schakel in deze geschiedenis van bouwen, verbouwen, afbreken en heropbouwen. Een opeenvolging van (bouw)sporen in het muurwerk, in oude kapgebinten en in kelderruimtes zijn hiervan zichtbare getuigen.

Minder bekend, want minder of niet zichtbaar, zijn sporen en resten van voorgaande bouw- en heraanlegfasen die in de **ondergrond (en het reliëf)** van het kasteel en het omgevende domein bewaard kunnen zijn, zoals:

- natuurstenen, bakstenen of houten funderingen en opgaand metselwerk;
- uitbraaksporen van funderingen;
- ophogings- en nivelleringslagen met afbraakpuin en bouwpuin (zoals vloer- en daktegels, nokpannen);
- waterputten, stortkokers, beerputten;
- organisch materiaal (zoals dierlijk/menselijk bot) en gebruiksvoorwerpen (zoals aardewerk, ijzeren nagels, glazen flesjes, munten ...);
- sporen van grachten, muren of wallen rond het domein en van historische park- en tuinaanleg.

Dergelijke archeologische sporen en resten vormen een belangrijke, vaak zelfs unieke **bron van informatie** over ons verleden.

Doordat deze resten zich in de bodem bevinden, zijn ze onzichtbaar en dus vaak onbekend. Dat maakt ze **extra kwetsbaar** voor allerlei bodemingrepen zoals groenaanplantingen, bouwwerkzaamheden of infrastructuurwerken. Bovendien bevinden ze zich vaak op maar enkele centimeters onder het maaiveld of het huidige vloerniveau. Daardoor zijn ze niet alleen gevoelig voor menselijke schadeprocessen, maar ook voor natuurlijke schadeoorzaken. Denk maar aan de verstoring van archeologische resten door gravende konijnen of mollen, de wortelwerking van planten en bomen, windvallen, erosie, de inwerking van vorst ...

ENKELE TIPS VOOR EEN ARCHEOLOGIEVRIENDELIJK BEHEER

Als eigenaar of beheerder van een historisch gegroeid kasteeldomein kan je bijdragen aan een goede bewaring van het archeologisch bodemarchief door:

- grondbewerkingen en andere handelingen die dieper reiken dan de bestaande bouwvoor en activiteiten die het aanwezige (micro)reliëf kunnen aantasten, te vermijden of tot een minimum te beperken. Voorbeelden van dergelijke werkzaamheden zijn: bouwwerkzaamheden, de aanleg van ondergrondse kabels, nutsleidingen of rioleringen, het aanplanten van bomen, het uitdiepen en verbreden van grachten ...;
- bij het schonen van grachten de walkanten en de bodem te ontzien. De grachtvulling kan waardevolle archeologische resten bevatten, zoals gebruiksaardewerk en bouw materiaal. Ook in de walkanten en de grachtbodem kunnen nog archeologische resten van bijvoorbeeld oeverbeschoeiingen en bruggen bewaard zijn;
- het grondwaterpeil niet permanent te verlagen. Dat is immers nefast voor de bewaring van organisch materiaal, zoals houten funderingen;
- bij het kappen van bomen de boomstronk te behouden;
- geen zware machines in te zetten of het gebruik ervan te beperken tot de bestaande wegen.

Ter info: volgens de Vlaamse regelgeving is het verboden om archeologische artefacten, archeologische sites en archeologische ensembles te ontsieren, te beschadigen of te vernielen. Dat heet het passief behoudsbeginnsel.

Iedereen die per toeval een archeologische vondst ontdekt, is verplicht om dat binnen de drie dagen te melden aan het agentschap Onroerend Erfgoed: www.onroerenderfgoed.be/nl/digitaal-vondstmeldingsformulier. Archeologen van het agentschap komen dan ter plaatse om de vondst te onderzoeken. Dit onderzoek is gratis.

Een bodemingreep: het aanleggen van nutsleidingen

Tuin/parkaanlegwerken met ingreep in de bodem op een kasteeldomein

Kappen van bomen met behoud van de stronk

Als je een stedenbouwkundige vergunning voor werken met ingreep in de bodem of een verkavelingsvergunning nodig hebt, ben je in bepaalde gevallen verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan je vergunningsaanvraag. Dit is een document dat beschrijft welke archeologische erfgoedwaarden aanwezig zijn op het betrokken terrein, welke impact de geplande werken daarop hebben en welke maatregelen noodzakelijk zijn voor een goede omgang met dat erfgoed. De archeologienota wordt opgemaakt door een erkende archeoloog, op basis van een archeologisch vooronderzoek. Als initiatiefnemer van de werken moet je – vóór de aanvraag van de stedenbouwkundige vergunning – de erkende archeoloog aanstellen en draag je de kosten van het archeologisch onderzoek. Aan de hand van een handige beslissingsboom kan je heel eenvoudig nagaan of een archeologisch vooronderzoek in jouw situatie verplicht is. Je kan deze vinden via: www.onroerenderfgoed.be/nl/de-archeologieregelgeving-een-overzicht.

Tip: Is je kasteeldomein beschermd als monument, cultuurhistorisch landschap en/of stads- en dorpsgezicht omwille van archeologische of historische waarde en plan je toelatings- of vergunningsplichtige werken met ingreep in de bodem? Dan vraag je best voorafgaandelijk aan je aanvraag een archeologisch preadvies aan bij de erfgoedconsulenten van de provinciale dienst van het agentschap Onroerend Erfgoed. Zo weet je vooraf of je rekening moet houden met (de kosten en duur van) een archeologisch vooronderzoek en of je hiervoor beroep kan doen op een premie.

Meer info over wetgeving, vergunningen, toelatingen en premies is te vinden op: www.onroerenderfgoed.be.

MONUMENTENWACHT, JOUW PARTNER IN BEHOUD EN BEHEER

Monumentenwacht kan je ondersteunen in een archeologievriendelijk beheer van je kasteeldomein.

Aanvullend op de bouwkundige en/of interieurinspectie van je gebouw door de monumentenwachters, kan je bij onze adviseur archeologie terecht voor:

- informatie over mogelijk aanwezige archeologische sporen en resten: gebaseerd op een beknopt bureauonderzoek van enkele standaard archeologische bronnen – zoals de centrale archeologische inventaris – en digitaal raadpleegbaar kaartmateriaal;
- een overzicht van de voornaamste bedreigingen en aantastingen: gebaseerd op visuele waarnemingen ter plaatse, informatie uit de standaard archeologische bronnen en uit gesprekken met de eigenaar of beheerder;
- aanbevelingen voor beheer en behoud, met de nadruk op instandhouding en onderhoud, zodat de aanwezige archeologische resten in een zo goed mogelijke toestand ter plekke bewaard kunnen blijven;
- doorverwijzingen naar de bevoegde instanties en organisaties, bijvoorbeeld voor mogelijke premies en voor uitvoerders van archeologisch onderzoek;
- informatie over wet- en regelgeving.

Deze informatie kan ook van nut zijn als je een integraal beheersplan wenst op te maken. Ben je al aangesloten bij Monumentenwacht voor je gebouw, dan hoeft je voor deze dienstverlening geen apart lidmaatschap af te sluiten. Deze dienstverlening is gratis, tenzij er een archeologische terreininspectie nodig is. Dan worden deze uren tegen het normale tarief verrekend. Ben je nog niet aangesloten bij Monumentenwacht, neem dan gewoon contact op met de provinciale Monumentenwacht in jouw regio om lid te worden: www.monumentenwacht.be/contact.

Monumentenwacht is een organisatie van de vijf Vlaamse provincies met een ondersteunende koepelvereniging. De organisatie werd opgericht in 1991 om onderhoud te stimuleren en daarmee het behoud van waardevol erfgoed in Vlaanderen te bevorderen. Dit omvat zowel bouwkundig erfgoed en waardevolle interieurs als varend en archeologisch erfgoed. Monumentenwacht streeft naar een integrale erfgoedbenadering, waarvoor er een beroep gedaan wordt op multidisciplinaire inspectieteams. Dankzij de steun van de Vlaamse Overheid en de vijf Vlaamse provincies blijft je bijdrage in de kosten uiterst beperkt.

Contactgegevens en info over Monumentenwacht: www.monumentenwacht.be

Contactgegevens en info over de archeologische dienstverlening van Monumentenwacht:

nele.goeminne@monumentenwacht.be; +32(0)3 212 29 92

Erfgoedhuis Den Wolsack
Oude Beurs 27 – 2000 Antwerpen
T + 32 3 212 29 50
btw-nr. 0445.321.852
info@monumentenwacht.be
www.monumentenwacht.be

monumentenwacht
Vlaanderen vzw

een initiatief van de Vlaamse provincies

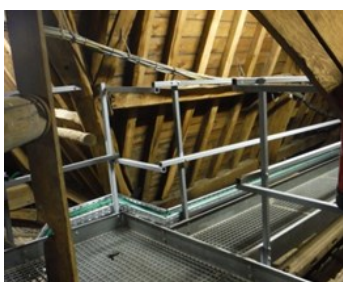
Een ladder die boven het bordes uitsteekt, maakt de overstap makkelijker. ①

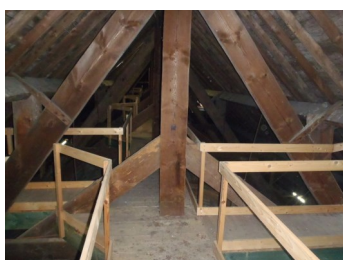
Ladderboom loopt door als handgreep om makkelijker te kunnen

Labels voor ladders. ②

Voorzie loopbruggen bij voorkeur van een voldoende hoge, stevige leuning met tussenregel en voet-

Een gebouw dat goed toegankelijk is, kan veilig en efficiënt geïnspecteerd en onderhouden worden. Met goed geplaatste verlichting, trappen, ladders en loopbruggen kunnen alle zolderruimtes, maar ook de toegangen naar daken en goten makkelijk bereikbaar gemaakt worden.

WAT DOEN?

Voorzie voldoende verlichting

- slagvaste ledlampen, TL-verlichting of spaarlampen met de juiste beschermingsgraad (IP43 – spatwaterdicht of IP 53 – stof- en spatwaterdicht);
- minimum 15 lux op alle loopvlakken; 50 lux als omgevingslichtsterkte;
- schakelaar onmiddellijk aan de toegang van de ruimte;
- werk met aanwezigheidsdetectoren of voorzie een verklikkerlampje op de schakelaar.

Trappen en ladders om hoogteverschillen boven 1m te overbruggen

- Verkies – waar mogelijk – trappen boven ladders:
 - trappen:*
 - open treden;
 - minstens 1 leuning van 1 m hoog bij meer dan 5 treden.
 - ladders:*
 - bij voorkeur een hellingshoek van 65° tot 75°; eventueel kooiladder;
 - voldoende oversteek voorzien boven bordes of vloer om makkelijk en veilig te kunnen overstappen. Een handgreep kan de overgang makkelijker maken; ①
 - aluminium ladders zijn onderhoudsvriendelijk;
 - kies voor ladders met een VGS-label of GS label of ladders die voldoen aan de Europese normen EN131-1 en EN131-2; ②
 - zet de ladderbomen op een stevige ondergrond en zo dat ze niet kunnen wegschuiven of omvallen;
 - maak de ladder bij voorkeur vast aan de structuur zodat ze niet kan wegschuiven of uitknikken; ③ of berg losse ladders op.
- Voorzie voldoende bordessen (zie norm EN516)
 - van minimum 1m²;
 - onderaan en bovenaan de trap of ladder bij gebrek aan een vloer;
 - tussenbordessen indien het hoogteverschil te groot wordt: bij trappen > 4m; bij ladders > 6m.
- Plaats een leuning rond trapgaten ④ of bedek trapgaten met een makkelijk hanteerbaar luik.

Loopbruggen (zie norm EN516) ⑤

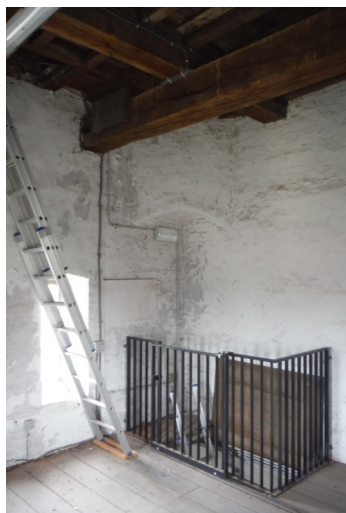
- liefst 1 meter breed;
- een leuning – bij voorkeur aan beide zijden – van 1 meter hoog met tussenregel en voetplank;
- bevestigd op, of opgehangen aan de dakstructuur. Loopbruggen mogen niet rusten op de gewelven (tenzij voldoende stevige betonnen gewelven).

Luiken plaatsen

Kleine kapruimtes en dakvoeten die moeilijk bereikbaar zijn, moeten bereikbaar gemaakt worden door luiken of wegneembare plafonddelen. De opening in plafond of dak is bij voorkeur minimum 60 bij 80 cm. Ladders moeten veilig geplaatst kunnen worden om de hoger gelegen luiken te bereiken.

Vervuilde vloeren, trappen en ladders zijn een gevaar voor de veiligheid.

Een leuning rond of luik op het trapgat om valgevaar te voorkomen.③

Een blok in de vloer houdt de ladder op zijn plaats.③

Erfgoedhuis Den Wolsack
Oude Beurs 27 – 2000 Antwerpen
T + 32 3 212 29 50
F + 32 3 212 29 51
info@monumentenwacht.be
www.monumentenwacht.be

monumentenwacht
Vlaanderen vzw

een initiatief van de Vlaamse provincies

Houd zolders, loopbruggen, ladders en trappen proper

Stof en vuil houden vocht langer vast en kunnen agressieve stoffen bevatten, waardoor schade kan ontstaan aan de onderliggende materialen. Bovendien verbergt het eventuele gebreken in vloeren, ladders, trappen of loopbruggen en maakt het de treden soms gevaarlijk glad wat tot gevaarlijke situaties kan leiden bij het betreden.

Kijk alle voorzieningen regelmatig na op kleine en grote gebreken

Vervang tijdig kapotte lampen.

WELKE ELEMENTEN?

- verlichting: alle trappen, zolders en kapruimtes;
- trappen en ladders: alle niveauverschillen hoger dan 1 meter; ook naar dakkapellen of luiken die toegang geven tot daken en goten;
- loopbruggen: doorheen alle ruimtes waar beloopbare vloeren ontbreken. Vergeet de loopbruggen naar dakluiken, dakkapellen en andere doorgangen naar zolders, daken, goten en onderhoudsgevoelige plaatsen niet.

WIE? WANNEER / HOE VAAK?

- plaatsen van verlichting, loopbruggen, trappen, ladders, bordessen: elektriciens, schrijnwerker, vakman...;

Voor advies over de aangewezen plaats voor veiligheidsvoorzieningen kan u steeds terecht bij de monumentenwachters.

- nazicht en onderhoud van toegankelijkheidsvoorzieningen:
 - verlichting nakijken & lampen vervangen: in eigen beheer; jaarlijks;
 - loopbruggen, ladders, trappen nakijken op gebreken: Monumentenwacht tijdens inspectie of beheerder bij gebruik;
 - ijzeren ladders, leuning...: nazicht en onderhoudsschilderwerk: in eigen beheer/ schilder; om de 10jaar.

WAT VERMIJDEN? WAAROP LETTEN?

Vermijd:

- het schilderen van houten ladders. Het schilderwerk kan gebreken verbergen. IJzeren ladders moeten wel ontroest en geschilderd worden om risico op roestschilders in de ogen bij gebruik van roestige ladders te vermijden;
- het gebruik van herstelde ladders.

Let op:

- gebruik enkel preventief behandeld hout voor loopbruggen, bordessen, trappen en ladders om aantasting door schimmel en houtborende insecten te voorkomen;
- zorg dat alle onderhoudsgevoelige plaatsen, toegangen (luiken, dakkapellen...) naar daken en goten bereikbaar blijven. In het bijzonder aandacht bij:
 - de plaatsing van ladders, zendmasten en antennes door Gsm-operators. Zij houden vaak enkel rekening met de bereikbaarheid

MEER INFO:

- van hun eigen toestellen.
- de plaatsing van bakken voor kerkuilen; duivenwering...

Onderhoudsbrochure Monumentenwacht

[Toegankelijkheid van zolders, kapruimtes, daken en goten.](#)

Wet- en regelgeving

- Europese normering EN131-1 en EN131-2: ladders
- Europese normering EN516: loopbruggen en bordessen

Houten buitenschrijnwerk is blootgesteld aan weer en wind. Om het schrijnwerk hier tegen te beschermen, wordt het voorzien van afwerkklagen of een verfsysteem.

Mogelijke schade:

- De afwerkklagen kunnen scheuren, afbladderen, verkrijten of verkleuren.
- Stopverf barst en is niet meer waterdicht

WAT DOEN?

Regelmatig inspecteren

Regelmatige inspecties kunnen plaatselijke problemen aan het licht brengen. Kleine probleempjes kunnen dan makkelijk plaatselijk bijgewerkt worden en kunnen een grondige onderhoudsbeurt uitstellen.

Afwerkklagen herstellen

- Verwijder alle losse verfdelen en verweerd hout;
- Bepaal de aanwezige verfsoorten;
- Herstel het hout waar nodig (zie onderhoudsfiche 5.2);
- Schuur alle delen en verwijder het stof. Het hout moet stof- en vetvrij zijn alvorens te schilderen;
 - *Aanwezige lijnolieverven hoeven niet volledig verwijderd te worden. Het is voldoende enkel de verweerde en losse delen te verwijderen*
 - *Indien de nieuwe verf niet compatibel is met de aanwezige verflagen (vb. synthetische verven), is het nodig om alle lagen te verwijderen en verkleuringen in het hout weg te schuren. Dit is echter niet wenselijk.*
- Breng een eerste (gepigmenteerde) laag aan op de weggeschuurde delen en schuur opnieuw op;
- Breng een nieuwe aflaklaag aan op alle delen of breng een nieuw verfsysteem aan wanneer alle afwerkklagen verwijderd zijn.

Besteed extra aandacht aan de watergevoelige onderdelen zoals waterdorpels en waterlijsten, horizontale delen waar water op kan blijven staan.

Vergeet het binnenschilderwerk niet en de zijanten van opendraaiende delen. Zorg er wel voor dat er na het schilderen voldoende speling overblijft zodat alle delen vrij kunnen draaien.

Bij nieuw ingebracht hout kan de traditionele grondlaag vervangen worden door een grondimpregnatie. Dit geeft het hout een biologische bescherming tegen houtborende insecten en zwammen.

Stopverf herstellen

Wanneer stopverf barsten vertoont en niet meer volledig waterdicht is, moet ze vervangen worden door traditionele stopverf of een hedendaags alternatief:

- Traditionele stopverf = lijnolie en krijt
Opmerking: stopverf wordt hard na verloop van tijd en is minder elastisch dan hedendaagse afdichtingskitten. Daarom is het belangrijk dat de stopverf regelmatig mee overschilderd wordt om uitdrogen te voorkomen en barstjes te vullen zodat de stopverf waterdicht blijft. Nieuwe stopverf kan ten vroegste na 2 weken overschilderd worden.
- Hedendaagse kit: Deze moet zuurvrij, overschilderbaar en waterbestendig zijn.
Nadeel: er zijn verschillende soorten kitten op de markt, niet allemaal even duurzaam en geschikt.

WANNEER / HOE VAAK?

Hoe vaak?

Afwerkklagen jaarlijks inspecteren en bijwerken waar nodig. Afhankelijk van de oriëntatie, het verfsysteem en de kleur is een verflaag om de 5 à 8 jaar aan te raden.

Weersomstandigheden

De periode tussen half maart en begin november is doorgaans geschikt om te schilderen.

Schilder niet bij volle zon, bij nat en mistig weer of bedauwd hout.

WELKE ELEMENTEN?

Alle niet-structurele houten elementen die blootgesteld zijn aan het buitenklimaat, zoals:

- Vensters
- Deuren
- Luiken
- Kroonlijsten (gootklossen)
- Gevelbekleding
- Rolluiken

Bij rolluiken is het belangrijk dat de latjes rondom rond geschilderd worden en niet enkel aan de buitenkant. Zorg ervoor dat de magen niet te dik zijn en dat het rolmechanisme niet overschilderd wordt.

Bij houten gootbodems en kroonlijsten is een dampopen verfsysteem aan te raden.

WIE?

Indien er herstellingen, grote schilderwerken of schilderwerken op moeilijk bereikbare plaatsen moeten uitgevoerd worden, is het aangewezen om beroep te doen op vakmensen.

WAT VERMIJDEN? WAAROP LETTEN?

Vermijd:

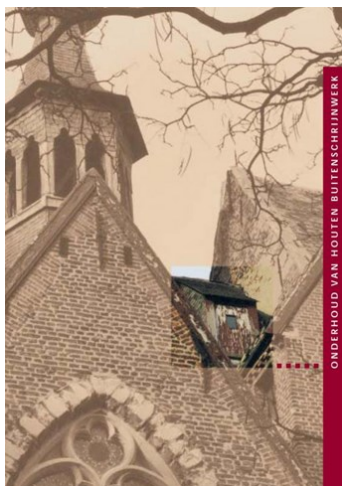
- het overschilderen van hang- en sluitwerk zodat het draaimechanisme van de scharnieren en het sluitmechanisme niet belemmerd worden.
- inwendige condensatie in het buitenschrijnwerk door ervoor te zorgen dat de binnenzijde minder dampdoorlatend is dan de buitenzijde, bv. door de binnenzijde een extra laag te geven indien binnen en buiten met hetzelfde systeem geverfd wordt.
- dat condensgaatjes dicht geschilderd worden.
- het schilderen op vochtig hout

Let op!

- Houd er bij de keuze van uw verf rekening mee dat niet alle verven compatibel zijn met de reeds aanwezige ondergrond, oudere verflagen, stopverf en kitten. Oplosmiddelen in de verven kunnen bestaande afwerkklagen aantasten
- Voor houten gootbodems en kroonlijsten is een dampopen systeem aan te raden, zodat het hout steeds kan drogen bij vochtbelasting.
- Laat bewegende delen voldoende drogen vooraleer ze te sluiten, zodat ze niet aan elkaar gaan kleven.
- Gebruik handschoenen en een mondmasker wanneer je oude verflagen verwijdert die giftig loodwit kunnen bevatten.
- Wanneer je stopverf overschildert, verf je best een 2tal mm van het glas mee, opdat er een goed waterdichting gevormd wordt tussen het glas en de kit.

Zorg ervoor dat draaiende delen kunnen blijven bewegen

MEER INFO?

Verwante onderhoudsfiches

- Onderhoud van houten schrijnwerk
- Herstellen van houten schrijnwerk

Onderhoudsbrochure

- '[Onderhoud van houten schrijnwerk](#)': Lees meer over opbouw en werking, oorzaken en vormen van schade, onderhoud en herstel van houten buitenschrijnwerk in onze onderhoudsbrochure.

Wet-en regelgeving

- Beschermd monumenten: verschillende werken zijn vergunningsplichtig (vb. andere kleurkeuze...), vraag advies bij het agentschap Onroerend Erfgoed.
- Voor het plaatsen van stellingen op het voetpad moet u een vergunning aanvragen bij de gemeente.

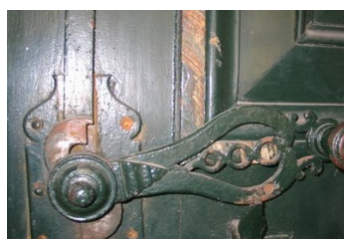
Erfgoedhuis Den Wolsack
Oude Beurs 27 – 2000 Antwerpen
T + 32 3 212 29 50
F + 32 3 212 29 51
info@monumentenwacht.be
www.monumentenwacht.be

m
monumentenwacht
Vlaanderen vzw
een initiatief van de Vlaamse provincies

Condensgaatje

Hang- en sluitwerk

WAT DOEN?**Reinigen**

Reinig het glas, bewegende en vaste kaders langs binnen en buiten met zuiver water, waaraan eventueel een weinig (zacht) detergent wordt toegevoegd. Gebruik voor het hang- en sluitwerk een bevochtigde doek.

Condensgootjes vrijhouden

De condensgootjes en –gaatjes moeten regelmatig vrijgemaakt worden zodat het condenswater dat aan de binnenkant van ramen met enkel glas ontstaat, makkelijk kan afvloeien. Laat zuivere lijnolie met een penseel in het condensgaatje aan de binnenkant lopen om de wanden van het condensgaatje te beschermen.

Hang- en sluitwerk onderhouden

Maak hang- en sluitwerk regelmatig proper (stofvrij) en olie de bewegende delen opdat ze vlot scharnieren. Bij afhangende of klemmende ramen en deuren kunnen scharnieren bijgesteld of opnieuw vastgezet worden.

Jaarlijkse inspectie

Een regelmatige inspectie van het schrijnwerk brengt kleine problemen tussen 2 schilderbeurten aan het licht, zodat ze tijdig kunnen aangepakt worden. Waarop moet je letten?

- barsten of andere fouten in de schilderlagen;
- losgekomen stopverf;
- losgekomen bindloodjes bij glas-in-loodramen;
- losse verbindingen, losgekomen hang-en sluitwerk;
- waterstagnatie;
- gebrekkige aansluitingen waar water in het hout kan dringen;
- ...

WANNEER / HOE VAAK?

- reinigen: regelmatig, afhankelijk van de graad van vervuiling;
- condensgootjes vrijhouden: jaarlijks;
- hang- en sluitwerk schoonmaken: regelmatig; oliën: jaarlijks;
- inspectie: jaarlijks.

Maak er een gewoonte van om op een vast tijdstip (bv. 1ste beurt in de herfst) de jaarlijkse onderhoudswerken mee te nemen tijdens de schoonmaakbeurt.

WELKE ELEMENTEN?

De rubriek 'buitenschrijnwerk' omvat alle niet-structurele houten elementen die blootgesteld zijn aan het buitenklimaat, zoals:

- vensters en deuren;
- luiken en rolluiken;
- kroonlijsten, gootklossen;
- gevelbekleding;
- houten handgrepen en leuning;
- ...

WIE?

- in eigen beheer;
- jaarlijkse inspectie kan u zelf doen of u kan Monumentenwacht inschakelen die om de paar jaar het hele gebouw, inclusief schrijnwerk inspecteert.

WAT VERMIJDEN? WAAROP LETTEN?

Vermijd:

- dat het schrijnwerk bijgeschaafd wordt wanneer het afhangt of klemt. Ga eerst na of de scharnieren aangepast, opnieuw vastgezet kunnen worden en of de houtverbindingen nog in orde zijn;
- producten die organische oplosmiddelen bevatten (vb. alcohol...) en sterk alkalisch producten (vb. ammoniak...)

Let op!

- dat er niet te veel water in onbeschermd hout kan dringen (Gebruik geen hogedrukreiniger...).

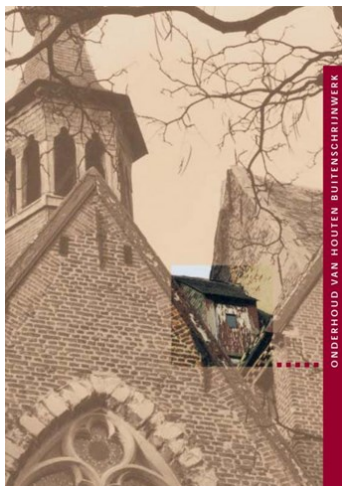
MEER INFO?

Verwante onderhoudsfiches

- Schilderen: houten buitenschrijnwerk
- Herstellen van houten schrijnwerk

Onderhoudsbrochure

- '[Onderhoud van houten schrijnwerk](#)': Lees meer over opbouw en werking, oorzaken en vormen van schade, onderhoud en herstel van houten buitenschrijnwerk in onze onderhoudsbrochure.

Erfgoedhuis Den Wolsack
Oude Beurs 27 – 2000 Antwerpen
T + 32 3 212 29 50
F + 32 3 212 29 51
info@monumentenwacht.be
www.monumentenwacht.be

m
monumentenwacht
Vlaanderen vzw
een initiatief van de Vlaamse provincies

INTERIEUR INSPECTIE MONUMENTENWACHT

Inspectienummer : 11947-2021/I
Object : Kasteel Selsaeten
Adres : Selsaetenstraat 50B
2160 Wommelgem

AANBEVELING- EN INSPECTIERAPPORT

INHOUDSTAFEL

DEEL 1: ADMINISTRATIE & OPMERKINGEN	3
DEEL 2: AANBEVELINGEN	4
2.1. TERMIJN: < 1 jaar	4
2.2. TERMIJN: 1 – 3 jaar	5
2.3. TERMIJN: 3 – 6 Jaar	6
2.4. TERMIJN: Permanente aandachtspunten	7
2.4.1. Algemene preventieve maatregelen	7
2.4.2. Preventieve maatregelen per materiaaltype	8
2.4.3. Courant onderhoud:	8
DEEL 3: SCHADEFACTOREN	11
3.1 Inleiding 10 schadefactoren	11
3.1.1. Water	11
3.1.2. en 3.1.3. Relatieve vochtigheid en temperatuur	11
3.1.4. Licht, UV- en IR straling	12
3.1.5. Brand	12
3.1.6. Diefstal en vandalisme	12
3.1.7. Vervuiling/verontreiniging	13
3.1.8. Informatieverlies/inventarisatie	13
3.1.9. Fysische schade	13
3.1.10. Biologische aantasting	13
3.2 Opslag en bewaring	17
DEEL 4: INTERIEURELEMENTEN GELIJKVLOERS	18
4.1. Vaste structurele afwerking	18
4.1.1. Vaste vloerafwerking	18
4.1.2. Vaste wandafwerking	24
4.1.3. Vaste plafondafwerking	45
DEEL 5: INTERIEURELEMENTEN EERSTE EN TWEEDE VERDIEPING	49
5.1. Vaste structurele afwerking	49
5.1.1. Vaste vloerafwerking	49
5.1.2. Vaste wand – en plafondafwerking	51
DEEL 6: BIJLAGEN	55

DEEL 1: ADMINISTRATIE & OPMERKINGEN

OBJECT	:Kasteel Selsaeten
LIGGING	:Selsaetenstraat 50B 2160 Wommelgem
WETTELIJKE BESCHERMING	:Beschermd monument sinds 20-11-1981 Beschermd stads- of dorpsgezicht sinds 20-11-1981 Vastgesteld bouwkundig erfgoed sinds 29-03-2019
HUIDIGE FUNTIE	:Kasteel of buitenplaats
ABONNEE	:Palmyra Brands NV Selsaetenstraat 50B 2160 Wommelgem
INSPECTIEDATA	: 22/02/2021
UITGEVOERD DOOR	: Kaat Sneider en Anaïs Demuyne
TOTAAL AANTAL MANUREN	: 14uur
UITGEVOERDE WERKEN	: /
GEBRUIKTE MATERIALEN	: /
VORIGE INSPECTIES	: Dit is de eerste interieurinspectie van het gebouw
INVENTARISSEN/REPERTORIA	: /
OPMERKINGEN	: Dit rapport omvat een gedetailleerde interieurinspectie. De aandacht gaat uit naar de punten, die belangrijk zijn voor het bewaren van de interieurelementen. Het kasteel werd in 2014 gerestaureerd. De foto's opgenomen in dit verslag zijn exemplarisch voor de beschreven gebreken, maar vormen geen volledige schade-atlas.

DEEL 2: AANBEVELINGEN

2.1. TERMIJN: < 1 jaar

Nr.	Door eigen beheer	Frequentie
	<i>Algemene aanbevelingen</i>	
1.	<u>Ontstoffen</u> Gebruik microvezeldoeken of zachte doeken die geen pluizen en rafels vertonen. Pluizige stofdoeken of plumeaus kunnen gemakkelijk blijven haken achter splinters, uitstekende en fijn gesculpteerde delen en zo losgetrokken worden. Een microvezeldoek neemt bovendien vuil op in plaats van het te verplaatsen. Beelden en gesculpteerde delen kunnen beter ontstof worden met een zachte kwast in combinatie met een stofzuiger. Probeer ook minder bereikbare plaatsen te ontstoffen. Let hierbij ook steeds op voor opstuwingen en losse delen! (zie meer info 2.5.1. Algemene aanbevelingen en 2.5.3. Courant onderhoud)	
2.	<u>Voorkom poetsboorden</u> De lambrisering, plinten, deuren, houten treden vertonen bijna overal een vergrijsde poetsboord als gevolg van poetsen met te veel water.	
3.	<u>Veilig bewaren</u> De verschillende objecten moeten beschermd worden tegen alle mogelijke schade (zie schadefactoren hieronder). Dit gebeurt via ingrepen of keuzes op vlak van de infrastructuur (brand- en diefstalbeveiliging, klimatisatie, lichtwerende maatregelen enz.), maar hangt ook sterk af van de inrichting van de (opberg)ruimte zelf. Met het juiste meubilair en een juiste opstelling daarvan kunnen de verschillende elementen en objecten veilig en overzichtelijk opgeborgen worden. Voor meer informatie over de mogelijke inrichting en verpakking van objecten, zie https://www.depotwijzer.be/	
4.	<u>Bescherm het interieur bij (schilder)werken.</u> Overal in het kasteel zitten er verfspatten op interieurelementen, op de vloer, plinten en deuren. Bescherm alles altijd voldoende af bij (schilder)werken. Dit om stof en verfspatten te vermijden.	
	<i>Specifieke aanbevelingen</i>	
4.1.1 5.1.1	Voorzie onder de poten van stoelen vilten noppen in plaats van plastieken noppen. Probeer daarnaast zware objecten op te heffen en indien nodig met twee te verplaatsen zodat er geen kassen in de vloeren ontstaan.	Permanent
4.1.1	Van Rossem zaal: Laat de inkomdeur en de deur naar buiten toe afhangen zodat deze niet meer slepen over de vloer en geen verdere schuurschade aan het parket kunnen veroorzaken. Dit is ook het geval in de gang ter hoogte van de inkomdeur, naast de trap.	Éénmalig

4.1.2	Plaats geen stoelen tegen de lambrisering of in de schouw, om stootschade te vermijden.	Permanent
4.1.2	Lambrisering: Op de lambrisering en de verwarmingsbakken zit een witte waas, dit is deels door stof en deels door het wit uitslaan van de boenwas. Ontstof het geheel en verwarm de boenwas door op te wrijven of breng op de schrale delen en nieuwe laag boenwas aan. Zie onderhoudsfiche: meubilair boenen.	

2.2. TERMIJN: 1 – 3 jaar		
<i>Nr.</i>	<i>Door conservator - restaurator van parket</i>	<i>Frequentie</i>
4.1.1 5.1.1	Sancy zaal, Van Rossem zaal en Hal eerste verdiep Het parket is op sommige plaatsen verzakt, gebarsten en verschillende onderdelen komen los. Er werden reeds verschillende offertes opgevraagd voor de restauratie. Verschillende plaatsen moeten nog eens extra gecontroleerd worden.	Éénmalig
<i>Nr.</i>	<i>Door conservator - restaurator van glas in lood</i>	<i>Frequentie</i>
4.1.2c	Deur met glas in lood gelijkvloerse gang Het glas van het onderste paneel is verschoven en komt los. Laat dit vastzetten en de stabiliteit van het lood nakijken.	Éénmalig
<i>Nr.</i>	<i>Door conservator – restaurator van polychromie</i>	<i>Frequentie</i>
4.1.2c	Deur naar kapel: De polychromie op de deur naar de doorgang is opgestuwd en dient gefixeerd te worden.	Éénmalig
<i>Nr.</i>	<i>Door conservator – restaurator van muurschilderkunst</i>	<i>Frequentie</i>
4.1.3	Sancy zaal, Witte zaal en van Rossem zaal: Laat de stabiliteit van de barsten in het plafond controleren en de zones met afschilfering fixeren.	Éénmalig
<i>Nr.</i>	<i>Door conservator – restaurator van muurschilderkunst</i>	<i>Frequentie</i>
5.1.2d	Marmeren schouw: bureau noordkant (Bureau van mevrouw Van de Leest) Laat de stabiliteit van de schouw nakijken.	Éénmalig

2.3. TERMIJN: 3 – 6 Jaar		
<i>Nr.</i>	<i>Door conservator – restaurator van hout</i>	<i>Frequentie</i>
4.1.2	Lambriseringen: Laat de lambrisering nakijken en de loszittende stukken vastzetten.	Éénmalig

2.4. TERMIJN: Permanente aandachtspunten		
	2.4.1. Algemene preventieve maatregelen	Frequentie
Stof	Aangezien stof hygroscopisch is en hierdoor een voedingsbodem vormt voor schimmels en insecten moeten de meubels en andere interieurelementen regelmatig ontdaan worden van stof en spinrag. Gebruik bij voorkeur niet geïmpregneerde microvezeldoeken zonder lussen, pluizen of rafels. Gebruik geen plumeau of vuile doeken. Gebruik ook geen water, detergents of met olie of boenwas geïmpregneerde doekjes. Men kan ook een penseel of borstel met zachte haren gebruiken, waarnaast men een (museum)stofzuiger met regelbare zuigkracht houdt.	Afhankelijk van het gebruik van het object.
Vocht	Plaats zo weinig mogelijk levende bloemen en planten op de houten vloer en houten interieur elementen. Bij het begieten kunnen zich vochtkringen en plasjes vormen op het meubilair. Indien er toch planten gezet worden, voorzie dan een waterdichte schaal met opstaande rand op een buffer van kurk. Bovendien trekken planten en bloemen insecten aan.	
Matten	Leg zogenaamde schoonloopmatten in de inkomgang en voor de toegangsdeuren en reinig ze regelmatig. Wanneer tapijten in het gebouw aanwezig zijn is een stofzuiger met goede filters onmisbaar. U kunt ook de matten oprollen met de ondoordringbare kant naar buiten en klopf deze na de openingsuren buiten uit. Dit zorgt er ook voor dat de vloer even kan verluchten. Leg onder de schoonloopmatten eventueel kleur- en structuurloze naaldvilt ondermatten. Leg voldoende matten om te voorkomen dat mensen rond de mat heen lopen. Drie meter is normaal een minimum om de voeten proper te lopen alvorens de ruimte te betreden.	Klopf deze regelmatig buiten uit.
Plakband	Kleef niets vast op oppervlakken bijvoorbeeld hout of stenen vloeren, want lijmresten kunnen vaak zeer moeilijk verwijderd worden zonder schade toe te brengen aan het oppervlak. Stof en vuil blijven bovendien kleven in de lijmresten en kunnen op hun beurt schimmels aantrekken.	
Elektriciteitsdraden en lampen	Zorg dat er geen draden loshangen of liggen en laat installaties regelmatig nakijken. Maak geen kabels en dergelijke vast aan historische interieurafwerkingen zoals lambriseringen. Probeer een alternatief te vinden voor het aanbrengen van nieuwe gaten.	
Bevestiging	Breng geen onnodige vijzen, duimspijkers of dergelijke aan in of op historisch interieur. Al deze bevestigingswijzen brengen onherroepelijke schade toe.	

	2.4.2. Preventieve maatregelen per materiaaltype	Frequentie
(Edel)metaal	Het is belangrijk dat metalen voorwerpen in een droge omgeving bewaard worden en indien dit niet kan moet de relatieve vochtigheid constant gehouden worden. Neem edelmetalen en gepoetste voorwerpen alleen met witkatoenen handschoenen vast om corrosie door vingerafdrukken te vermijden.	<i>Permanent</i>
	2.4.3. Courant onderhoud: Hierover vindt u meer informatie in de map 'Schoon Schip', handleiding voor het courant onderhoud van waardevolle kerkinterieurs. U kan de map downloaden via http://www.monumentenwacht.be/publicaties	
Producten en materialen	<i>Schoonmaak- en glansproducten</i> Beperk het gebruik ervan. Agressieve middelen en siliconenpreparaten (zuur) geven veel schade. Glansmiddelen in spuitbussen bevatten vaak siliconen en zijn slecht voor de gezondheid. Lijnolie, terpentijnolie en producten die polymeren bevatten, worden onoplosbaar. Vermijd al deze producten. Het is af te raden producten te gebruiken waarvan de samenstelling geheel niet gekend is.	
Droog onderhoud	<i>Materialen voor ontstoffen</i> Een stofzuiger met regelbare zuigkracht en filters is onmisbaar bij het courant onderhoud. Een museumstofzuiger is voor fijner werk een handig hulpmiddel. Schaf voor het ontstoffen ook verschillende borstels en penselen aan, waarvan een aantal met zachte haren. Voorzie verder doeken voor het ontstoffen. Gebruik microvezeldoeken of zachte doeken die geen pluizen en rafels vertonen. Pluizige stofdoeken of plumeaus kunnen gemakkelijk blijven haken achter splinters, uitstekende en fijn gesculpteerde delen en zo losgetrokken worden. Een microvezeldoek neemt bovendien vuil op in plaats van het te verplaatsen. Gesculpteerde delen kunnen beter ontstof worden met een zachte kwast in combinatie met een stofzuiger. Aangezien stof hygroscopisch is en hierdoor een voedingsbodem vormt voor schimmels en insecten, moeten alle voorwerpen ontdaan worden van stof en spinnenwebben, ook op moeilijker bereikbare plaatsen en aan alle zijden. Men gebruikt best een droge microvezeldoek of een zachte kwast waarnaast men een stofzuiger houdt zodat het stof zich niet verspreidt in de ruimte. Men kan ook gebruik maken van een kleine handstofzuiger met aparte mondstukjes en regelbare zuigkracht. Maak een plan op om minstens overall één keer per jaar (droog) te ontstoffen, .	
Houten meubels en kunst voorwerpen	De <i>lambriseringen</i>, de <i>kasten</i>, de <i>tafels</i>, de <i>schouwen</i>: enkel droog onderhoud is noodzakelijk. Gebruik hiervoor een microvezeldoek en werk van boven naar onder toe. De meeste houten voorwerpen zijn ingestreken met was. Gebruik alleen kleurloze was (vb. micro- kristallijne was of bijenwas met een klein percentage carnaubawas) opgelost in white spirit. Reinig vooraf met zuivere white spirit en wattenproppen (voor moeilijk bereikbare delen zijn oorstaafjes handig). Onmiddellijk nadrogen met droge watten of propere katoenen doeken. De was dun aanbrengen d.m.v. borstels en vervolgens	

Edelmetaal en koperlegering	uitwrijven. Gebruik zeker geen producten in spuitbussen of met siliconen. Te veel boenwas bevordert oppervlakteschimmel. Stof blijft aan het oppervlak kleven, en oppervlakteschimmels zijn ondertussen eveneens aanwezig. Maximaal éénmaal per jaar in de was zetten en niet teveel was gebruiken. Gebruik geen oliën of andere producten uit de drogisterij. Poets deze voorwerpen zo weinig mogelijk maar stof ze voorzichtig om de drie maanden af. De geverniste metalen voorwerpen mogen enkel ontstof worden. Beperk het onderhoud tot ontstoffen met een zacht penseel (bv. een maquillagekwast) of een wattenstaafje. Poets metalen voorwerpen zonder vernislaag enkel als het noodzakelijk is (vb. bij sterke oxidatie). Gebruik voor niet-geverniste stukken enkel juweliersdoeken. Deze zijn ideaal voor een zachte reiniging van metaal. Wrijf de aanwezige vingerafdrukken zo snel mogelijk weg. Indien toch geopteerd wordt voor andere poetsmiddelen mogen deze geen schurende bestanddelen, siliconen of ammoniak bevatten. Omdat achtergebleven poetsmiddel corrosie kan veroorzaken, moet men het ook op minder toegankelijke delen verwijderen. Dit kan met een wattenstaafje of een penseel (bv. paardenhaar). Zorg dat het poetsmiddel niet op andere materialen terecht komt. Het verwijderen van hardnekkige resten van oudere poetsmiddelen en herstellingen moet door een restaurateur gebeuren. Groene neerslag op koper mag niet verwijderd worden met een mesje of schuurmiddel want zo beschadig je het metaal. Laat dit behandelen door een restaurateur want deze groene neerslag is zeer toxisch!
Vloeren	Zie ook de onderhoudsbrochure van Monumentenwacht <i>Onderhoud van natuursteenvloeren, Onderhoud van Keramische en cementtegelvloeren en Onderhoud van houten vloeren.</i>
Vloeren van steen	Stofzuig de vloeren regelmatig. Onderhoud de vloer enkel met water indien het echt nodig is en gebruik dan zo weinig mogelijk water. Het gebruik van water kan zoutuitbloeiingen veroorzaken of een zoutprobleem verergeren. Kuis bij voorkeur met een goed uitgewrongen microvezeldweil omdat deze meer vuil opneemt dan een klassieke dweil. Gebruik geen bleekwater, soda-oplossingen of loog- en zuurproducten. Zuiver water is reeds een krachtig oplosmiddel. Eventueel kan een weinig Marseillezeep in vlokken gebruikt worden, die men zelf oplost (te verkrijgen in de supermarkt bij de afdeling wasproducten). Reinig na met proper water en droog de vloer onmiddellijk om te beletten dat het water in de steen dringt. Let erop dat het water niet tegen of onder houten voorwerpen loopt, zoals bijvoorbeeld lambriseringen en afsluitingen. Smeer steen en marmer niet in met producten om ze glanzend of donkerder te maken. De glanslaag is doorgaans het gevolg van toegevoegde polymeren (bv. Siliconen). Deze vormen een onoplosbare film en vergelen na verloop van tijd. Om dergelijke glanslagen te verwijderen moeten middelen aangewend worden die schadelijk zijn voor de steen. Bovendien beletten ze het natuurlijk uitdampen van de vocht in de steen met afschilfering van het oppervlak als gevolg.
Vloeren van hout	Bij de meeste historische houten vloeren is droog reinigen de enige veilige optie. Het basisprincipe is: uitzonderlijk nat. Ook vloeren die ooit een bescherm laag hebben gekregen worden bij voorkeur enkel droog onderhouden, anders kan zich een witte waas vormen op het oppervlak. Een boenwaslaag wordt dan mat en onregelmatig. Voor verniste en geschilderde vloeren wordt nat reinigen eveneens afgeraden. Meestal volstaat regelmatig stofzuigen met zachte en flexibele borstels. Vervolgens kan de vloer met een droge microvezeldoek of katoenen mop nagereinigd worden. Door het wrijven krijgt de vloer zijn glans terug.

Glasramen	Glas in lood mag niet worden gereinigd met een waterslang of onder hoge druk. Met water moet er voorzichtig en spaarzaam omgesprongen worden om de voegkit niet weg te spoelen. Ruiten mogen enkel gepoetst worden met een zacht detergent met een neutrale PH of lager dan 7, zoals zeep van Marseille. Gebruik geen agressieve detergenten of producten op basis van ammoniak die het lood aantasten. Vuilaanslag kan best verwijderd worden door zacht te wrijven met een nagelborsteltje om vervolgens te spoelen en af te vegen met een zachte doek.
------------------	--

DEEL 3: SCHADEFACTOREN

3.1 Inleiding 10 schadefactoren

Wanneer een object veilig bewaard of tentoongesteld moet worden, is het van belang bewust te zijn over de risico's die het betreffende object loopt. Deze risico's kunnen hard variëren van aard en intensiteit in functie van de locatie, de soort collectie en het gebruik ervan. Maar de gevoeligheid en de staat van bewaring van een object zal dit risico eveneens beïnvloeden.

De risico's voor de collectie worden best beschreven volgens de 10 schadefactoren → Lees meer over de aard en het effect van de 10 schadefactoren op de Depotwijzer: <http://www.depotwijzer.be/de-tien-schadefactoren>

De opmerkingen vermeld bij onderstaande schadefactoren zijn zeker geen exhaustieve opsomming van mogelijke aandachtspunten of gebreken. Het gaat om een aantal punten die tijdens de inspectie opgemerkt werden en die van belang zijn bij het goede behoud van zowel de vaste interieurafwerking als van de afzonderlijke objecten.

	<i>3.1.1. Water</i>
Algemeen:	Water veroorzaakt veel vormen van schade die vaak ernstig en onherstelbaar zijn. Waterschade is in veel gevallen het gevolg van een gebrek aan de bouwschil. Het is belangrijk om de oorzaak zo snel mogelijk te achterhalen, en uit te schakelen. Met een calamiteitenplan ben je beter voorbereid op het verhelpen van waterschade en de correcte evacuatie van het erfgoed. Maar het kan evengoed om morsen, optrekkend vocht, condensvorming of overstroming gaan.
In situ:	Wees alert voor morsvlekken op de vloer bij het gebruik van het koffiezet apparaat in de Sancyzaal. Morsvlekken moeten opgekuist worden zodat geen vochtkringen ontstaan op de vloer. Let op met het begieten van planten op historische vloeren en afwerkingen.
	<i>3.1.2. en 3.1.3. Relatieve vochtigheid en temperatuur</i>
Algemeen:	Belangrijk om weten is dat het vooral de <i>fluctuaties</i> en te <i>extreme waarden</i> zijn die schadelijk zijn voor interieurelementen, minder dan de absolute waarden. Onder klimaatfluctuaties verstaan we de stijging en daling van de temperatuur en van de relatieve vochtigheid. Het zijn vooral te extreme waarden en te grote schommelingen in de relatieve vochtigheid die schadelijk zijn. Een verandering van louter de temperatuur veroorzaakt veel minder schade. In praktijk worden de grootste veranderingen veroorzaakt door het verwarmen van een ruimte of door opwarming van de zon. Onder 45 % relatieve vochtigheid werkt de droogte van de lucht het uitdrogen van organische materialen in de hand. Wanneer er niet verwarmd wordt, is de relatieve vochtigheid vaak hoog. Vanaf 70 % relatieve vochtigheid kunnen schimmels zich bijzonder snel ontwikkelen. Ook als de luchtvochtigheid in de ruimte lager ligt, kan ze ter hoogte van een koud oppervlak gemakkelijk toch te hoog zijn. Deze waarden kunnen bijgevolg best als onder- en bovengrens gehanteerd worden.

In situ:	Er werden geen klimaatmetingen uitgevoerd. De lambrisering in de Sancy zaal en de Van Rosselzaal vertonen schade zoals barsten en vervormingen die mogelijk klimaat gerelateerd zijn. Probeer de temperatuur en de RV stabiel te houden om verdere schade te vermijden.
	<i>3.1.4. Licht, UV- en IR straling</i>
Algemeen:	Verkleuring en ontkleuring van pigmenten en kleurstoffen, verlies van sterkte bij textielvezels en papier, verlies in glans van een vernis enz.: het zijn stuk voor stuk voorbeelden van de schade die licht aanricht. Deze schade evolueert langzaam maar zeker en wordt opgebouwd; bovendien is ze onherstelbaar. Daarom is het zo belangrijk lichtschade zo veel mogelijk te beperken. Maatregelen om het licht te beperken, kunnen zich richten op verkorting van de verlichtingsduur en / of de verlaging van de lichtsterkte. Ook de aard of samenstelling van de lichtbron (b.v. veel of weinig UV/IR) bepaalt mee de schade.
In situ:	Het gordijn in de sancy zaal is gescheurd onder invloed van licht.
	<i>3.1.5. Brand</i>
Algemeen:	Brand veroorzaakt diverse vormen van schade: van roet tot totaal verlies. De kans op brand is eerder klein, maar als het gebeurt, is de schade meestal ernstig. Om schade bij brand zoveel mogelijk te beperken, is het aan te raden om voldoende voorzieningen te treffen voor een tijdige branddetectie en bestrijding. Laat brandblusapparaten jaarlijks controleren en indien nodig vervangen. De voorkeur gaat uit naar CO2-blussers, omdat vacuüm- of poederblussers te veel schade aanrichten bij kunstvoorwerpen. Plaats eventueel brandvertragende deuren aan de ingang van de stookplaats en sla er geen materialen op. Win advies in bij de plaatselijke brandweer.
In situ:	Monumentenwacht gaat niet na of er een afdoende brandpreventie systeem aanwezig is. De aanwezige brandblusapparaten zijn gekeurd.
	<i>3.1.6. Diefstal en vandalisme</i>
Algemeen:	Diefstal en vandalisme vormen een belangrijk risico, omdat ze meestal leiden tot het verlies van (enkele) objecten. Het beheersen van schade door dieven en vandalen heeft alles te maken met de beveiliging van het gebouw en de opleiding van de vrijwilligers. Zorg voor een duidelijk sleutelplan en duidelijke afspraken.
In situ:	Momenteel functioneert het gebouw als bureauimte. Enkel de mensen die er werken kunnen binnen. Bezoekers moeten aanbellen om binnen te raken.

	<i>3.1.7. Vervuiling/verontreiniging</i>
Algemeen:	Bij de schadefactor 'Verontreiniging' gaat het om stoffen die met een object in contact komen en erop achterblijven, of ermee reageren en zo het uiterlijk van het object ongewenst veranderen. Er zijn verschillende types 'verontreinigingen' te onderscheiden, maar hier wordt de focus op stof en vuil gelegd. In eerste instantie heeft stof vooral een visueel vervuilend effect. Bij afstoffen en schoonmaken kan vervolgens daadwerkelijke schade optreden in de vorm van krassen of breuken. Op poreuze of plakkerige oppervlakken is de verwijdering van stof bovendien heel moeilijk. Stof kan vocht aantrekken en vormt dan een voedingsbron voor schimmels en insecten. Het kan ook schadelijke gassen uit de lucht absorberen die vervolgens corrosie of afbraak veroorzaken. Met vocht kan stof op den duur cementeren en dan is het heel moeilijk te verwijderen. Zorg voor het regelmatig droog poetsen, ook op minder bereikbare plaatsen, evenals het afstoffen van alle stabiele objecten.
In situ:	/
	<i>3.1.8. Informatieverlies/inventarisatie</i>
Algemeen:	De ontkoppeling van het object en de kennis en informatie erover, van het object en zijn standplaats en van onderdelen die het object vormen, bijvoorbeeld doordat etiketten loslaten, documentatie verloren gaat of medewerkers vertrekken zonder dat hun kennis is vastgelegd.
In situ:	/
	<i>3.1.9. Fysische schade</i>
Algemeen:	Fysische schade ontstaat onder meer door schokken of trillingen tijdens het hanteren of transport, zowel intern als extern. Door een calamiteit, een val, verkeerd opslaan (bv. druk door gestapelde voorwerpen), het verkeerd hanteren of herstellen enz., kan het voorwerp vervormen, breken, barsten, uit elkaar vallen, verbrijzelen, versplinteren of totaal verloren gaan. Bewaar objecten op een correcte manier. Meer informatie hieromtrent kan u vinden op http://www.depotwijzer.be/fysische-krachten.
In situ:	Zie deel 4: Interieurelementen
	<i>3.1.10. Biologische aantasting</i>
Algemeen:	Insecten en schimmels vormen een voortdurende bedreiging voor ons erfgoed. Ze kunnen ernstige schade toebrengen en ze zijn permanent aanwezig: schimmels als sporen in de lucht en insecten in diverse soorten, binnen- en buitenshuis. Ze tasten niet alleen de collecties aan, maar evenzeer het gebouw en de materialen. De meeste insectensoorten houden van een hoge relatieve vochtigheid en een hoog vochtgehalte in hun voedingsbron. Bij hogere RV neemt ook het vochtgehalte in organische materialen toe en kan er schimmelontwikkeling optreden, wat uiterst aantrekkelijk is voor diverse insectensoorten.

	Alle mogelijke organische materialen lopen gevaar op schimmelaantasting. Bij textiel ontstaan vlekken en verkleuringen en worden de vezels verzwakt. Op documenten, prenten en boeken kan schimmel de vorm aannemen van vlekjes. <i>Voor meer informatie over schimmel - en insectenaantasting, zie de onderhoudsbrochure 'Biologische aantasting in hout', 'Dieren in en op gebouwen-Insecten' en de publicatie 'Het loopt in de papieren' op www.cultureelerfgoed.nl</i>
Houtborende insecten	<i>Voorkomen en blokkeren:</i>
	Mogelijke ingrepen om aantastingen door houtborende insecten te voorkomen en te beperken zijn: - Nesten en kadavers van duiven en andere vogels op en rond gebouwen steeds snel verwijderen (het zijn broeiplaatsen voor insecten); - Vliegenramen gebruiken waar mogelijk; - Nooit eten of etensresten achterlaten; - Geen of zo min mogelijk levende bloemen en planten plaatsen. Indien toch van toepassing onderhoud ze dan goed , ververs tijdig het water en verwijder steeds snel dode blaadjes en takjes (buiten het gebouw); - Regelmatig controle en onderhoud; - Isoleren van aangetaste voorwerpen; - Tijdige bestrijding om de verspreiding/uitbreiding van aantastingen te voorkomen (zie verder)
	<i>Detectie van activiteit van houtborende insecten</i>
	Detectie van de activiteit van de kleine klopkever (<i>Anobium Punctatum</i>) en de grote klopkever (<i>Xestobium rufovillosum</i>) gebeurt best tijdens het uitvliegseizoen van de insecten. Dit loopt ongeveer van maart tot en met juni. Zoek in deze periode naar verse uitvliegopeningen, verse hoopjes boormeel (fijn beige poeder) en insecten. Vooraf reinigen, vergemakkelijkt de controle aanzienlijk. Leg eventueel zwart papier onderin meubels of onder verdachte voorwerpen zodat de detectie gemakkelijker verloopt en betrek het schoonmaakpersoneel bij de inspectie.
	<i>Bestrijden van houtborende insecten</i>
	Bestrijd actieve aantasting of laat deze bestrijden door een gespecialiseerde firma. De aantasting van houtborende insecten kan van één voorwerp op een ander voorwerp overgaan, daarom is het belangrijk om alle voorwerpen samen te behandelen. Een vergassing zal enkel de huidige aantasting stopzetten, maar zal geen nieuwe aantasting voorkomen of tegenhouden. Ook minder waardevolle stukken moeten behandeld worden (of kunnen soms verwijderd of vernietigd worden) om te voorkomen dat waardevollere stukken (opnieuw) aangetast worden. Voor de behandeling moet overal het boormeel verwijderd worden om een toekomstige controle mogelijk te maken. Vergeet niet om ook bouwkundige onderdelen na te kijken of na te laten kijken (zie hiervoor het bouwkundig rapport).

	<u>Behandeling door een specialist</u>
	Voorwerpen met afwerkklagen (verf, vernis, boenwas, ...) moeten door een specialist behandeld worden. Dit enerzijds omdat een ondeskundige ingreep schade kan veroorzaken onder invloed van de oplosmiddelen in de producten. Maar anderzijds omdat eigenhandig te gebruiken methodes meestal weinig effectief zijn op voorwerpen met afwerkingslagen zoals polychromie, vernis...
	<u>Eventueel eigenhandige behandeling van objecten zonder afwerkingslaag</u>
	De onderstaande oplijsting van objecten kunnen eventueel wel eigenhandig behandeld worden. Dit is echter geen garantie dat alle insecten dood zullen gaan, maar dringt in zeker mate de aantasting terug. Enkele algemene opmerkingen: - Ontstof de houten voorwerpen aan alle zijden en zuig de aanwezige uitvliegopeningen uit met een stofzuiger vooraleer het hout in te strijken. - Gebruik vervolgens een vloeibaar product dat insectenvraat zowel bestrijdt als voorkomt. Het product moet zeker actief zijn tegen insecten (het actief bestanddeel is een pyrethroïde bv. Permethrine) en tegen zwammen (het actief bestanddeel is conazole). Dergelijke producten zijn verkrijgbaar bij doe-het-zelfzaken. Strijk het hout volledig en overvloedig in zodat de aangetaste delen curatief worden behandeld en de overige delen preventief worden beschermd. Gebruik deze producten nooit op beschilderde oppervlakten. - Verlucht de ruimte goed en draag een masker dat bescherming biedt tegen oplosmiddelen. Een gewoon stofmasker volstaat niet. Neem steeds de veiligheidsvoorschriften van de gebruikte producten in acht. In situ: De planken vloer in de kapel en enkele balken op de zolder vertonen oude aantasting van houtborende insecten. Deze moeten niet meer behandeld worden maar blijf altijd en overal alert voor aantasting door houtborende insecten. Verder is er ook vraatschade door textiel etende insecten aan het kussen in de kapel. Het is niet duidelijk in hoeverre de aantasting actief is. Het kussen wordt best behandeld tegen insecten. ➔ Zie onderhoudsfiche: Insecten bestrijden door vriezen.

3.2 Opslag en bewaring

Algemeen:	Ruim regelmatig de bergruimten en kasten op en verwijder overbodig materiaal. Overvolle ruimtes zijn een ideale schuilplaats voor ongedierte zoals muizen. Bovendien zijn overvolle ruimtes slecht toegankelijk en moeilijk te reinigen. Een goed ingedeelde bergruimte is gemakkelijk schoon te houden. Identificeer en inventariseer de (belangrijkste) voorwerpen. Bij reiniging, reorganisatie en controle moet aandacht besteed worden aan volgende punten: - Voldoende ruimte voor elk voorwerp om stootschade te voorkomen en manipulatie te vergemakkelijken; - Het verplaatsen van (zware) objecten moet steeds gebeuren met meerdere personen; - De meeste stenen vloeren zijn koud, door het temperatuurverschil tussen steen en bv. Hout of metaal zet zich gemakkelijk condensatievocht af op het voorwerp. Zet deze voorwerpen dus steeds op een buffer van bv. kurk. - Metalen voorwerpen die corroderen moeten steeds behandeld worden door een metaalrestaurateur; - Maak werk van beschermhoezen en ondersteuning van zwakke delen. Voor het beschermen van objecten kunnen gewassen katoenen witte doeken en zuurvrij papier gebruikt worden. Win voor belangrijke voorwerpen de raad van een restaurateur in.
In situ:	De bezemkast onder de trap is redelijk proper. In deze ruimte ligt een oud tapijt. Oude vuile tapijten zijn vaak een aantrekkingsbron voor insecten. Het is daarom aanbevolen het tapijt goed te stofzuigen en te voorzien van een baalkatoenen hoes. Wanneer deze niet meer gebruikt wordt kan deze gewoon weggegooid worden.

In het rapport wordt per onderdeel een beoordeling van de toestand gegeven. De interieurelementen krijgen een globale beoordeling. Hierbij worden volgende criteria gehanteerd.

Goed	Redelijk	Matig	slecht	Niet geïnspecteerd
-------------	-----------------	--------------	---------------	---------------------------

Goed	Voor een goede instandhouding van het interieurelement is geen onmiddellijke ingreep vereist.			
	Redelijk	De vastgestelde onvolkomenheden zijn niet acuut. Een verhoogde waakzaamheid is nodig.		
		Matig	Plaatselijke gebreken werden vastgesteld en moeten tijdig hersteld worden.	
			slecht	Een snelle en grondige ingreep is nodig om verval tegen te gaan

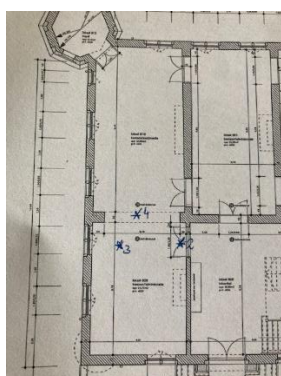
DEEL 4: INTERIEURELEMENTEN GELIJKVLOERS

4.1. Vaste structurele afwerking

Goed	Redelijk	Matig	slecht	Niet geïnspecteerd
------	----------	-------	--------	--------------------

4.1.1. Vaste vloerafwerking

Algemene toestand

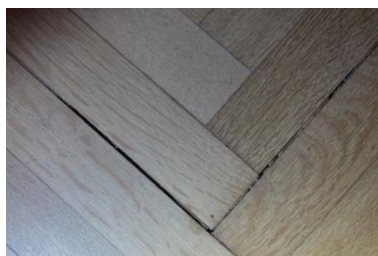
Sancy zaal: westkant

De parket vloer in de Sancyzaal is deels uitgewerkt in een visgraadmotief (vergadergedeelte) en deels in een geometrisch patroon (zitgedeelte). Algemeen zijn beide vloeren in redelijk goede staat. Enkele zones in de zaal worden weldra aangepakt door een parketrestaurator. De zones zijn op plan aangeduid.

Het visgraadparket is verlijmd op de ondergrond. Er werden reeds herstellingen aan uitgevoerd, het losgekomen parket werd opnieuw gefixeerd met nagels. Want op sommige plaatsen staan de voegen open, op zich enkel een esthetisch gebrek. De plastic noppen aan de onderzijde van de stoelpoten moeten vervangen worden door vilten noppen aangezien er met de plastic noppen nog steeds krassen ontstaan in het parket bij het verschuiven van de stoelen. Aan de westkant van de tafel is één langere en diepere kras zichtbaar in de vloer. Zorg bij het verplaatsen van zware objecten dat deze opgehoften worden en indien nodig met twee personen verplaatst worden.

Let ook op voor vochtkringen, zeker ter hoogte van het koffiezetapparaat. Probeer morsvlekken en druppels op het parket onmiddellijk op te kuisen en af te drogen zodat vochtkringen niet kunnen ontstaan.

→ Zie specifieke aanbeveling <1jaar: door eigen beheer

open voegen

vochtkringen

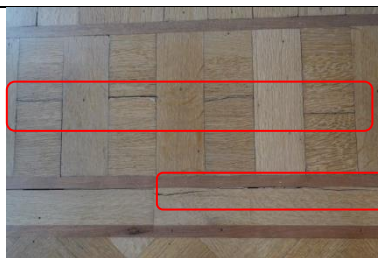
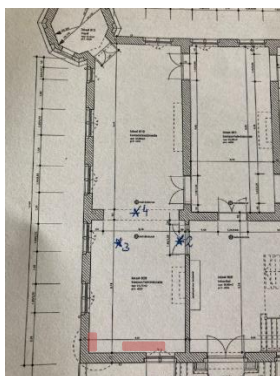
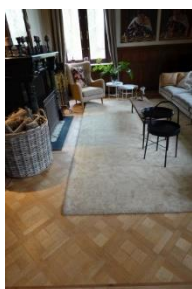

krassen door de stoelpoten

lange diepere kras

Het parket tussen het vergadergedeelte en het zitgedeelte staat bol, vertoont enkele grote barsten en openstaande voegen. Dit gedeelte is reeds voorzien in de restauratie van het parket.

barsten

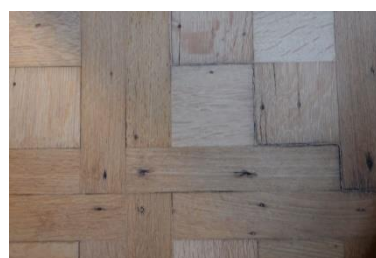
open voeg

Het parket in het zitgedeelte is grotendeels afgedekt met een 'ademend' tapijt. Het tapijt tekent zich minimaal af in het hout. Binnenvallend licht is de oorzaak van deze verkleuring. Het valt op dat er in dit gedeelte veel meer nagels gebruikt zijn om de parketonderdelen vast te maken. Rond de nagels zijn ijzer tanaatvlekken (donkere, bijna zwarte vlekken) zichtbaar, wat wijst op nat onderhoud. Verder zijn ook nog andere herstellingen zichtbaar.

→ Zie courant onderhoud: *Vloeren van hout*

lichte aftekening van het tapijt

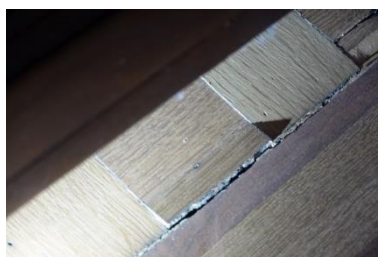

ijzertanaatvlekken rond de nagels

Onder de verwarming (zuidkant) is het parket gebarsten en worden sommige stukjes wat naar boven geduwd. Ook in de zuidwesthoek zit een barst in het parket en lijkt het hout los te komen.

Het is raadzaam om de parketrestaurator ook even naar deze plaatsen te laten kijken, zie zones op plan in kantlijn.

→ Zie aanbeveling 1-3 jaar: door een conservator - restaurator van parket

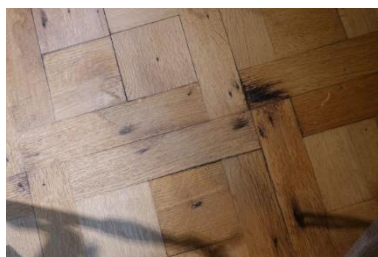

barst met omhoogkomende delen

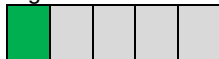
barst met loszittend stuk hout

Verder zijn er voor de open haard zwarte (brand)vlekken zichtbaar.

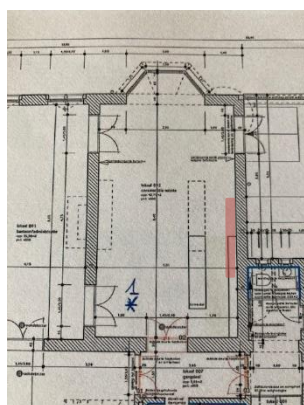
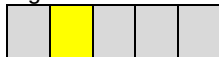

brandvlekken

Algemene toestand

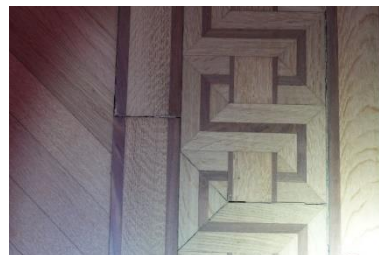
Algemene toestand

Witte zaal

Ook hier bestaat de vloer uit een eikenhouten parket gelegd in visgraadmotief. Deze wordt omlijst met een decoratieve boord. Aan de zuidkant van de kamer is een lichte verzakking naar de gang toe. De decoratieve boord vertoont er enkele barsten maar verder zit alles vast en is het geheel structureel stabiel. Ook hier zijn er ontbrekende voegen en oude herstellingen zichtbaar, wat enkel een esthetisch gebrek is.

De vloer werd afgeplakt voor het schilderen maar hier en daar is over de plakband op de vloer geschilderd.

→ *Zie algemene aanbeveling: <1jaar door eigen beheer, bescherm het interieur bij (schilder)werken*

barsten in de decoratieve boord

Van Rossem Zaal (bar)

De vloer bestaat uit een visgraadparket met een gedecoreerde omlijsting. Het parket, voornamelijk de boordlijst, komt lichtjes omhoog ter hoogte van de linker deur in de westkant. Ook deze zone wordt aangepakt door een restaurator van parket.

Het hout is voor de inkomdeur (zuidwand), iets meer uitgesleten en vergrijsd door gebruik. Er is ook schuurschade aan het parket doordat de deur sleept over de vloer. Ook ter hoogte van de deur naar buiten toe in de oostwand is er schuurschade door een slepende deur.

→ *Zie specifieke aanbeveling <1jaar: door eigen beheer, afhangen deuren*

Achter de bar is een plank licht mobiel. Deze zone wordt ook best eens bekeken door de parketrestaurator.

→ *Zie aanbeveling 1-3 jaar: door een conservator - restaurator van parket*

In de erker zijn er open voegen en licht mobiele planken, maar vermoedelijk zonder stabiliteitsproblemen. De open voegen vormen geen probleem maar zijn eventueel enkel esthetisch storend.

Er zitten twee kleine lacunes in het parket en er zijn reeds enkele herstellingen zichtbaar.

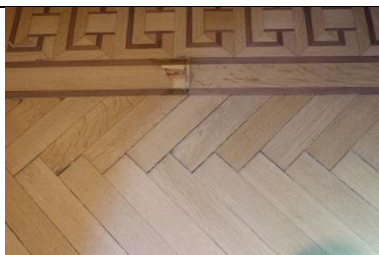

schuurschade

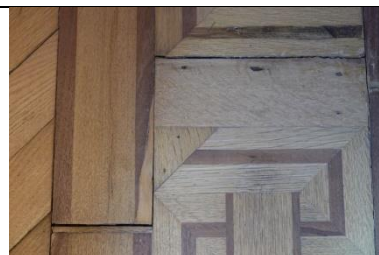

licht uitgesleten en vergrijsd parket

Algemene toestand

open voegen

licht mobiele plank en herstelling

kleine lacune

open voegen

Inkomhal

De vloer in de inkomhal bestaat uit rode cementtegels met geel bloemmotief en een boordsteen met een ander decoratief motief. Het geheel is structureel stabiel.

De voegen zijn hier en daar uitgesleten, voornamelijk ter hoogte van de buitendeur. Hier is er schuurschade door een slepende deur.

→ Zie specifieke aanbeveling <1jaar: door eigen beheer

Er zijn slechts een drie tal tegels gebarsten, zoals ter hoogte van de verwarming. Op de vloer zitten groene en witte verfspatten.

enkele barsten in de tegels

uitgesleten voegen

verfspat

De houten plint van ongeveer een halve meter hoog is afgewerkt met eik imitatie.

De plint tegen de noordmuur vertoont een barst en een paneel zit wat los. Verder is er stootschade, zijn er enkele open voegen, is er een vergrijsde poetsboord en hangen er hier en daar pluizen van een stofdoek. De plint ter hoogte van de trap (links van de buitendeur) heeft een andere afwerklaag. Het middelste paneel is naar achter geduwd en de omlijsting zit onderaan los, maar zonder gevaar op vallen.

Algemene toestand

Algemene toestand

naar achter geduwd paneel

barst

Gang

De tegels in de gang liggen niet overal even vlak maar zijn stabiel. Hier zijn meer barsten en lacunes in de tegels. En zijn er meer verfsporen en cementvlekken.

De plint in de gang bestaat deels uit rode tegels en deels uit hout.

De rode tegels zijn erg vlekkerig doordat de bruine afwerklaag op verschillende plaatsen afgesleten en lacunair is. De tegelranden en hoeken vertonen kleine lacunes.

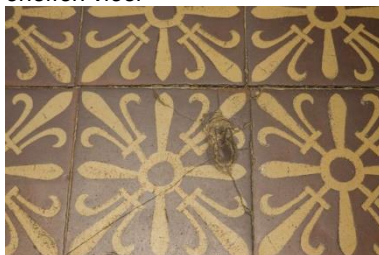
De houten plint vertoont abrasieve schade, druipsporen en witte verfspatten en vlekken van schilderwerkzaamheden.

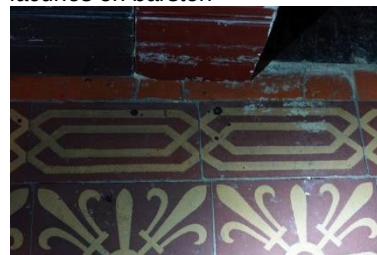
oneffen vloer

lacunes en barsten

lacunes en barsten

cementvlekken

vlekkerige plinttegels en lacunes

druipsporen op de houten plint

→ Zie algemene aanbeveling: <1jaar door eigen beheer, Bescherm het interieur bij (schilder)werken

Keuken en bijkeuken

De vloer in de keuken en de bijkeuken bestaat uit witte cementtegels met bloemmotief en een gedecoreerde boordsteen.

De vloer vertoont in beide ruimten lichte oneffenheden maar ligt wel nog overal stabiel.

Over het algemeen zijn er barsten, kleine lacunes langs de tegelranden, is er slijtage aan het oppervlak, zitten er roestvlekken op het oppervlak en zijn

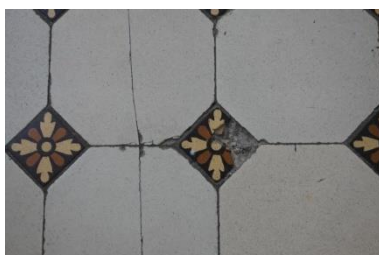

de voegen uitgesleten. De vloer in de bijkeuken verkeert in een iets betere staat dan de keukenvloer.

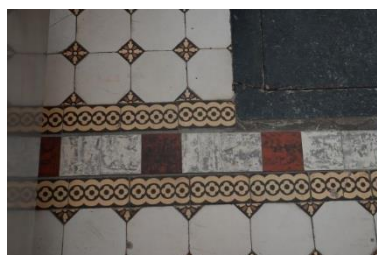
Rechts van de buitendeur in de bijkeuken ligt een mat die zich licht aftekent in de vloer.

In de bijkeuken werd een herstelling uitgevoerd met een ander soort tegel. Het blauwe harstenen putdeksel vertoont lacunes en barsten. Er werden herstellingen uitgevoerd met cement waardoor er een cementsluier op de steen zit.

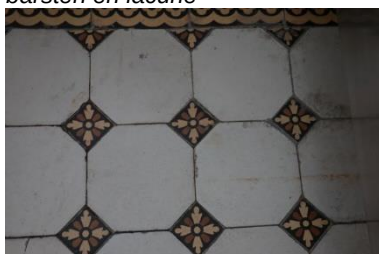
- Zie boekje/publicatie Monumentenwacht
 ○ [Onderhoud van natuursteenvloeren](#)

barsten en lacune

invulling met andere tegels

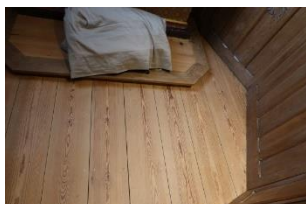

aftekening van de deurmat

roestte vlekken

Algemene toestand

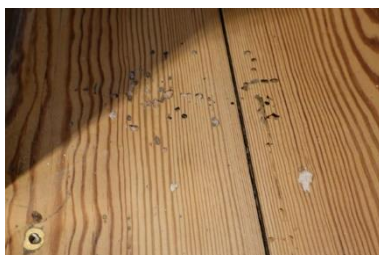
Kapel

De vloer in de kapel bestaat uit brede houten planken.

Deze is in goede staat. Er is hier en daar oude aantasting van houtborende insecten. Het houten podium voor het altaar is in goede staat maar is bevuild door verfspatten en uitwerpselen van spinnen.

Het kussen op het podium vertoont vraatschade. Tijdens de inspectie zijn er aan de onderkant van het kussen twee larven van de museumkever (wolbeertjes) gevonden. Het geheel is erg stoffig en vuil.

- Zie onderhoudsfiche, Insecten bestrijden door vriezen

oude insectenaantasting

verfspatten en stof

wolbeertjes

vraatschade

4.1.2. Vaste wandafwerking

a. Lambrisering:

Algemene toestand

Sancy zaal

De sancy zaal kan opgedeeld worden in een vergader- en zitgedeelte. Alle wanden in de zaal zijn bekleed met een eikenhouten lambrisering met boenwaslaag. In het vergadergedeelte is er bovenop de lambrisering een strook lincrusta behang aangebracht die beschilderd is.

Er zijn een aantal algemene schadebeelden te zien aan de lambrisering. Zo zitten overal druijsporen op de lambrisering. De boenwas is, vermoedelijk onder invloed van vocht, wit uitgeslagen.

→ *Zie onderhoudsfiche: Meubilair boenen*

Let op dat er bij het afstoffen van de lambrisering voden gebruikt worden die niet kunnen rafelen, want er zijn heel wat pluizen van een stofvod blijven haken aan splinters.

Onderaan is een poetsboord aanwezig door nat onderhoud van de vloer, dit is oude schade want tegenwoordig wordt de vloer voornamelijk droog gereinigd.

→ *Zie algemene aanbeveling: <1jaar door eigen beheer, ontstoffen*

→ *Zie courant onderhoud: Houten meubels en kunstvoorwerpen*

druipsoren

pluizen van een stofvod

Overal zijn t verfspatten te zien op het hout door het schilderen van de ruimte.

→ *Zie algemene aanbeveling: Bescherm het interieur bij (schilder)werken*

- Vergadergedeelte

Naast de algemene schade zoals druijsporen, poetsboord, wit uitgeslagen boenwas, verfspatten, stofdoekpluizen,... zijn er in dit gedeelte tal van profielatjes van de lambrisering die ter hoogte van de noord-, oost- en westwand ontbreken of loszitten.

Onderstaand worden nog enkele specifieke schadefenomenen per wand opgesomd.

Oostwand:

Zowel links als rechts van de schouw zit een latje los. Links van de schouw is een stuk van een latje afgebroken. de hoekverbindingen staan hier en daar open.

→ *Zie aanbeveling 3-6 jaar: door een conservator - restaurator hout*

Rechts van de schouw zit een kleine barst en is er stootschade aan het hout door stoelen ertegen te zetten.

→ *Zie specifieke aanbeveling <1jaar: door eigen beheer*

*loskomend latje**openstaande hoek***Noordwand:**

Één profiellatje ontbreekt en enkel panelen zijn licht gebarsten, zonder enige kans op vervolgschade.

De voegen staan open en er zijn al enkele herstellingen uitgevoerd .

Westwand:

Rechts hangt ook een latje los en is een stuk afgebroken. Naast de druipsporen zijn er ook verfspatten. Het paneel bovenaan vertoont stootschade en is licht mobiel. Hier en daar is er oude insectenaantasting.

*oude insectenaantasting**ontbrekend stukje lat*

Linkse gedeelte: De lincrusta vertoont stootschade en de verflaag schilfert af. De lambrisering heeft enkele afgebroken latjes en op verschillende plaatsen zijn er waterspatten, waaronder ook ter hoogte van de verwarmingsbuis.

Uiterst links zitten er krassen en lacunes in de lincrusta. In de hoek lijkt een herstelling uitgevoerd te zijn, waardoor er een niveauverschil is tussen de deklatten.

Het geheel is bevuild door verfspatten en stof.

*kleine lacunes in de verflaag**afschilfering**afgebroken en loskomend latje**waterspatten*

Algemene toestand

lacune

niveauverschil tussen deklatten

- Zitplaats

Naast de algemene schade zoals een poetsboord, wit uitgeslagen boenwas, stofdoekpluizen, verfspatten... zit er overal een spleet tussen de bovenste deklát en de panelen. Tussen de panelen zelf zitten open voegen. De plint is vervormd en hier en daar bewegen delen lichtjes maar is algemeen nog stabiel. Dit is mogelijk het gevolg van klimaatschommelingen.

- ➔ Zie algemene aanbeveling: <1jaar door eigen beheer, ontstoffen
- ➔ Zie Schadefactor Relatieve vochtigheid en temperatuur

spleet tussen lijst en panelen

witte waas

open voeg

verdonkerde poetsboord

Hieronder worden nog enkele specifieke schadefenomenen per wand opgesomd.

Oostwand: langsheen schouw

Hier en daar zijn de latjes wat vervormd en zijn ze licht bewegelijk. In de hoek met de zuidwand is de lambrisering licht verzakt. Links van de schouw is één paneel gebarsten.

bol staand latje

Zuidwand:

De onderste plint staat bol en in de hoek is hij gebarsten. Er is ook een lichte verzakking maar deze is minder erg. Hier en daar zijn de panelen vervormd.

barst in de onderste plint

vervormde panelen

Westwand:

Over de lambrisering lopen druipsporen. Ter hoogte van de aansluiting in de hoek, tussen zuid en westwand, zit een spleet. Bovenaan ontbreekt een stuk van een lat.

Tussen het eerste en het tweede raam, tellend van de zuidkant, zit een barst onderaan het paneel, naast het stopcontact.

druipsporen

spleet in de hoek

ontbrekend latje

barst

Algemene toestand

- **Verwarmingsomkasting:** 3 stuks in zitplaats en 3 stuks in vergaderplaats
Er zijn geen structurele problemen aan de verwarmingsbakken. Ze vertonen allemaal hetzelfde schadepatroon zoals openstaande voegen, krassen en stootschade.

Tegen de noordwand zijn de panelen licht verschoven maar ze bewegen niet (meer).

Verder zijn er verfspatten, een wit uitgeslagen boenwas en een poetsboord aan de poten.

➔ Zie specifieke aanbeveling <1jaar: door eigen beheer

➔ Zie onderhoudsfiche: Meubilair boenen

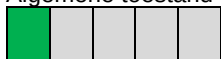

licht verschoven paneel

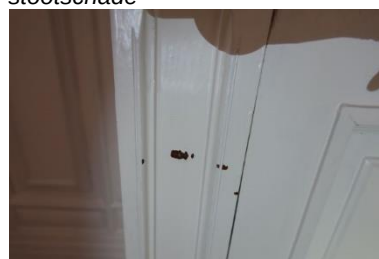
krassen

Algemene toestand

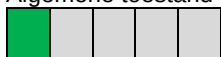
*witte waas**verfspatten*Witte zaal

De houten lambrisering is volledig wit geschilderd. Hier en daar is een klein beetje stootschade. En ter hoogte van de naden is de verf gebarsten. De ornamentering heeft aan detaillering verloren door het veelvuldig overschilderen.

Ook de verwarmingsbak vertoont stootschade.

*craquelures in de naden**stootschade**lacunes door stootschade*

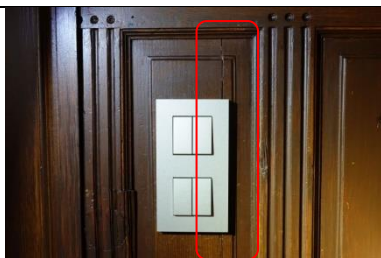
Algemene toestand

Van Rossem Zaal (bar)

De lambrisering is geschilderd en afgewerkt met een koperkleurige geschilderde bies. Oude lacunes in de onderliggende verflaag zijn niet opgevuld maar overschilderd.. Door de retouches en een onzorgvuldig aangebrachte verflaag oogt de lambrisering vlekkelig.

Over het algemeen is er stootschade, zijn er krassen en enkele barsten in het hout, voornamelijk daar waar de lichtpunten geplaatst zijn. De lambrisering is niet volledig tegen de muur aangebouwd maar er is een spatie van een paar centimeter tussen de muur en de lambrisering. Dit is goed en maakt ventilatie aan de achterzijde mogelijk. Ook hier zijn heel wat pluizen van een stofvod achter houtsplinters blijven haken.

*kras**retouches*

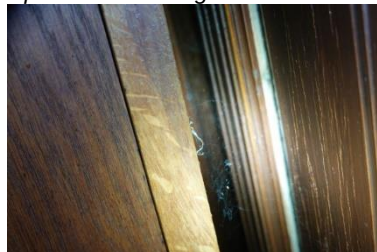
barst ter hoogte van de schakelaar

openstaande voegen

barst

pluis van een stofvod

druipsporen

vlekken

In de zuidwand is er onderaan een gat door een oude buis die weggehaald is.

De aansluiting in de hoek met de oostwand is minder zorgvuldig uitgevoerd.. De panelen zijn krom getrokken en zitten lichtjes los. Er zitten barsten in, open voegen tussen het lijstwerk en er is een doorkijk naar de muur.

De plint is licht beweeglijk.

→ Zie aanbeveling 3-6jaar: door een houtrestaurator

→ Zie Schadefactor Relatieve vochtigheid en temperatuur

lacunes

onesthetische aansluiting

spleet

loszittende panelen met doorkijk naar de muur

De barkast staat tegen de oostwand. Tussen de lambrisering en de kast zit heel veel stof. Bovenaan is er stoetschade aan de lambrisering.

In de westwand werd een schouw aangebracht, links van schouw zitten hier en daar barsten in de panelen. Één klein stukje is gebarsten en komt los. Rechts van schouw komt de plint los van de muur.

loskomend stukje

spleet

In de erker zijn er geen structurele problemen. Enkel algemene schade zoals stootschade, krassen en barsten.

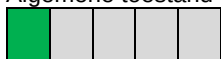
krassen

barst

Algemene toestand

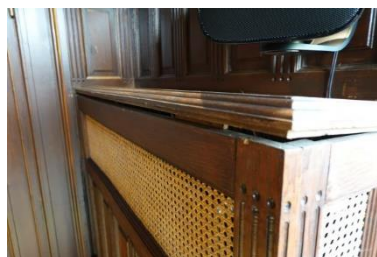

➔ Verwarmingsomkasting: 2 stuks

Het hout heeft een donkere afwerklaag. Over het algemeen is er stootschade en is de afwerklaag wit uitgeslagen. De afwerklaag is onregelmatig aangebracht en vertoont druipers. Er hangen pluizen van een stofvod aan het hout. De rotan van de rechtse verwarmingskast is op verschillende plaatsen beschadigd, er zitten scheuren in en het rotan hangt door. Het rotan van de linker verwarmingsomkasting is in orde maar het deksel bovenaan sluit niet meer volledig.

gescheurd en vervormd rotan

openstaand deksel

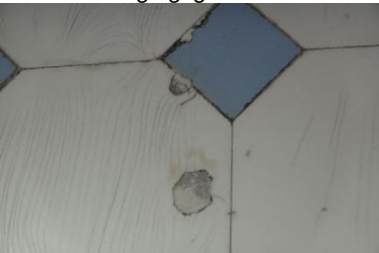
Kapel

De eikenhouten lambrisering in de kapel is afgewerkt met een boenwaslaag. Kleine stukjes van de ornamenten zijn afgebroken. Er is slechts één open voeg.

Hier en daar is de boenwaslaag wit uitgeslagen en ziet het hout er wat schraal uit. Op het oppervlak zitten verfspatten.

Achter het altaar werd de lambrisering gepolychromeerd. Hier en daar zijn kleine lacunes in de polychromie en lopen oude druipsporen over het oppervlak.

➔ *Zie onderhoudsfiche Monumentenwacht Interieur: 'Houten meubilair boenen.'*

	  <i>ontbrekende ornamenten</i> <i>open voeg</i>
b. <u>Muurvlakken:</u> Algemene toestand 	<u>Sancy zaal, Witte zaal en Van Rossem Zaal</u> De muren zijn bepleisterd en monochroom wit geschilderd, er zijn geen noemenswaardige gebreken. <u>Gang</u> De muren zijn bepleisterd en monochroom geschilderd, de kapstok beschadigd de muur. <u>Bijkeuken</u> De muren zijn bepleisterd en monochroom geschilderd, er zijn geen noemenswaardige gebreken. <u>Keuken</u> De wanden zijn afgewerkt met witte en blauwe tegels en een plintboord. De tegelwand is licht oneffen maar wel stabiel. Er zijn veel oude bevestigingsgaten en lacunes in de tegels. De voegen zijn met cement ingevuld. Ook in de toplaag zitten enkele lacunes. Het oppervlak is bevuild door verfspatten. De plint bestaat uit rode tegels die mechanisch beschadigd zijn. Er zijn oude herstellingen zichtbaar en de boord oogt vlekkelig. <i>oude bevestigingsgaten</i> <i>lacune ingevuld met cement</i> <i>lacunes in de toplaag</i> <i>lacunes in de plint</i>

c. Deuren:

Algemene toestand

Sancy zaal

Alle deuren en deuromlijstingen hebben dezelfde opbouw en zijn afgewerkt met een houtimitatie. Ze vertonen allen hetzelfde type schade. Her en der zijn er barsten en openstaande maar stabiele voegen en hoeken. De deuren en hun omlijstingen hebben geleden onder stootschade, vertonen lacunes, krassen, hebben een poetsboord, verfspatten en stof afkomstig van schilderwerkzaamheden.

Bij de dubbele inkomdeur, naar de gang zijn enkele panelen licht verschoven, maar het geheel zit nog goed vast. De kant van de gang heeft een donkerdere afwerklaag en vertoont meer stootschade.

*stootschade**verschoven paneeltjes*

De deuromlijsting van de dubbele deur naar witte zaal in de zuidwand is scheef getrokken. Er werd reeds geprobeerd om dit te herstellen maar er is nog steeds een spleet. De deur aan de kant van de witte zaal is wit geschilderd. Er zitten heel wat craquelures in de verflaag daar waar de verflaag wat te dik is op de aansluitingspunten met het lijstwerk. De verflaag schilfert hier en daar af.

craquelures in de verflaag

Bij de dubbele deur naar kapel ontbreekt de klink en het afdekplaatje aan de binnenkant. Er is tevens een lacune ter hoogte van de klink.

Aan de binnenkant van de kapel zijn de vlakke panelen gepolychromeerd. Één paneel aan de binnenkant van de rechter- en linker deur is gebarsten. Op het hout werd velcro aangebracht en er zijn aftekeningen van afgetrokken plakband.

➔ *Zie permanente aandachtspunten: plakband*

lacune

ontbrekende kink en plaatje, barst

geretoucheerde open voeg

velcro

De doorgang naar de kapel is afgewerkt met gepolychromeerde panelen. Alle panelen vertonen open voegen. Langs heen de voegen is de polychromie lacunair en stuwt de verf op. Overigens zitten er enkele lacunes in de polychromie.

→ Zie aanbeveling 1-3 jaar: door een conservator - restaurator polychromie

lacunes en mobiele opstuwingen

Algemene toestand

Algemene toestand

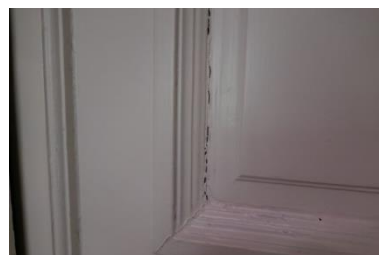

Witte zaal

Alle deuren hebben dezelfde opbouw en dezelfde schade. Er zijn open voegen waarlangs de verflaag gebarsten is. Verder is er wat stootschade. De klinken lijken vernieuwd.

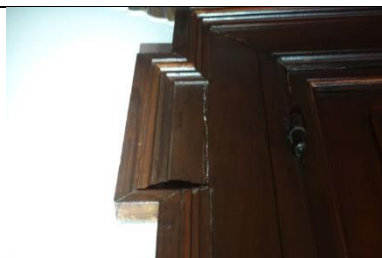
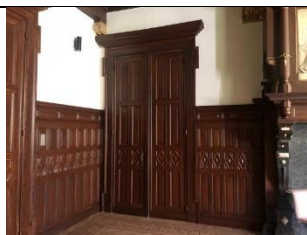
stootschade

gebarsten verflaag

Van Rossem Zaal (bar)

Zowel de deuren als hun omlijsting hebben allen dezelfde opbouw en donkere afwerklaag met een koperkleurige, fijne geschilderde bies. De schade is overal gelijklopend met her en der barsten en openstaande maar stabiele voegen in het lijstwerk, zoals bijvoorbeeld bovenaan de zijanten van de deur. De deuren en hun omlijstingen hebben geleden onder stootschade, vertonen lacunes, krassen en hebben een poetsboord.

barst in de deuromlijsting bovenaan

De meeste klinken zijn zwart geschilderd en daar waar de verflaag lacunair is, treedt roestvorming op. Één klink is licht vervormd en bevat verfsporen van de deur te schilderen (de linker deur in de westwand). De klink is hier met vier vijzen vastgezet i.p.v. met twee. Achter de klink is het hout gebarsten en zit een lacune.

De deur in de zuidmuur is onzorgvuldig overschilderd en hier en daar is er een lacune in de verflaag. De panelen zijn verschoven maar stabiel.

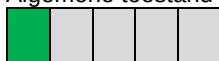

barsten rond afdekplaatje

lacune in de verflaag

Algemene toestand

Gang

Ook hier is de schade aan de deuren gelijklopend. Er is stootschade, er zijn krassen, openstaande voegen en sporen van nat onderhoud op het oppervlak.

sporen van nat onderhoud

open voeg

- Deur naar witte zaal

Bij de deur naar de witte zaal is onderaan een stukje van een lijst afgebroken. Deuromlijstingen is geschilderd in een marmerimitatie. Zo ook de deuromlijsting naar de Sancy zaal. Bovenaan de omlijsting zijn er openstaande voegen en kleeft er plakband. Over het algemeen is er stootschade.

ontbrekend stuk lijst

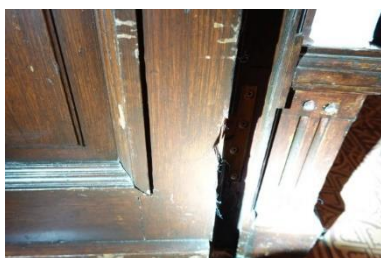
zwarte plakband

- *Deur tussen traphal en smalle gang*

Het betreft een houten dubbele deur met glas-in-loodramen en een half rond bovenlicht. De deur vertoont dezelfde schade maar wel opvallend meer stootschade. De deuren zijn krom getrokken en slepen over de vloer. Ze gaan niet gemakkelijk dicht zonder te forceren. Bij de rechter deur is het onderste paneel van het glas-in-loodraam verzakt en zit het los. Het lood is op een aantal plaatsen gebarsten en vervormd, voornamelijk rechts. Bij het vernissen van het hout werd op het glas geschilderd waardoor er soms een druipspoor loopt op het glas. Bij de linker deur is een glaasje gebarsten en een stuk lood verdwenen.

- *Zie specifieke aanbeveling <1jaar: door eigen beheer, deuren afhangen*
- *Zie aanbeveling 1-3jaar: door een conservator - restaurator van glas in lood*

stootschade

vervormd lood

druipspoor van vernis

barst

- *Buitendeur*

De deur is structureel stabiel.

Het bovenlicht is in goede staat maar er zijn bovenaan enkele barsten in het hout.

barsten

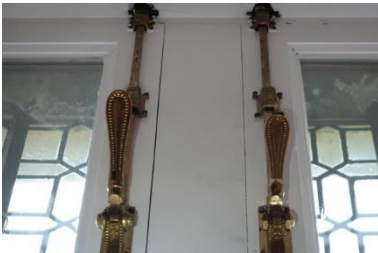
- *Deur naar van Rossem zaal (bar).*

De bruin geschilderde houten deur is structureel stabiel.

De deuromlijsting heeft een marmerimitatie die niet origineel en van mindere kwaliteit is dan de marmerimitatie op de deuromlijstingen in de traphal.

Er zijn open voegen maar het geheel is stabiel.

	<u>Bijkeuken</u> De oude buitendeur is wit geschilderd met zwart geschilderde metalen ornamenten. Door de vele overschilderingen is er vormverlies. Structureel is de deur stabiel.					
d. <u>Houten schrijnwerk ramen:</u> Algemene toestand <table border="1" data-bbox="202 777 419 831"><tr><td style="background-color: green; width: 25px; height: 20px;"></td><td style="background-color: lightgray; width: 25px; height: 20px;"></td><td style="background-color: lightgray; width: 25px; height: 20px;"></td><td style="background-color: lightgray; width: 25px; height: 20px;"></td><td style="background-color: lightgray; width: 25px; height: 20px;"></td></tr></table> 						Volgens het bouwkundig rapport, A-75/11947/2020/B, p37, is het schrijnwerk in goede staat. De enige opmerking dat gemaakt werd is dat er enkele ramen dichtgeschroefd zijn en dat de condensafvoergootjes verstopt zijn (wat vochtoverlast aan de binnenzijde tot gevolg kan hebben). Dit is de vermoederlijk de oorzaak van de druipsporen die vaak aan de binnenknat van de ramen te zien is. Het is daarom aanbevolen aandachtig te blijven bij onderhoud. <u>Sancy zaal:</u> In de Sancy zaal zijn er in totaal zeven houten ramen met een bruine afwerklaag waarvan één in de zuidwand, vijf in de westwand en één in de noordwand. Het schrijnwerk is in goede staat en vertoont geen structurele gebreken. Het sluitwerk dat niet origineel is, zit hier en daar lichtjes scheef hetgeen mogelijk louter esthetisch storend kan zijn. Op het schrijnwerk is een witte waas aanwezig enerzijds door het gebruik van te veel kuisproduct anderzijds van stof. Onderaan de omlijsting is er abrasieve schade door het raam dat schuurt over het hout bij het openen en sluiten. Op de omlijsting zitten hier en daar verfvlekken. <i>witte waas door kuisproduct</i> <i>schuurschade</i> <i>verfvlekken</i> <i>scheef zittend handvat</i>

Algemene toestand Algemene toestand Algemene toestand 	<u>Witte zaal:</u> De twee ramen bevinden zich in de noordwand en zijn volledig wit geschilderd. Hier en daar zitten wat lacunes langsheen de randen en is er lichte schuurschade onderaan de omlijsting. Er is één handvat licht vervormd. De ventstertabletten zijn in goede staat. <i>schuurschade</i> <i>licht vervormd handvat</i> <u>Van Rossem Zaal (aka bar)</u> De ramen in deze zaal zijn vernieuwd en zijn goede staat. <u>Gang</u> Ter hoogte van de trap bevindt zich één raam in de gang dat wit geschilderd is. Op één plaats is het schrijnwerk gebarsten daar waar een scharnier zit. In de verflaag zitten enkele lacunes en er lopen druipsporen over het oppervlak. Het metaalbeslag is in goede staat maar is bevuild door verfsporen. <i>barst</i> <i>druipsporen</i>
e. <u>Schouw:</u> Algemene toestand 	<u>Sancy zaal</u> - <i>zitgedeelte</i> Zwarte natuursteen in combinatie met zwart/groene marmer. De haardbalk uit zwarte natuursteen is centraal gebarsten. De marmer zit los en er is gevaar op val. → <i>Zie aanbeveling <1jaar door een schouwspecialist</i> Sommige voegen zijn ter hoogte van de hoeken uitgesleten, maar zonder gevaar op instabiliteit. Verder zijn er oppervlakkige krassen en is er stootschade aan de hoeken. Op de zwarte delen zit een afwerklaag die wit uitgeslagen is. Onderaan is er een poetsboord. Bovenaan op het blad zitten vocht- en roestkringen en krassen. Maar ook verfspatten van schilderwerkzaamheden. <i>barst in haardbalk</i> <i>open voeg en krassen</i>

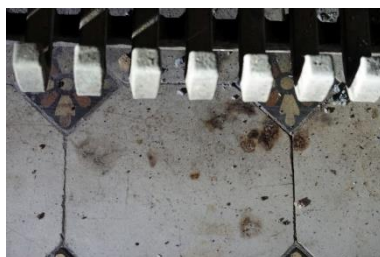

stootschade

wit uitgeslagen afwerklaag

De stookvloer bestaat uit keramieken witte tegels met bloemmotief. Er zijn brandvlekken op de tegels. Verder zijn er krassen en licht uitgesleten voegen. De zwarte boordsteen vertoont krassen en chipping aan de randen. Ook hier is de afwerklaag wit uitgeslagen.

zwarte brandvlekken

witte waas en kras

De haardwand is gebarsten en vertoont lacunes in het pleisterwerk. De haardplaat uit smeedijzers is met kopnagels goed vastgezet. Er is één barst maar het geheel is wel nog stabiel. Het smeedijzer is zwart geworden door gebruik.

De metalen bar bovenaan is volledig verbrand.

haardwand met plaat

gebarsten pleisterwerk

De hangschouw is in goede staat. Er is wat stootschade door de objecten die op de schouw geplaatst worden.

Het geheel werd overschilderd met een plastic ogende verf.

Algemene toestand

- Vergadergedeelte

De haardboezem is geschilderd en in goede staat.

De schouwvallen bestaan uit witte kalkzandsteen. Ze zijn structureel in goede staat. Plaatselijk zijn er kleine lacunes door stootschade. Bij de rechter schouwvang is onderaan een stukje voeg losgekomen. Enkele voegen zijn reeds opnieuw ingevuld. Langs de kanten met de lambrisering vertonen de schouwvallen sporen van het boenen van de lambrisering. Onderaan is er een poetsboord. Er is een algemene vervuiling van de steen waardoor het oppervlak vlekkelig oogt. Boven de rechter schouwvang is er een kleine barst in het hout en is er een spleet tussen de haardbalk en de hangschouw maar het geheel is stabiel. Op sommige plaatsen is het hout licht vervormd.

Op het oppervlak zitten verfspatten en lopen oude druipsporen.

De houten haardbalk is afgewerkt met fijne vergulde lijstjes. De vergulding is hier en daar lacunair.

boenwas op schouwwang

lacunes en poetsboord

lacunes in vergulding

spleten tussen haardbalk en hangschouw

De hangschouw bestaat uit houten lijstwerk waartussen een soort gepolychromeerde lincrusta aangebracht is. In het lijstwerk zitten verschillende fijne barsten. Op de panelen zitten witte poetsresten en kleine barsten tussen de aansluiting van de lincrusta en het houten lijstwerk. Onderaan de haardbalk hangen metalen handvaten. Daar waar lacunes zijn in de afwerklaag, treedt roestvorming op.

witte was en barsten

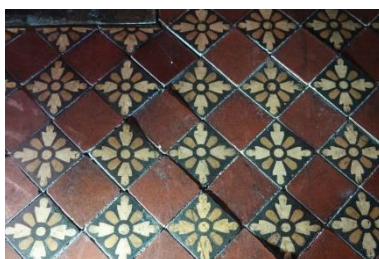

fijne barsten

De stookvloer bestaat uit rode cementtegels met bloemmotief. Hier en daar liggen de tegels oneffen, zijn ze beweeglijk en zijn de voegen weg.

→ Zie aanbeveling 1-3jaar: door een vloerder

Langsheen de tegelranden zitten lacunes, met centraal één grote lacune. Verder zijn er krassen en verfspatten op het tegeloppervlak. In de vloer zitten twee roosters die licht gecorrodeerd zijn.

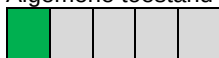

oneffen tegelvloer

lacunes

Algemene toestand

Witte zaal

De schouw bestaat uit witte/grijze marmer met oplegstukken in een oranje/witte marmer.

Er is stootschade aan de hoeken en chipping langsheen de randen.

Het voegwerk is op verschillende plaatsen verdwenen en is er een openstaande voeg tussen de haardbalk en het bovenliggende blad.

De plaat onderaan de haardbalk is weg. De open haard is dicht gemaakt. Aan de rechter schouwvang lijkt een afwerklaag op de marmer te zitten die vergeeld is. Er zijn druijsporen en een donkere vlek. In Het blad zitten krassen.

De oranje oplegstukken vertonen fijne barsten en van één stuk is de hoek afgebroken. Verder zijn er oppervlakkige krassen.

Onderaan de wangen is een aftekening van een ornament. De oplegstukken lijken hier te ontbreken.

stootschade

chipping

ontbrekend voegwerk onderaan en tussen haardbalk en blad

ontbrekend stuk marmer onderaan de haardbalk

vergeelde afwerklaag

ontbrekend oplegstuk

lacune in de hoek

Algemene toestand

Van Rossem Zaal (aka bar)

Structureel is de haard stabiel.

De wangen van de open haard bestaan uit zwarte natuursteen waarin witte ornamenten verwerkt zitten. Aan de hoeken zijn lacunes. Op de zwarte steen is een afwerklaag aangebracht die vergeeld is. Hier en daar zijn verfvlekken te zien.

De houten haardbalk is afgewerkt met een donkere afwerklaag en fijne koperkleurig geschilderde lijstjes. Aan de zijkant is een kleine maar stabiel barst. Plaatselijk zijn er open voegen en is er lichte stootschade onderaan. In het hout zitten kleine gaatjes van duimspijkers. De afwerklaag is onzorgvuldig aangebracht, zo zijn hier en daar druijsporen te zien.

De haardwand bestaat vermoedelijk uit gemoorde baksteen. Centraal zit één tegel los die er volledig kan uitgenomen worden. Voor de rest is de wand in goede staat. Her en der zijn de voegen uitgesleten. De twee metalen bevestigingsdoken zijn verroest.

De houten hangschouw is beschilderd. Een stukje van het lijstwerk ontbreekt. Aan beide kanten is een nis voor een beeld aangebracht, het beeld ontbreekt. De zuilen hebben open voegen. Links bovenaan de boog craqueleert de verflaag. De afwerklaag is wit mat uitgeslagen, vermoedelijk ook door stof. Het centrale reliëf is in goede staat.

lacunes

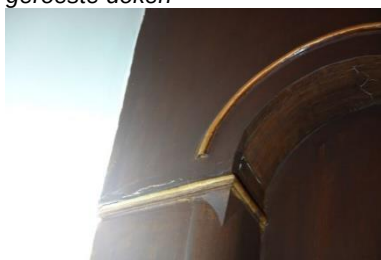
herstelling

geroeste doken

loszittende tegel

barst

ontbrekend stuk lijstwerk

open voeg

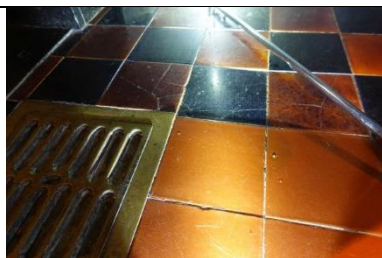
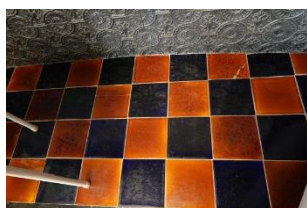
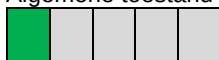

witte waas

De stookvloer bestaat uit geglazuurde tegels in baksteenrood en blauw. Enkele tegels zijn gebarsten en er is een lichte verzakking aan de linker kant. De voegen zijn hier en daar heel licht uitgesleten. De glazuurlaag is sterk gecraqueleerd en wit mat uitgeslagen. De tegels bevatten veel krassen. De boordsteen in donkere natuursteen is op drie plaatsen gebarsten en is licht mobiel. De voegen rondom rond zijn verdwenen en er is chipping ter hoogte van de randen. Verder zitten er enkele krassen in de boordsteen.

Algemene toestand

lichte oneffenheid

barsten

matte en afgesletten glazuurlaag

barsten

Gang

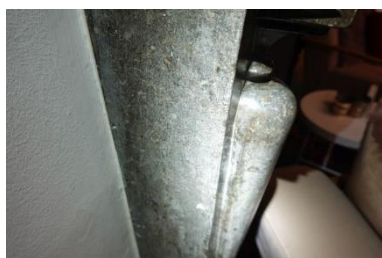
Algemeen is de schouw in structureel stabiele staat. De zetels staan tegen de schouw maar veroorzaken tot nog toe geen stootschade, let hiervoor op.

De wangen bestaan uit zwarte marmer met rode geaderde marmeren ornamenten. Er zijn reeds deskundige herstellingen aan uitgevoerd. De randen vertonen kleine afgebroken stukjes. Er is één barst die stabiel is. Op de marmer is een afwerklaag aangebracht die vergeeld is en blind slaat.

De houten haardbalk is structureel stabiel.

De hoeken staan licht open zonder vervolgschade. Op het oppervlak zitten verfsporen.

De haardwand bestaat uit gesmoorde baksteentegels. Het geheel is erg stabiel. In de dieper gelegen delen zitten witte poetsresten.

vergeelde en matte afwerklaag

retouche

open voegen

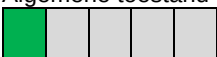

witte poetsresten

De stookvloer is van hetzelfde type als de stookvloer in de Van Rossem zaal: baksteenrode en blauwe glazuurtegels.

Enkele tegels zijn gebarsten en hebben krassen. De glazuurlaag is gecraqueleerd en vertoont schuurschade.

De zwarte natuurstenen boordsteen heeft veel krassen maar is stabiel.

Algemene toestand 	<i>barst</i> <i>craquelures</i> <u>Keuken</u> Enkel de originele witte kalkzandstenen schouwwallen zijn nog zichtbaar. Her en der is wat stootschade. Het voegwerk is hersteld met cement. Ze zijn erg donker en zijn esthetisch storend. Het oppervlak oogt erg vlekkelig. Onderaan lijkt een polychromie gezeten te hebben, er zijn blauwe verfresten zichtbaar. <i>stootschade</i> <i>donkere cementvoeg</i> <i>vlekkelig oppervlak</i> <i>blauwe verfresten</i>
f. <u>Trap</u> Algemene toestand 	<u>Gang</u> Eikenhouten trap met onderaan een zitbank. Aan de zijkant is een deur naar de bezemkast. De trap is afgewerkt met een donkere afwerklaag. Op verschillende plaatsen zitten barsten, zoals bijvoorbeeld aan het zijpaneel aan de buitenkant van de trap. Er is algemene gebruiksslijtage zoals krassen en stootschade. De aansluiting tussen de trap en de plint staat open. Een herstelling is onesthetisch uitgevoerd. Een paal beweegt licht maar het geheel is structureel heel stabiel. De afwerklaag vertoont sleetse zones, voornamelijk op de meest belopen zones en de plaatsen die het meest aangeraakt worden zoals de trappaal en de leeuwenkop. De trappaal met leeuw heeft een openstaande voeg maar is stabiel. De afwerklaag slaat hier en daar wit uit voornamelijk aan de onderkant van de trap.

		
	barst	onesthetische herstelling
		
	open voeg	stootschade
		
	slijtage aan de afwerklaag	witte waas

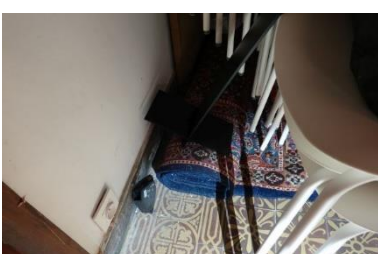
Onderaan de trap is een zitbank ingewerkt. Het geheel is stabiel en er zijn geen noemenswaardige gebreken. Boven de bank is er in de houten wand een glas-in-loodraam ingewerkt. Het linker glasraam is licht mobiel.

Deur naar de bezemkast is afgewerkt met een donkere bescherm laag en de klink is vernieuwd.

Aan het hout is stootschade, zijn er krassen en zijn er pluizen van een stofdoek blijven haken.

Het raam is stabiel en er zijn oude herstellingen met stopverf aan uitgevoerd. Op lange termijn mag deze stopverf vervangen worden.

De bezemkast binnenin is proper. Aan de onderkant van de trap zitten ijzertannaat vlekken. Op de grond ligt een opgerold tapijt. Indien dit nog gebruikt wordt, moet deze goed gestofzuigd en ingepakt worden. Een beschermhoes (in textiel en niet in plastic) zal het tapijt beter beschermen tegen aantasting van textieletende insecten en stofvrij houden. Indien het tapijt niet meer gebruikt wordt, verwijder het dan uit de kast.

		
	herstellingen met stopverf	opgerold tapijt

barst

onesthetische herstelling

open voeg

stootschade

slijtage aan de afwerklaag

witte waas

Onderaan de trap is een zitbank ingewerkt. Het geheel is stabiel en er zijn geen noemenswaardige gebreken. Boven de bank is er in de houten wand een glas-in-loodraam ingewerkt. Het linker glasraam is licht mobiel.

Deur naar de bezemkast is afgewerkt met een donkere beschermplaat en de klink is vernieuwd.

Aan het hout is stootschade, zijn er krassen en zijn er pluizen van een stofdoek blijven haken.

Het raam is stabiel en er zijn oude herstellingen met stopverf aan uitgevoerd. Op lange termijn mag deze stopverf vervangen worden.

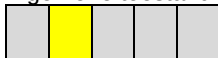
De bezemkast binnenin is proper. Aan de onderkant van de trap zitten ijzertannaat vlekken. Op de grond ligt een opgerold tapijt. Indien dit nog gebruikt wordt, moet deze goed gestofzuigd en ingepakt worden. Een beschermhoes (in textiel en niet in plastic) zal het tapijt beter beschermen tegen aantasting van textieleetende insecten en stofvrij houden. Indien het tapijt niet meer gebruikt wordt, verwijder het dan uit de kast.

herstellingen met stopverf

opgerold tapijt

4.1.3. Vaste plafondafwerking

Algemene toestand

Algemene toestand

Sancy zaal

Het plafond bestaat uit gepolychromeerd stucwerk.

- *zitgedeelte*

In het lijstwerk zitten verschillende barsten die redelijk recent ogen, In de zuidwesthoek zijn de barsten meer uitgesproken. Hier en daar lopen de barsten verder door naar de vlakke delen. Er is nog geen verlies van materiaal (verf nog pleister) maar dit is op termijn mogelijk.

➔ *Zie aanbeveling 1-3 jaar: door een conservator - restaurator muurschilderkunst*

barsten in het stucwerk

- *Vergadergedeelte*

Er zijn barsten in het lijstwerk en in de vlakke delen. De barsten lijken hier ouder. Enkele barsten zijn reeds gefixeerd geweest en er zijn retouches rond de barsten die verdonkerd zijn.

Het vlak in de noordoosthoek van de ruimte is in slechtere staat dan de rest van het plafond. Het vlak vertoont verfafschildering en slijtage. Een oud vochtprobleem is hier vermoedelijk de oorzaak. Toch is er ook op andere plaatsen afschildering van de picturale laag. Één console langsheen de westwand vertoont ook afschildering.

➔ *Zie aanbeveling 1-3 jaar: door een conservator - restaurator muurschilderkunst*

barsten

beschadigd vlak in noordoosthoek

afschildering

afschildering

Witte zaal

Het plafond heeft dezelfde opbouw als het plafond in de Sancyzaal. Verspreid zitten enkele barsten in het plafond en in de moerbalken. Langsheen een barst is wat afschildering.

Verder zijn er mobiele opstuwingen en lacunes in de picturale laag in de zone voor de schouw.

Op verschillende onderdelen zit een witte waas door stof.

➔ *Zie aanbeveling 1-3 jaar: door een conservator - restaurator muurschilderkunst*

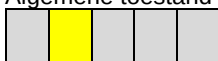

barst met afschilfering

mobiele opstuwingen in zone voor schouw

Algemene toestand

Van Rossem Zaal (aka bar)

Het gepolychromeerde plafond bestaat uit moerbalken en kinderbalken. Het is een ander type schildering dan in de voorgaande zalen.

Langsheen de aansluiting met de balken lopen barsten en zitten enkele lacunes. Dit is voornamelijk het geval tussen de plafondvlakken en de kinderbalken. Maar ook in de moerbalk zitten barsten, waarrond de verlaag opstuwt. Langsheen de zuidwand ontbreekt een profielatje.

Centraal in het plafond zit een lacune in het hout, vermoedelijk daar waar vroeger een luster hing. Hier en daar zit een witte ,matte waas op het oppervlak.

Ter hoogte van het cassettenplafond in de halve boog met de schouw zit een barst. Er is een oud bevestigingspunt waar een latje lijkt los te komen.

Het plafond in erker is in goede staat maar niet origineel.

➔ *Zie aanbeveling 1-3 jaar: door een conservator - restaurator muurschilderkunst*

barst

witte waas

barst

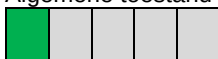

loskomend latje

Algemene toestand

Algemene toestand

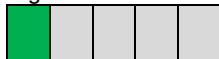
Gang

De moerbalken, kinderbalken en consoles zijn monochroom wit geschilderd. Er zijn geen noemenswaardige gebreken.

Keuken en bijkeuken

Ook in de keuken en bijkeuken is het plafond volledig wit geschilderd en zijn er geen noemenswaardige gebreken.

Algemene toestand

Kapel

Het gewelf bestaat uit houten ribben en planken die gepolychromeerd zijn. Boven de ramen is een open voeg maar het geheel is structureel stabiel.

open voeg

4.1.4 Kerkelijk meubilair

a. Altaar

Algemene toestand

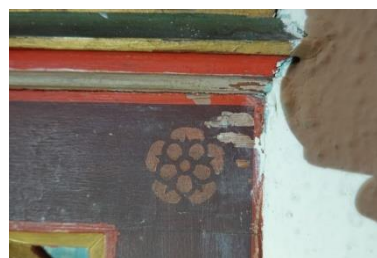
Over het algemeen is het altaar in goede staat. Het stenen gepolychromeerde altaarblok vertoont hier en daar lichte openstaande voegen. Het geheel vertoont stootschade met lacunes in de polychromie als gevolg. Algemeen is er een lichte bevulling door stof en is er spinnenpoep. Aan de zijkanten is de bevulling groter.

De polychromie is op verschillende plaatsen wit en mat uitgeslagen, vermoedelijk onder invloed van een te vochtig klimaat.

Het altaarblad is licht bevuil en bevat enkele krassen. De gepolychromeerde kaarsenbank is bevuil door oude kaarsvetpatten. De kaarsen zijn vervangen door elektrische kaarsen, wat goed is.

openstaande voeg

stootschade

witte en matte zones

kaarsvetpatten

b. Tabernakel

Het houten tabernakel is volledig gepolychromeerd en in goede staat.

De binnenkant is deels beschilderd en is deels met textiel bekleedt. Op het textiel zit lichte oppervlakteschimmel en een stuk van de bekleding komt bovenaan los. De metalen objecten die erin staan, vertonen poetsresten en groene corrosie.

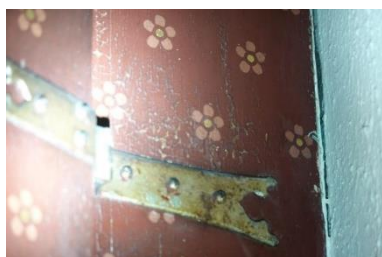
- Zie preventieve maatregelen per materiaaltipe en courant onderhoud: koperlegering en edelmetaal
- Zie onderhoudsfiche: textiel droog reinigen

c. Beeld in nis

*oppervlakteschimmel**loskomend textiel**groene corrosie*

Zowel het beeld als de nis zijn gepolychromeerd. Op de luikjes zitten donkere vlekken van oude oppervlakteschimmel. Aan de buitenkant van de luiken is de verflaag gecraqueleerd en stuwt ze licht op, voorlopig zonder gevaar op materiaalverlies.

Het Maria beeld is helemaal overschilderd en licht bevuild.

*craquelures**oude oppervlakteschimmel*

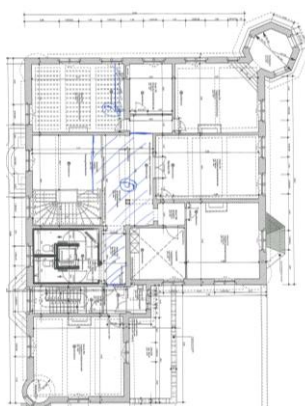
DEEL 5: INTERIEURELEMENTEN EERSTE EN TWEEDE VERDIEPING

5.1. Vaste structurele afwerking

Goed	Redelijk	Matig	slecht	Niet geïnspecteerd
------	----------	-------	--------	--------------------

5.1.1. Vaste vloerafwerking

Algemene toestand

Gang:

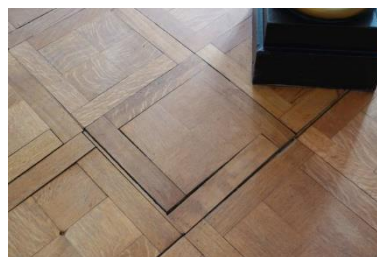
Het parket is gelegd volgens een geometrisch patroon. De vloer is op de meest belopen zones afgesleten en verzakt waardoor sommige delen van het parket los komen. Op het plan zijn de zones aangeduid die door een parketrestaurator aangepakt zullen worden.

In het verleden zijn reeds enkele herstellingen uitgevoerd. Deze komen op sommige plaatsen terug los en zijn onesthetisch. Zo is de spatie tussen de plinten en het parket en de open voegen ingevuld met een mastiek.

→ *Zie aanbeveling 1-3jaar: door een conservator - restaurator van parket*

oneffenheden in het parket

herstellingen en open voegen

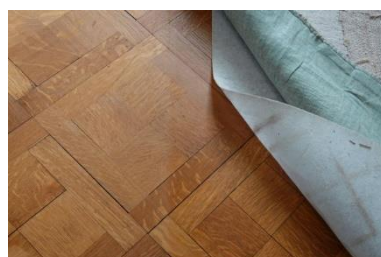
invullingen met bruine en grijze mastiek

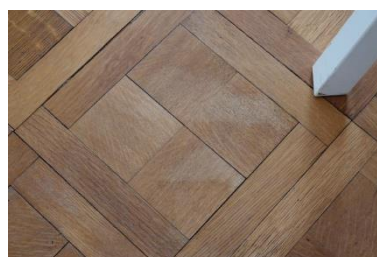
In de overloop ligt een tapijt op het parket dat zich licht aftekent in het hout. Verder zijn er vochtkringen en krassen van het verschuiven van stoelen. Onder de stoelen worden best viltten noppen geplaatst i.p.v. platieken.

→ *Zie specifieke aanbeveling <1jaar: door eigen beheer*

De plint bestaat uit een houten plint, zelfde als op de gelijkvloers. Net zoals bij de vloer zijn ook de open voegen in de plint ingevuld met mastiek. Er is lichte stoetschade ter hoogte van de hoeken.

lichte aftekening van het tapijt

vochtkringen

Bureau oostkant: achteraan

De planken vloer is algemeen in goede en structureel stabiele staat. Er zijn ijzer tannaatvlekken en open voegen maar verder geen noemenswaardige gebreken.

Bureau oostkant: centraal

De planken vloer is bij de inkomdeur licht verzakt en beweeglijk. Voor de rest is er algemene slijtage. Ander de bureaustoel ligt een plastic mat als bescherming, wat goed is, maar regelmatige ventilatie en in het bijzonder bij nat onderhoud is noodzakelijk.

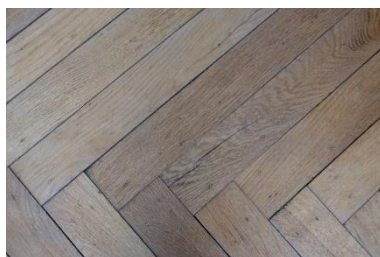
Bureau noordkant: bureau van mevrouw Van de Leest

Het parket werd gelegd in een dambordpatroon. Sommige zones klinken hol maar zitten nog vast. Het geheel is structureel stabiel.

Bureau westkant: achteraan

Het visgraadparket in de bureau ligt stabiel. Er zijn barsten, ijzertannaatvlekken en krassen. Het hout oogt schraal. Achteraan de ruimte is de trap naar het torentje wit geschilderd. Tussen de plint en de muuraansluiting loopt een barst. De planken vloer in het torentje vertoont geen noemenswaardige gebreken.

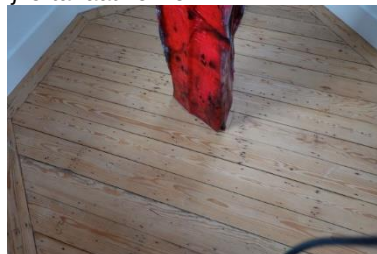
barst

ijzertannaatvlekken

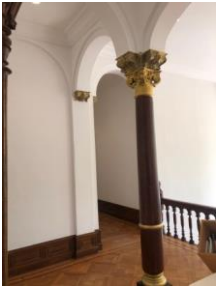
barst aan trap

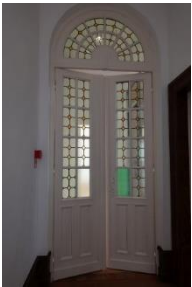

plankenvloer in torenkamer

Bureau westkant: centraal en vooraan

De plankenvloeren in deze twee bureaus zijn stabiel en hebben geen noemenswaardige gebreken.

	 <i>plankenvloer centrale bureau</i>	 <i>plankenvloer vooraan</i>
5.1.2. Vaste wand – en plafondafwerking		
a. <u>Muurvlakken:</u> Algemene toestand 	<u>Algemeen</u> De muren en het plafond zijn bepleisterd en monochroom wit geschilderd. Er zijn nergens grote problemen vastgesteld. Hier en daar is een oppervlakkige barst zoals in de bureauruimte aan de noordkant naast de deur. In de centrale bureau ruimte zijn een aantal barsten hersteld geweest. De consoles onder gewelfbogen alsook het wapenschild, in de overloop, zijn recent goud geschilderd en verkeren allen in goede staat. <i>barst naast deur</i> <i>herstelde barsten</i> <i>herschilderde console en wapenschild</i> <u>zuil</u> Centraal op het eerste verdiep staat een zuil in rode marmerimitatie. De bepleistering bevat enkele barsten waarlangs minieme lacunes zitten. Hier en daar is lichte opstuwing. Het geheel werd al eens gerestaureerd, er zijn enkele retouches zichtbaar. Ook het goud op het kapiteel en de sokkel zijn hernomen met goudverf. <i>opstuwingen</i> <i>invullingen</i>	

	<u>Tweede verdiep</u> In de schouw zitten scheuren waardoor de stabiliteit mogelijks in gedrang komt, zie de aanbeveling in het bouwkundig rapport, A-75/11947/2020/B p16 - 19. <i>barst</i>
b. <u>Deuren:</u> Algemene toestand Algemene toestand 	<u>Gang</u> De dubbele deur is van hetzelfde type als de deuren op de gelijkvloers en vertonen dezelfde schade. Doordat enkele panelen verschoven zijn, ontstaan enkele openstaande voegen. Het geheel en de panelen zitten nog goed vast. De binnenkant is wit geschilderd. De verf is gebarsten ter hoogte van de voegen. De deuromlijsting is beschilderd met een rode marmerimitatie. Bovenaan de zijkant zitten open voegen in het lijstwerk. Overigens is er wat stootschade. <i>verschoven paneel</i> <i>open voeg</i> Ook de tussendeur is dezelfde als deze op de gelijkvloers. De deur werd wit geschilderd. Bovenaan het lijstwerk lopen dezelfde open voegen. Enkele glaspartijen zijn vervangen en een glaasje is gebarsten. <i>vervangen glaspartij</i> <i>gebroken glas</i>
c. <u>Houten schrijnwerk ramen:</u> Algemene toestand 	<u>Algemeen</u> Zowel uit de bouwkundige- als de interieurinspectie blijkt dat het schrijnwerk in redelijk goede staat is. Het nu aanwezige schrijnwerk dateert uit de jaren 70-80 en heeft niet meer het origineel beslag. Op de tweede verdieping is er tijdens de inspectie een raam met het origineel beslag teruggevonden. Ook het beslag in de torenkamer langsheen de oostkant lijkt van een ouder type te zijn dan het momenteel aanwezige beslag. Ondertussen is het origineel beslag gereconstrueerd en terug geplaatst op één raam. De schrijnwerker constateerde tijdens deze werken dat het schrijnwerk niet meer volledig wind- en regendicht is.

Het is de wens van de abonnee om het huidige schrijnwerk te vervangen door kwaliteitsvol schrijnwerk met een reconstructie van het origineel beslag.

Gang

Het schrijnwerk is in goede staat net zoals het metaal beslag. Hier en daar is het metaal licht vervormd.

De ventsterbanken zijn identiek aan deze op de gelijkvloers. Een venstertablet is gebarsten maar is stabiel.

vervormd sluitwerk

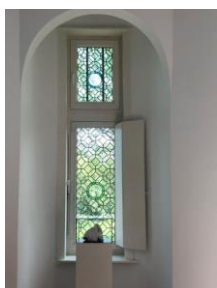
gebarsten ventsterbank

Oostelijke bureau

Het schrijnwerk is in goede staat, onderaan is een barst maar zonder gevolgen. Er zijn druipsporen maar deze zijn vermoedelijk afkomstig van het kuisen van de ramen.

Het beslag lijkt hier een ouder type te zijn en er ontbreekt bovenaan één kopnagel van het beslag.

Het bovenste raam is vernieuwd en het luikje is opnieuw geschilderd.

oud beslag

ontbrekende kopnagel

barst

Tweede verdiep

Het schrijnwerk van dit raam is langsheen de buitenkant in slechte staat. De verf bladdert af waardoor er gevaar is op houtrot. Het origineel beslag is hier nog aanwezig en in goede staat. De afwerklaag is beschadigd.

afbladderende verf

beschadigde toplaag

d. Schouw:

Algemene toestand

Oostelijke bureau

De rode marmeren schouw is structureel stabiel en in goede staat. Het voegwerk ontbreekt hier en daar waardoor de voegen open staan. Verspreid zijn er lacunes in de marmer.

De boordsteen is gebarsten en ligt los.

Op het oppervlak zitten verfspatten van het schilderen van de ruimte.

lacune

open voeg

gebroken en losliggende boordsteen

Bureau noordkant: Bureau van mevrouw Van de Leest

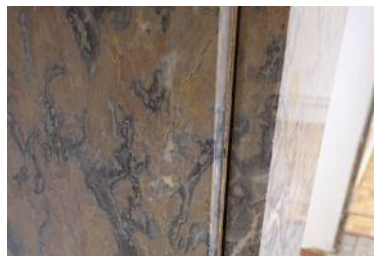
Het voegwerk is op veel plaatsen verdwenen waardoor er open voegen zijn en een deel van de schouw los zit.

Ook de voeg ter hoogte van de stookvloer is verdwenen.

→ Zie aanbeveling 1-3 jaar: door een conservator - restaurator marmeren schouwen

loszittend onderdeel

open voeg

Bureau westkant, achteraan

Onderaan ontbreekt een stuk van de rode marmeren lijst. Verder is er één enkele barst.

De boordsteen is gebarsten en vertoont lacunes.

ontbrekend stuk marmer

gebroken boordsteen

① Resten van poetsmiddel

Achtergebleven poetsmiddel is niet alleen ontsierend ①, maar ook schadelijk voor metalen objecten. Het is daarom belangrijk om het te verwijderen.

Lees meer in de onderhoudsbrochure *Onderhoud van metaal in het interieur* (gratis te downloaden op www.monumentenwacht.be/publicaties).

WAT DOEN?

Vorbereiding

Trek handschoenen aan van katoen of nitril voordat u begint, want vingerafdrukken etsen zich in het metaal.

Reinig het metalen object eerst droog volgens de werkwijze in de onderhoudsfiche **11.1 Metalen voorwerpen droog reinigen**.

② Poetsmiddel verwijderen

Poetsmiddel verwijderen

Probeer eerst het achtergebleven poetsmiddel te verwijderen met een zachte borstel. Lukt dit niet, gebruik dan een beetje aromaatvrije white spirit of ethanol op een wattenstaafje ②.

Conservator-restaurateur

Als deze methode geen goed resultaat oplevert, is het aangewezen een conservator-restaurateur van metalen voorwerpen in te schakelen.

WAT NODIG?

- handschoenen van katoen of nitril
- zachte fijne borstel met paarden-, marter- of dasharen of make-upkwasten
- wattenstaafje of satéstokje omwikkeld met watten
- aromaatvrije white spirit of ethanol

WANNEER / HOE VAAK?

Eenmalig, gecombineerd met de terugkerende droge reiniging van de metalen objecten.

WELKE ELEMENTEN?

Ongeverniste en onbeschilderde metalen voorwerpen met resten van poetsmiddel.

③ Slijtage van vergulding door poetsmiddel

WAT VERMIJDEN?

Poetsmiddel op afwerkingslagen

Gebruik nooit poetsmiddelen op beschilderde, geverniste, vergulde of verzilverde metalen voorwerpen. Die doen deze beschermende afwerkingslaag immers afslijten ③, waardoor er snel opnieuw vervuiling en corrosie optreden.

Solvent op bepaalde afwerkingslagen

Gebruik geen white spirit of ethanol op geverniste en beschilderde metalen voorwerpen.

Met **goed reinigen** bedoelt Monumentenwacht niet: poetsen tot alles er als nieuw uitziet, maar wel: vuil wegnemen om verdere schade te voorkomen.

Droog reinigen houdt in dat stof en gruis op het oppervlak van textiel mechanisch worden verwijderd met een aangepaste stofzuiger. Deze reinigingswijze is zeker aangewezen bij textiel dat aangetast is (geweest) door insecten; het verstoort de insecten en verwijdert gedeeltelijk de vraatsporen, dode insecten, eitjes en larven.

Lees meer in de onderhoudsbrochure *Kerkelijk textiel behouden en bewaren* (gratis te downloaden op www.monumentenwacht.be/publicaties).

WAT DOEN?

Schimmelaantasting

Als er schimmel aanwezig is ①, neem dan de volgende maatregelen in acht:

- plaats de aangetaste stukken in quarantaine zodat ze geen andere stukken kunnen besmetten;
- plaats de stukken eerst geruime tijd in een drogere omgeving (met een relatieve luchtvochtigheid onder de 60%);
- neem voor heel waardevol textiel of textiel in erg slechte staat contact op met een conservator-restaurateur van textiel.

① Schimmel op textiel

Volg vervolgens de hieronder beschreven werkwijze voor droog reinigen. Gebruik een stofzuiger met HEPA-filter, want die houdt schimmelsporen tegen. Vernieuw de stofzak en filter regelmatig.

② Plat werkvlak

Voorbereiding

Werk in een propere ruimte en voorzie minstens één voldoende groot en goed verlicht **plat werkvlak** ②. Leg niet te veel voorwerpen tegelijk op het werkvlak, bij voorkeur telkens één.

Breng altijd **gaas** aan over de stofzuigermond ③, om te vermijden dat stukjes per ongeluk worden opgezogen. Over textiel met losliggende draadjes kan nylongaas of vliegengaas worden gelegd. Voor fragmenten vlak textiel wordt het gaas best in een raam gespannen, of gebruik een ouderwets vliegenraam. Let op dat dit raam nergens op het textiel drukt tijdens het werk.

③ Stofzuigermond met gaas

Testzone

Maak altijd eerst een kleine testzone schoon met de stofzuiger om na te gaan of deze werkwijze geschikt is en of het textiel niet wordt beschadigd. Start op de laagste zuigkracht. Het weefsel mag niet door de zuigkracht worden aangetrokken. Controleer het gaas op de stofzuigermond (eventueel met een vergrootglas) voordat u verder stofzuigt. Als er meer gekleurde vezels dan stof opzitten, is het object te kwetsbaar. Dat komt vaak voor bij fluweel waarvan de opstaande haartjes (pool) loskomen. Alleen als er veel grijs stof op zit, is stofzuigen nodig.

Zet de stofzuiger niet op het textiel maar ernaast of gebruik bij een draagbaar model de draagriem. Leg de slang en het mondstuk ook niet op het textiel.

Stofzuig ook steeds de achterkant, de zomen en de zakken van het textiel.

- kleine, draagbare stofzuiger (bv. museumstofzuiger) met een HEPA-filter of een andere makkelijk wendbare stofzuiger met regelbare zuigkracht waarin een HEPA-filter past (tegenwoordig standaard in antiallergische stofzuigers)
- gaas om over de stofzuigermond te spannen
- groter stuk gaas (nylon, vliegengaas of een oud vliegenraam) om over textiel met losliggende draadjes te leggen tijdens het stofzuigen
- handschoenen van katoen of nitril
- fijne zachte borstel (bv. een niet te dikke make-upkwast waarvan de haren niet loskomen) of stofzuigermondstuk met borstel
- vergrootglas

Hoe vaak gereinigd moet worden, is vooral afhankelijk van de bewaaromstandigheden van het textiel. In een omgeving waar veel stof en insecten aanwezig zijn, is een jaarlijkse reiniging gekoppeld aan een controle aan te bevelen.

Textiel in redelijke of goede staat.

Stomerij

Met droog reinigen wordt niet bedoeld: de stomerij (droogkuis). De technieken die een stomerij gebruikt, zijn niet geschikt voor historisch textiel. Breng dus nooit waardevolle en kwetsbare objecten van textiel naar de stomerij.

Nat reinigen

Nat reinigen van historisch textiel brengt talloze en grote risico's met zich mee, zoals het vervormen en scheuren van het textiel en het uitvloeien van de kleuren, alsook risico's voor de andere materialen die op en in het textiel verwerkt zijn als metaaldraad en de vullingen van stulpborduurwerk.

Erfgoedhuis Den Wolsack
Oude Beurs 27 – 2000 Antwerpen
T + 32 3 212 29 50
F + 32 3 212 29 51
info@monumentenwacht.be
www.monumentenwacht.be

Een goed geboend oppervlak beschermt het meubel tegen vocht en vuil. Breng echter niet te veel boenwas aan. Vaak volstaat een stevige opwrijfbeurt om opnieuw een mooie glans te verkrijgen en een stofafstotende laag te vormen.

WAT DOEN?

Reinigen

Maak het meubilair eerst droog schoon volgens de werkwijze in de onderhoudsfiche 5.1. Houten meubilair droog reinigen.

Reinig een meubel met een vervuilde boenwaslaag na het droog schoonmaken eventueel met een weinig white spirit op een doekje en laat voldoende drogen.

① Boenwas aanbrengen

Was aanbrengen

Breng de boenwas dun en gelijkmatig aan met een doek en/of een stevige borstel ①. Strijk de was eerst loodrecht op de nerven van het hout en daarna in de richting van de nerven. Zorg dat de boenwas overal wordt aangebracht, ook tussen de ornamenten. Houtsnijwerk wordt het best vanuit de dieper liggende delen naar de oppervlakte toe behandeld.

Let op dat er zich geen boenwas ophoopt in de diepere delen en groeven. Vermijd ook dat de was terechtkomt op textiel- of lederbekleding, meubelbeslag of andere toebehoren door deze elementen goed af te dekken.

Laten drogen

Laat de boenwaslaag goed drogen, maar wacht niet te lang want dan is ze moeilijker op te wrijven.

Opwrijven

Wrijf de ingestreken delen goed op met een niet-pluizende doek, een kous, katoenen handschoenen of een boenborstel voor gladde oppervlakken en zorg dat er geen overtollige boenwas achterblijft. Een goed geboend, glanzend oppervlak vergemakkelijkt in de toekomst het droog onderhoud aanzienlijk.

Wasophoppingen verwijderen

Verwijder eventuele verharde wasophoppingen voorzichtig met een houten spatel of een wattenstaafje. Gebruik zeker geen metalen voorwerpen; die kunnen krassen maken.

Onderhoud: opwrijven

Tussendoor, twee tot vier keer per jaar, kunt u de boenwaslaag opwrijven met een niet-pluizende doek, een kous of katoenen handschoenen. Noteer in een kalender of een logboek wanneer er werd geboend en opgewreven.

